T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TBMM GÜNDEMİNİN, YAZILI BASIN ARACILIĞIYLA, KAMUOYUNA AKTARILMASI. (01 EKİM 2008 – 11 AĞUSTOS 2009, CUMHURİYET, HÜRRİYET VE ZAMAN GAZETELERİNİN İLK SAYFALARI ÖRNEĞİNDE).

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Metin DÜZ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Murat GÜVENİR

ANKARA - 2011

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANA BİLİM DALI
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TBMM GÜNDEMİNİN, YAZILI BASIN ARACILIĞIYLA, KAMUOYUNA AKTARILMASI. (01 EKİM 2008 – 11 AĞUSTOS 2009, CUMHURİYET, HÜRRİYET VE ZAMAN GAZETELERİNİN İLK SAYFALARI ÖRNEĞİNDE).

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Metin DÜZ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Murat GÜVENİR

ANKARA – 2011

Metin DÜZ tarafından hazırlanan TBMM Gündeminin, Yazılı Basın Aracılığıyla, Kamuoyuna Aktarılması. (01 Ekim 2008 – 11 Ağustos 2009, Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman Gazetelerinin İlk Sayfaları Örneğinde) adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 20/06/2011

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu): İmza:

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ahmet TOLUNGÜÇ

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Tülay UĞUZMAN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Murat GÜVENİR

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2011.

Prof. Dr. Doğan TUNCER

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı siyaset gündemini oluşturan, en yetkili kurum olan *TBMM*'nin, belli bir zaman diliminde, ülkemizin en can alıcı problemlerinin tartışıldığı ve çözüm üretildiği gündeminin nelerden oluştuğu ve öne çıkan konuların neler olduğuna bakmaktır. Ayrıca halkı temsil eden Meclis'imizin gündeminin yazılı basında ne ölçüde yer bulduğuna seçilen üç gazetenin (*Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman*) birinci sayfalarında işlenen konulara bakılarak karar verilmiştir.

Bu çalışma, bir örneklem oluşturması açısından, TBMM'nin 23. Dönem 3. Yasama Yılı ile sınırlı tutulmuştur. Dönemin başladığı 01 Ekim 2008 başlangıç kabul edilmiş ve son birleşimin yapıldığı ve Meclis'in tatile girdiği 11 Ağustos 2009 son tarih olarak alınmıştır. Bu süre zarfında *TBMM*'de 115 birleşimde bir araya gelinmiştir.

Bu araştırmada survey-betimleme yöntemi kullanılmıştır. Siyaset gündeminin yazılı basında yer alma şekli, ağırlıklı olarak içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Öne çıkan konular tespit edilirken, gündem dışı konuşmalar, Meclis'in denetim yöntemlerinden olan "*Meclis araştırması, Meclis soruşturması, genel görüşme, gensoru ve güvenoyu*" ve kanunların görüşmeleri dikkate alınmıştır. Soru önergeleri dikkate alınmamıştır. Hem TBMM gündeminin belirtilen tarihlerdeki 115 birleşimi hem de üç gazetenin 314 günlük birinci sayfaları, örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada belgesel tarama modeli ile siyaset, yazılı basın ve kamuoyu gibi kavramlara ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Çalışmada nicel içerik çözümlemesi ve en fazla başvurulan tekniklerden biri olan konu çözümlemesi yapılmıştır. Kategoriler ile alt kategoriler kodlanmış, kodlanan bilgiler de nümerik hale getirilerek daha ayrıntılı analiz yapılması sağlanmıştır.

TBMM Genel Kurul'unda bir yasama dönemi boyunca her birleşimde ortalama 14 konu, ayda ortalama 143 konu, 11 ayda ise 1577 konu görüşülmüştür. Aynı dönemde TBMM ile ilgili Cumhuriyet Gazetesi 61, *Hürriyet* Gazetesi 35, *Zaman* Gazetesi ise 56 defa olmak üzere toplamda 152 defa birinci sayfalarında haber yapmıştır. Üç gazetenin toplamı dahi TBMM'de görüşülen konuların % 10'u kadardır. Her gazetede ortalama TBMM'de görüşülen konuların % 3 oranında yer bulduğu söylenebilir. Gazetelerin

Meclis'te görüşülmeden önce birinci sayfalarına taşıdıkları haberler *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 48 haber, *Hürriyet* Gazetesi'nde 31 haber, *Zaman* Gazetesi'nde ise 33 haber, toplamda da 112 haberin yapıldığı gözlenmiştir. Meclis ile ilgili haberlerin her gazetede ortalama % 2,7 oranında yer bulduğu söylenebilir. Toplamda her gazetenin birinci sayfasında TBMM'de görüşülen ve görüşülecek konuların % 6 oranında yer bulduğu söylenebilir. Bu sayı dahi Meclis'te görüşülen konuları, gazetelerin halka yansıtma oranının toplamını % 17'ye ancak ulaştırdığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamuoyu, Parlamento, TBMM, Temsil, Yazılı Basın.

ABSTRACT

The purpose of this study, as a competent instution the Grand National Assembly of Turkey, which compeses the agenda of the politics and discuss the most crucial problems of our country and produce the solutions in a certain time, is to look what's occured in the agenda and what is outstanding issues. Also the agenda of the assembly, which represents the public, takes place and indicates itself in printed media with three newspaper (Cumhuriyet, Hürriyet and Zaman) which is decided by looking at the first pages of the topics covered.

In order to create a sample, this study is limited with the Grand National Assembly of Turkey's 23. Period, 3. Legislation Year. The begining of the cycle, October 01, 2008, is accepted as a start. Doing the last combination and the Assembly's entering into holiday, August 11, 2009, is taken as a deadline. During this period, in the Grand National Assembly of Turkey has come together with 115 combinations.

In this research use survey-description method. The shape of political agenda in the printed media is mainly examined using content-analysis method. When the featured topics are deteched, the speeches outside of the agenda, the method of the assembly's supervision "parliamentary inquiry, parliamentary investigations, general debates, motions of censure and a vote of confidence" and the negotiations of the law is considered. The question motions are not considered. Both the agenda of the Grand National Assembly of Turkey's

115 combinations in signified dates and the 314 first pages of the three Daily newspapers are taken as a sample. In the research, political, printed media and public opinion's related concepts informations are obtained with documentary research model. In the study, quantitative content analysis technique and the topic analysis, which is the one of the most referenced in techniques, is made. The categories and sub-categories are encoded, the encoded information render as a numeric in order to make more detailed analysis.

In the Grand National Assembly of Turkey, during the one legislation period, the 14 subjects for each combination, approximately 143 topics in one month, 1577 subjects in 11 months was interviewed. During the same period, the Cumhuriyet newspaper 61 times, Hürriyet newspaper 35 times and Zaman newspaper 56 times make news in their first pages about the Grand National Assembly of Turkey in total 152 times. Even the sum of the three newspapers are about the assembly's interviews subjects of %10. For every newspaper can be said that it finds an average of %3 of the issues discussed in Grand National Assembly of Turkey . Before the interviewing in the Assembly, in Cumhuriyet newspaper 48 news, in Hürriyet newspaper 31 news and in Zaman newspaper 33 news make news, in total the newpapers make 112 news is observed. News about Assembly for every newspaper can be said that it finds place in the average rate of 2.7%. In total, the interviews and the coming interviews in the Grand National Assembly of Turkey can be said that it finds place in the average rate of 6% in the first page of the newspapers. Even this figure views that totality of rate for every newspaper to reflect in public and issues being discussed in assembly barely made reach to 17 percent.

Key Words: Public Opinion, Parliament, Grand National Assembly of Turkey, Representation, Printed Media

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLOLOR LİSTESİ

Sayfa No.

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABGS: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

Ay: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

BAB: Batı Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DTP: Demokratik Toplum Partisi

IMF: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)

KDV: Katma Değer Vergisi

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

Md.: Madde

Meclis: Türkiye Büyük Millet Meclisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)

PKK: Partiya Karkerên Kurdistan (Terör Örgütü)

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK: Türk Dil Kurumu

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

İnsanoğlu toplu olarak yaşamaya başladığı günden beri toplumda huzur ve güven ortamını kurmak için çabalamıştır. Toplumun gücünü belli değerler etrafında toplama çabası, siyaset olgusunun da gelişmesine neden olmuştur. İnsan mutluluğunu gerçekleştirme sanatı olan siyaset, hem bir çatışma ve iktidar kavgası, hem de toplumda bir düzen yaratma aracı olarak düşünülebilir. Siyaset, insana barış, huzur ve uzlaşma da getirebilir, baskı ve kargaşa da yaratabilir. Coğrafi olarak her zaman birbirini görme ve bir araya gelme şansı olmayan topluluklarda, bireylerin kendilerini bağlayan kamusal kararları topluca almaları beklenemez. Halkın fiziksel bakımdan bir araya gelmesi coğrafi ve sayı olarak mümkün değildir. Bundan da önemlisi ortalama bir vatandaşın giderek karmaşıklaşan toplumda, tüm toplumu bağlayan kararlar alması için bilgisi, deneyimi ve donanımı yetersiz kalacaktır.

Demokrasi halkın, halk için, temsilcileri aracılığı ile eşit koşullarda yönetime katılma hakkıdır. Politik kararlar çoğunluk yönetimi tarafından alınır ancak, azınlığın hakları da korunur. Demokraside iktidar meşruiyetini bireyden alır, temsil alanı ise halktır. Demokratik bir siyasal rejimle yönetilen bir ülkede yaşayan halkın, kısıtlama olmaksızın fikir ve düşüncelerini ortaya koyabilmeleri ve savunabilmeleri esastır. Halkın iradesinin yönetimde etkili bir konumda olabilmesi için "**temsil**" kurumunun olması gerekir. Demokrasilerde yürütme ve yasama tek gücün elinde toplanıyorsa, buna parlamenter sistem denir. Parlamenter demokraside çoğulculuk, katılımcılık, anayasacılık ve temsil ön plana çıkmaktadır.

Parlamenter sistemlerde, hükümet, parlamentoda genellikle çoğunluğu sağlayan partiler tarafından kurulur. Demokrasilerde düzenli yapılan seçimlerle, yurttaş yönetme hakkını vekâletle birilerine devreder. Yetkiyi alanlar yurttaşın temsilcileridir, aksi halde halkın yönetiminden söz edilemez. Seçilenler aldıkları vekâletle yasama organlarını oluşturur. Siyasette yasama organı politik temsil gereksinimiyle ortaya çıkmıştır. Yasama organı yani parlamentoya duyulan güven aynı zamanda temsili demokrasinin de sigortasıdır.

Temsili demokrasilerde halk alınan kararların içeriğini bilmez, temsilcilerini seçmekle yetinir. Temsili demokraside, 'temsili' kurumlaştıran siyasal partilerdir. Bunların temel işlevi, toplumla siyasal iktidar arasında köprü olmak ve siyasal katılıma aracılık yapmaktır.

Toplumun bir parçası olan insan, çevresinde olanları öğrenmek, başından geçenleri başkalarına anlatmak ve fikirlerini başkalarına iletmek ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç tarih boyunca değişik şekillerde giderilmiş ve günümüze kadar gelinmiştir. Günümüzde toplum medya sayesinde kanaat sahibi olabilmektedir. Medya örgütleri toplumda iletişimi sağlarken, siyasal sistemin de en önemli aracı haline gelmiştir. Bu nedenle medyanın ekonomik amaçlarını gerçekleştirebilmek için bazen siyasal sistemle menfaat ilişkisine bazen de gerginliğe ve çatışmaya girdiği olmuştur.

İletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmelerle birlikte, medya her geçen gün daha geniş kitlelere hitap etmekte ve vermiş olduğu haber ve yorumlarla kamuoyu oluşum sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. Medya, toplumda değişik görüşlerin ifade edilmesini sağlayarak, kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlaması gerekirken, belirli düşünce ve kanaatleri topluma dayatarak, kamuoyunu yönlendirmeye çalışmaktadır.

Yazılı basın ortaya çıktığı tarihten bu yana kamuoyu oluşum sürecinde önemli bir yer tutması nedeniyle siyasetçilerin ilgi odağı olmuş ve siyasi aktörler tarafından iktidarı ele geçirme ve devamını sağlamada önemli bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Kısaca toplumda oy verme hakkına sahip yurttaşlar, otoriteyi kullanarak kamusal kararları verecek, politikaları belirleyecek az sayıda kişiyi seçerler. Halkın temsilcileri olarak seçilenlerin yaptıkları icraatlar ve aldıkları kararlar, medya tarafından takip edilerek, topluma yansıtılır. Halk siyasilerin icraatlarını ve kararlarını değerlendirir. Siyasiler ile medya da halkın fikirlerini kamuoyunun nabzını tutarak öğrenir ve kendi menfaatleri doğrultusunda halkı yönlendirmeye çalışır.

PROBLEM

Problem Durumu

İnsanoğlu bir arada yaşamaya başladığı zamandan beri çeşitli yönetim biçimleri geliştirmiştir. Bir arada yaşamanın temel kurallarını oluşturmaya çalışmış ve hep bir arayış içerisinde olmuştur. Demokrasi de insanoğlunun geliştirdiği bir yönetim şeklidir. Ülkemiz demokrasiyle yönetilen bir devlettir. Demokrasi halkın kendi kendini yönetmesidir. Ancak halkın doğrudan demokrasi dediğimiz biçimle yönetilmesi için yeterli zamanı yoktur. Bunun yanında nüfusun fazlalığı da diğer bir etkendir. Bu yüzden halk da demokratik haklarını temsilcilerine devretmektedir. Buna da temsili demokrasi denmektedir. Seçilen temsilciler parlamentoyu oluşturmakta ve halk için halkın yararına kanunlar yapmaktadır. Bu da parlamenter demokrasidir. Bu tür yapılarda parlamento farklı siyasi partilerin üyelerinden oluşan bir organdır.

Toplumumuzda iktidarı yani gücü elinde bulunduran siyasi partilerin yaptıkları icraatlardan, yazılı basın aracılığıyla haberdar olunmaktadır. Yazılı basın siyasilerin icraatlarını halka aktarmanın yanında, halka ne hakkında düşünmesi gerektiği ile ilgili yönlendirmeler de yaparak kamuoyunun şekillenmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Kamuoyu dediğimiz kavram da bu noktada önem kazanmaktadır. Günümüze bakıldığında, seçilen temsilciler, genelin menfaati yerine, çıkar gruplarının menfaatini korumayı tercih etmektedirler. Bunu da yazılı ve sözlü basın kullanarak yapmakta ve bizlere sanki halkın çoğunluğunun isteği veya çıkarıymış gibi yansıtmaya çalışmaktadırlar.

Kamuoyu ise üç temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar siyaset, medya ve kamunun gündeminin birleşimidir. Ülkemizde, siyaset ve medya gündemini çeşitli şekillerde takip etme ve ölçme imkânı olduğu halde, kamunun gündemini takip edip ölçecek gerçekçi bir araç bulmakta zorlanılmaktadır.

Bu çalışmada; siyaset gündemini oluşturan, en yetkili kurum olan *TBMM*'nin, belli bir zaman diliminde, ülkemizin en can alıcı problemlerinin tartışıldığı ve çözüm üretildiği gündeminin nelerden oluştuğu ve öne çıkan konuların neler olduğuna bakılacaktır. Ayrıca halkı temsil eden Meclis'imizin gündeminin yazılı basında ne ölçüde yer bulduğuna

seçilen üç gazetenin (*Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman*) birinci sayfalarında işlenen konulara bakılarak karar verilecektir.

Problem Cümlesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Gündemi, Yazılı Basın Aracılığıyla, Kamuya Nasıl ve Hangi Oranda İletilmektedir? (01 Ekim 2008 – 11 Ağustos 2009, *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Zaman* Gazetelerinin İlk Sayfaları Örneğinde).

Alt Problemler

1. Bir yasama yılında (23.Dönem 3. Yasama Yılı), *TBMM* gündemini oluşturan ve öne çıkan konular, TBMM Tutanak Dergisinde, kategorik olarak hangileridir?

2. Yazılı basın gündemini oluşturan *Cumhuriyet, Hürriyet* ve *Zaman* gazetelerinin birinci sayfalarında TBMM gündemini oluşturan konular ne ölçüde yer bulmuştur?

Denenceler

1. *a. TBMM* gündemini oluşturan konular *Ekonomi, Dış Politika, Adalet ve Hukuk, İç Politika, Sosyal Konular, Çevre, Diğer, Savunma ve Ulusal Güvenlik, Adliye* ve *Polis/ Jandarma, Eğitim, Sağlık, Medya, Kültür Sanat, Spor, Uluslar Arası İlişkiler, Magazin ile Bilim ve Teknik* olarak kategorilendirilebilir.
   b. TBMM gündemini oluşturan konulardan bazıları alt kategorilere ayrılabilir.

2. *a. TBMM* gündemi yazılı basın gündeminde yer bulmaktadır.
   b. TBMM gündemini oluşturan konulardan bazıları, yazılı basın gündeminde daha fazla yer bulmaktadır.
   c. TBMM gündemi ile yazılı basın gündemi, konuların gücüne bağlı olarak birbirlerinden etkilenmektedir.

Sayıltılar

1. Araştırmada toplanan verilerin güvenirlik derecesinin yüksek olması beklenmektedir. Çünkü;

   a. *TBMM* gündeminde görüşülen konular, kamerayla kayıt altına alınmakta ve TBMM Tutanak Dergisi vasıtasıyla internet sitesinde yayınlanmaktadır.

   b. İncelenecek üç gazetenin birinci sayfaları, hem internet sitelerinde dijital olarak yayınlanmakta hem de gazetelerin orijinali Milli Kütüphanede ve TBMM Kütüphanesinde saklanmaktadır.
2. Siyasetin gündeminin, *TBMM*'de konuşulan konular olduğu kabul edilmiştir.
3. Yazılı basının gündeminin, belirlenen üç gazetenin birinci sayfaları olduğu kabul edilmiştir.
4. Seçilen üç gazete, ulusal olarak yayın yapan, farklı sahiplik yapısı ve düşüncede, toplam tirajı en fazla olan gazetelerdir.
5. Gazeteleri okuyan kişiler siyasi gündemi dolayısıyla *Meclis* gündemini gazeteden etkin bir şekilde takip etmektedir.
6. *Meclis* gündemi yazılı basın tarafından dolayısıyla seçilen gazeteler tarafından takip edilmektedir.

Tanımlar

Birleşim: Genel Kurulun belli bir gününde açılan toplantısıdır (İçtüzük md. 1).

Egemenlik (Hâkimiyet): Devlet gücünün içte ve dışta rakipsiz olması (Bozkurt ve diğerleri,1998:74).

Genel Görüşme: Toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir (Ay. 98).

Gensoru: Gensoru önergesi, bir siyasî parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir (Ay. 99).

İletişim: Bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin vb.nin simgeler kullanılarak iletilmesidir (Mutlu, 2008: 141).

Kamuoyu: Genel kamunun üyelerinin siyasal konular ya da güncel olaylar hakkındaki tutumlarının anlatımları (Mutlu, 2008: 164).

Meclis Araştırması: Belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden

ibarettir (Ay. 98).

Meclis Soruşturması: Başbakan veya bakanlar hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az onda birinin vereceği önerge ile, soruşturma açılması istenebilir (Ay. 100).

Meşruluk: Herhangi bir olgunun, olayın, durum ya da davranışın, toplumda yaygın biçimde, yerinde, doğru ve haklı bulunması keyfiyeti (Bozkurt ve diğerleri, 1998: 169).

Oturum: Bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir (İçtüzük md. 1).

Soru: Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir (Ay. 98).

TBMM Tutanak Dergisi (TBMM Zabıt Ceridesi): TBMM'ce yayımlanan ve TBMM genel kurulunda yapılan görüşmelerin kelimesi kelimesine tutanaklarını içeren sürekli yayın. Anayasanın 97. maddesi uyarınca, TBMM genel kurulu görüşmelerinin tam olarak yayımlanması zorunludur (Bozkurt ve diğerleri, 1998: 232).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM): Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları tarafından tek dereceli doğrudan seçimle belirlenen milletvekillerinden oluşan ve yasama görevi ile yürütmenin siyasal denetimini yapan organ (Bozkurt ve diğerleri, 1998: 236).

Tiraj: Gazete, kitap, dergi vb.nin bir basılışındaki baskı sayısıdır.

Yasama Yılı: 1 Ekimde başlayıp 30 Eylülde sona eren süredir (İçtüzük md. 1).

Yayım: Gazete, kitap, dergi vb.nin süreli ya da süresiz olarak dağıtılması, kamuoyuna sunulması.

Yazılı Basın: Gazete, dergi, bülten gibi kâğıt ve yazıya dayalı, basılıp çoğaltılan, düzenli olarak yayınlanan, haber ve bilgi öğelerinin, düşünce veya kanıların biçim ve koşullarının somutlaştırılmış, iletişim araçlarıdır.

Sınırlamalar

Kamuoyunun oluşumunda siyaset gündeminin önemli bir yer tuttuğu aşikârdır. Bu çalışma, bir örneklem oluşturması açısından, TBMM'nin 23. Dönem 3. Yasama Yılı ile sınırlı tutulacaktır. Çalışmada en güncel bilgilerin kullanılması için 23. dönem 3. Yasama Yılı baz alınacaktır. Tez önerisinin verildiği 07 Temmuz 2010 tarihinde, bir sonraki yasama yılının henüz sonuçlanmamış ve tutanaklarının tamamının yayınlanmamış olması da diğer bir etkendir. Bu nedenle, dönemin başladığı 01 Ekim 2008 başlangıç kabul

edilecek ve son birleşimin yapıldığı ve *Meclis*'in tatile girdiği 11 Ağustos 2009 son tarih olarak alınacaktır. Bu süre zarfında *TBMM*'de 115 birleşimde bir araya gelinmiştir.

Meclis gündeminde öne çıkan konular tespit edilirken, soru önergeleri dikkate alınmayacaktır. Ayrıca konuşmacıların başka konulara temas etmesi durumunda ana gündem dikkate alınacaktır. Böylece *Meclis*'in ana gündemi tespit edilmeye çalışılacaktır. Çünkü soru önergeleri, genellikle *Meclis* çalışmalarını kendi fikirleri doğrultusunda yönlendirmek için, muhalefet milletvekilleri tarafından, seçildiği ilin veya seçmen kitlesinin oyunu alabilmek için verilmektedir. Aradan uzun zaman geçmesine rağmen, soru önergeleri ilgilileri tarafından cevaplandırıldığında dahi, güncelliğini kaybetmekte veya sorulan sorunun bire bir cevabı alınamamaktadır.

Gündemde olduğu halde, karar yeter sayısı olmadığı durumda ve ilgili komisyon yetkililerinin genel kurulda bulunmadığı durumda, görüşülemeyen konular dikkate alınmayacaktır.

Gündem dışı konuşmalar, ülke gündemindeki güncel konuları içerdiği için dikkate alınacaktır. Milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için verilen tezkereler işleme konmadığı için dikkate alınmayacaktır. Çalışmada büyük oranda ne söylendiğine değil, ne hakkında söylendiğine dair sayısal veriler üzerinde durulacaktır.

Yazılı basın gündemi de incelenirken, siyaset gündemi ile paralellik arz etmesi için 01 Ekim 2008 ile 11 Ağustos 2009 tarihleri arasındaki 314 günü kapsayacaktır.

Yazılı basının gündemi belirlenirken, gazetelerin seçilme nedeninin; "gazetelerin gündem belirleme gücünün televizyon ve diğer araçlardan daha fazla olduğunu, bunun sebebinin, gazete okurlarının, haberleri okuma tarzını, kendi denetimleri altında tutma ve gazetelerin konuları daha derin bir şekilde ele almasına bağlayan" (Eyal, 1981'den aktaran Terkan, 2005: 5) görüşü olduğu söylenebilir. Yazılı basın gündemi ise, ulusal olarak yayın yapan, farklı sahiplik yapısında ve düşüncede olan *Cumhuriyet, Hürriyet* ve *Zaman* gazetelerinin birinci sayfaları ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca bu sayfadaki köşe yazıları ve reklâmlar da dikkate alınmayacaktır.

İLGİLİ KAYNAKLAR

TBMM halkın iradesiyle seçilen vekillerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bir temsil söz konusudur. Demokrasiyle yönetilen bir ülkede temsili demokrasi nasıl işlemektedir? Temsili demokrasilerde parlamento nasıl işlemektedir? Türkiye'de parlamenter rejim nasıl işlemektedir? Bu konuyla ilgili literatürün incelenmesi gerekir.

Yazılı basının alınan siyasal kararları kamuoyuna iletmesine de yazılı basın ile ilgili literatür taraması ile bakılması gerekir. Tabii ki siyaset ve yazılı basın tüm bunları kamuoyunu oluşturmak, yönlendirmek veya etkilemek amacıyla yapmaktadır. Kamuoyu kavramı, kaynakları ve oluşumu da diğer bakılması gereken literatürü oluşturmaktadır.

TBMM'nin dolayısıyla siyasetin gündemine bakmak için TBMM Tutanak Dergisi çalışmaya yol gösterecektir. Siyasetin gündemi belirlendikten sonra yazılı basının da gündemini temsil etmesi için seçilen üç gazetenin (*Cumhuriyet, Hürriyet* ve *Zaman*) birinci sayfaları incelenecektir.

Her iki gündem de içerik analizi yöntemiyle, Excel Programında değerlendirilip yorumlanacaktır. Bunlar da çalışmanın görgül kısmını oluşturacaktır.

Bu araştırma planı Saim Kaptan'ın *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* kitabından alınarak uygulanmıştır (Kaptan, 1998: 183).

BÖLÜM I

SİYASET, MEDYA (YAZILI BASIN) VE KAMUOYU

"İnsan yeryüzünde en azından yüz bin yıl önce ortaya çıkmıştır. Fakat, bildiğimiz en eski belgeler ve anıtlar beş, altı bin yıllıktır.... İnsanların yaşam tarzı daima topluma benzer bir yapıda olmuştur" (Mosca, 2005: 7). İnsanoğlu bir arada yaşamaya başladığından beri, toplumda güven ve huzuru oluşturmak ve ortak iyiliği gerçekleştirmek için büyük gayret sarf etmiştir. Toplumun gücünü belli değerler etrafında bir araya getirme gayretleri siyaset kavramının da gelişmesine yol açmıştır. Bu çalışmada 'siyaset' ve 'politika' kavramları eşanlamlı olarak kullanılmıştır. *Yılmaz*'a göre siyaset, "toplum halinde yaşama zorunluluğu ile biraradalığın ve düzenin sağlanmasıyla ilgilidir" (2003: 15), siyasetin amacı ise "toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve insanların 'ortak iyiliğini' gerçekleştirmektir" (Kapani, 1996: 18).

1.1. Siyaset

Siyaset kavramı üzerine ciltlerce kitap yazılarak, toplumun belli değerler üzerine inşa edilmesine çalışılmıştır. Tabii ki her zaman bu inşa süreci başarılı olamamıştır. *Türköne* kitabında bunu "Siyaset, barışın, huzurun, uzlaşmanın verimli toprağı da olabilir, baskı ve kargaşanın üretildiği bir cadı kazanı da" (2009: VII) diyerek açıklamıştır. Siyasetin verimli bir toprak olmasını sağlama görevi, halkı yöneten iktidar sorumluluğunu üstlenenlere düşer. Ancak iktidar sorumluluğunu üstlenip otoriteyi kullananların, temsil ettikleri halktan bir farkları olmadığı da unutulmamalıdır. Çünkü temsil ettikleri halk bir gün, rızasını ve onayını geri alarak iktidar sahiplerini cezalandırabilir. Bu temel kural eski Yunan'a kadar uzanmaktadır. Peki, politikayı veya siyaseti nasıl tanımlayabiliriz?

Bu konu çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. *Sarıca*'nın tanımında "Politika yani siyaset, devleti yönetme sanatı" (1969: 10), *Bismark*'a göre, "mümkün olanın sanatı"

(Lipson, 2005: 41), *Aristo* ise, "En yüce ve en anlamlı beşeri faaliyet ve insan mutluluğunu gerçekleştirme sanatı... Siyaset kelimesi ise Arapça bir kelimedir. Köken itibariyle at eğitimi anlamına gelmektedir; at bakıcısı olan seyis kelimesi de aynı kökten gelmektedir" (Türköne, 2009: 4–5) şeklinde ifade etmişlerdir. *Kapani* ise Duvenger'e katılarak siyaseti; hem bir çatışma ve iktidar kavgası, hem de toplumun yararına olabilecek bir düzen yaratma aracı olarak görür (1996: 18). Bununla birlikte "Siyaset, insanları içinde yaşadığı toplumun kurallarına uyması için bir tür eğitim olarak da düşünülebilir. *Heywood* ise siyaseti "insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler" (2006: 2) şeklinde özetlemiştir. *Şaylan*'a göre de siyaset "iktidar elde etme, iktidar kullanma ve iktidarı kullanmaya katılma uğraşı" (1981: 2) demektir.

Kapani politikayla ilgili belli başlı karakteristik özellikleri şöyle sıralamıştır; Politika, zaman ve mekân bakımından evrensellik ve süreklilik gösterir. Toplumdaki değerlerin dağılımı ve çıkar çatışması mücadelesidir. Aynı zamanda bir uzlaşmadır. İnsanların yaşayışlarını yakından etkiler (1996: 21).

Her ne kadar siyaset ulvi amaçlara hizmet ediyor gibi gözükse de siyasetçiler için benzer şeyleri söylemek her zaman mümkün olamamıştır. Liberal gelişmelerle birlikte temel haklar anayasa ile güvence altına alındıktan sonra, demokrasinin prensibi olan çoğunluğun yönetimine de diğerlerinin haklarına zarar vermeden, karar verilme hakkı tanınmıştır. Bu da siyaseti sadece rant dağıtma mekanizmasına çevirmiştir (Yılmaz, 2003: 54).

Easton'ın formüle ettiği gibi politika "bir toplumda değerlerin otoriteye dayanılarak bölüştürülmesi süreci" (Kapani, 1996: 28) olarak tanımlanır. Siyasetçiler de halkın nazarında, şahsi hırslarının peşinde koşan, gücü elde etmeye çalışan ve çıkarcı bir kesim olarak algılanırlar. Bu insanlar çıkar ve hırslarını, "halka hizmet" kisvesi altında yurttaşa göstermeye çalışırlar. Kitle iletişim araçları da siyasetçilerin yaptıkları yolsuzluk ve haksızlıkları örtmeye çalıştıkça bu kanaat güçlenmiştir. Ancak yurttaşın beklentisi ise siyasetçinin müzakere ve uzlaşmayla sorunları çözüme kavuşturmasıdır. *Kılıçbay*'a göre "Türkiye'de egemen kavrayış, siyasetin halka ait bir faaliyet olduğunu kabul edememektedir" (1998: 140). Siyaset yurttaş tarafından ülkemizde bir iktidar mücadelesi

olarak ayrıcalıklı bir azınlığın “mesleği” gibi görülmektedir. Oysa demokrasinin tanımına bakılırsa siyasetin hiçte ayrıcalıklı bir sınıfa ait olmadığı görülebilir.

1.1.1. Demokrasi

Demokrasi sözcüğü “İ.Ö. V. yüzyılda Grek dilinde özel bir site örgütlenmesini belirtmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır” (Raynaud ve Rials, 2004: 187). Demokrasi yani Demos sözcüğünün aldığı ikili anlamla İ.Ö. VI. yüzyıl sonundan itibaren gelişip V. yüzyılda ‘halk iktidarı’ anlamı kabul edilmiştir (Raynaud ve Rials, 2004: 187). Demokrasi olgusu eski Yunan’da “Krasi” ile biten sözcük (*otokrasi, aristokrasi ve bürokrasi* gibi) güç, iktidar anlamına gelen ‘kratos’tan türemiştir. Demos ise, fakirler, halk yığınları anlamlarına gelen bir sözcüktür… ‘halkın yönetimi’ demektir” (Türköne, 2009: 188, Bollen, 1993: 1208).

Demokrasi kavramını anlamaya, *Winston Churchill*’in “Demokrasi, geri kalanlar hariç en kötü yönetim biçimidir” (Türköne, 2009: 187) sözü hatırlatılarak başlanabilir. *Öztekin* demokrasiyi, “halkın, halk için, temsilcileri aracılığı ile kendi kendini yönetmesi” (2007: 327), *Lincoln* “halkın, halk için, halk tarafından yönetilmesi” (Şaylan, 2008: 196), *Şahin*, “yalnızca bir yönetim biçimi olmasının ötesinde bir yaşam felsefesi, bir sanat ve bir ütopya olduğundan, tanımlanması oldukça zor bir kavram” (2007: 28) olarak anlatmaktadırlar. Demokrasi kanunlar önünde eşitlik, düşünceyi ifadede eşitlik ve kişiyi ilgilendiren kararlara katılmada eşitlik (*isonomoi, isogoria, isogrosia*) anlamında en genel ifadesine ulaşmıştır. (Çetin, 2003: 92).

Eflatun (***Devlet***) “Demokraside herkes özgürdür, her insan yaşayışına dilediği düzeni verebilir” (Göze, 1993: 30) demiştir. Ancak uygulama bu kadar kolay olmamıştır. Her insan dilediği gibi yaşarsa toplumda kargaşa ve kuralsızlık oluşur. Meydana gelebilecek çatışmaların önüne geçebilmek için, toplumsal yaşayışı düzenleyecek kuralların konması gerekir. *Lipset* demokrasiyi; “hükümetlerin değişebilmeleri için kurallı anayasal fırsatlar sunan bir siyasal sistem, çatışan çıkar kümeleri arasında karar verme sorunu, halkın olabildiğince büyük bir çoğunluğunun katılımını ve kararları etkilemesini sağlayarak çözen bir toplumsal düzenek” (Aktaran Şahin, 2007: 28) olarak ifade eder. *Meyer*’e göre klasik demokrasi kuramları, demokrasiyi; “genel olarak bir kurumlar sistemi,

bir dizi tartışma ve karar alma prosedürü ve bazı durumlarda belli sonuçlara götüren bir yol olarak tanımlar" (2004: 23). *Skidmore*'a göre de demokrasinin kalbi "Halkın eşit koşullarda yönetime katılma hakkı" (Aktaran Şahin, 20007: 28) ndan geçer.

Kışlalı demokrasiye "azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu özgürlükçü bir çoğunluk yönetimi" (2000: 238), *Çobanoğlu* da "insanların eşit olduğu ve politik kararların çoğunluk yönetimi tarafından alındığı ancak, her zaman azınlığın haklarını da koruyan bir yönetim sistemi" (2007: 69–70) olarak değerlendirmişlerdir. Bununla birlikte *Heywood* demokrasinin "halk tarafından yönetim" (2006: 99) ilkesi üzerine temellendirildiğinden bahsetmektedir. *Pierre Lévy*'e göre demokrasinin temel işlevi oy kullanmak değil, kullanılan oy'un özgürleşmesini sağlamaktır (Ersöz, 2005: 124).

Demokraside iktidarın meşruiyet kaynağı birey, temsil alanı halktır (Çetin, 2003: 102). Demokrasi, bir yanda toplumun ne adına, hangi ilkelere göre (*niçin*) yönetileceği sorusuna cevap verirken, diğer yanda kim (*nasıl*) tarafından bu yönetimin gerçekleştirileceğini belirler (Çetin, 2003: 94). Demokrasi, siyasal iktidarın "meşru güç kullanma tekeline" (Weber'den aktaran Çetin 2003: 94) sahip olma gerekliliğinin toplumsal rızaya dayanması zorunluluğu üzerinde yükselir. Bu yüzden demokrasinin temel dayanaklarının bilinmesi gerekir. *Kolakowski*'ye göre demokrasinin temellerine bakıldığında;

- Yönetimin halkın rızasına dayanması,
- İdarenin işlemlerinin yargı denetimine tabi olması,
- Bireylerin kanun önünde eşit olması (Aktaran Yılmaz, 2003: 289) gerektiği görülmektedir. Kuramsal olarak, demokratik yönetimin özünde siyasal katılma hakkı vardır. Bu hakkı halk temsili demokratik rejimlerde kullanabilmektedir.

Sartori'nin de belirtmiş olduğu gibi "demokrasi halkın iktidarıdır" (Sarıbay, 2000: 88). Bunun için de katılımcı demokrasi şarttır. *Sarıbay* katılımcı demokrasinin sahip olduğu özellikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır;

-Tüm bireyler kendileriyle ilgili tüm kolektif karar almalara arzuladıkları genişlikte katılmalarını sağlayacak fırsatlara tamamen sahip olmalıdırlar.

-Kolektif karar almaya katılma oy vermeyle sınırlı olmamalıdır, çok çeşitli başka faaliyetleri de kapsamalıdır.

-Kolektif karar almadaki sorumluluk geniş bir şekilde dağılmalıdır, sadece resmi görevlilerle ve/veya uzmanlarla sınırlandırılmamalı, bu kararlardan etkilenecek tüm şahısları kapsamalıdır.

-Politik olmayan alanlarda kolektif kararlara katılma, bireylere politik hüner ve normları öğretici ve onları daha geniş politik meselelere katılmayı güdüleyici nitelikte olmalıdır (2000: 88).

Toplumda bireyler birbirlerinin ve karşıtlarının görüş ve düşüncelerine saygı gösterdikleri oranda o toplumun demokrasisi gelişir (Karaçor, 2009: 130). Demokratik bir siyasal rejimle yönetilen bir ülkede yaşayan halkın, kısıtlama olmaksızın fikirlerini, düşüncelerini ortaya koyabilmeleri ve herhangi bir baskı görmeden savunabilmeleri için demokrasinin temsil mekanizması, halkın yönetimini sağlamak adına devreye girmektedir. Bu mekanizma da temsili demokrasi olarak adlandırılır.

1.1.2. Temsili Demokrasi

Doğrudan demokrasiyi uygulamanın imkânsızlığının zorunlu bir sonucu olan temsili demokrasi kavramının kuşkusuz en önemli niteliklerinden birisi "**temsil**"dir. Temsil sisteme meşruluk kazandıran hayati bir unsurdur. Temsil kavramı Büyük Türkçe Sözlükte; "birinin ya da topluluğun adına davranmak, belirgin özellikleri ile yansıtmak, sembolü olma simgeleme" (http://www.tdksozluk.com/) şeklindedir. Siyasal anlamda ise, bireylerin kendi adlarına karar vermek üzere görevlendirdikleri kişi ya da kurumları ifade eder (Tekin ve Çiftçi, 2006: 70).

Eyüboğlu'nun tarifine bakılınca temsil kavramı "etimolojik olarak Arapça 'mesl' kökünden gelmektedir ve 'benzer, benzeşik, eş' " (Aktaran Hatipoğlu, 2007: 9), günlük dilde de "tanımlamak" veya "mevcut kılmak" (Heywood, 2006: 324) anlamı taşımaktadır. *Dahl* da temsili "demokratik yollarla seçilmiş temsilcilere dayanan işleyebilir bir temsili hükümet sistemi " (2001: 14) olarak tarif eder.

Günümüzün dünyasında temsil olgusu, modern demokrasilerin uygulanabilirliği bakımından zorunlu görülmektedir. Bu anlamda modern demokrasinin egemen veya mümkün olabilen tek formu "**temsili demokrasi**" olarak karşımıza çıkmaktadır. Yurttaşlar bu hakkı seçimler ve referandumda kullanmakta bunun dışında siyasal bir katılım gerçekleştirmemektedir. Bu da bize seçim ve referandumun, yurttaşın tek katılım aracı olduğunu gösterir. Böylelikle yurttaşın temsilinin önemi ortaya çıkmaktadır. "Demokratik hukuk devletinde iradeyi bağlayan kuralların var olmaması yetmemekte bunun ötesinde, kanunların hükümdarın keyfi ve takdiriyle değil milli iradeyi temsil eden milletin veya halkın temsilcilerince konulması gerekmektedir" (Onar'dan aktaran Yılmaz, 2003: 289). Siyasal temsil yurttaşın sesini duyurabilmesi için demokratik rejimlerde önem kazanmaktadır.

Şaylan'a göre siyasal temsilde, temsilcilerin yetkisi "temsil edilenlerin isteğine bağlı olarak ortadan kalkmamakta; hesap verme/hesap sorma ilişkisi zamanı önceden belirlenmiş seçimlerle gerçekleşebilmektedir" (2008: 203–204). *Türköne*'ye göre de "halk, kendi adına siyasi ve hukuki kararların alınması ve yönetim işlevinin yerine getirilmesi amacıyla bazı insanları seçer" (2009: 156) ve kendisini temsil etmekle görevlendirir. *Öztekin*'in ifadesiyle ise temsili demokrasi "halkın kendi kendini seçtiği temsilcileri aracılığıyla yönetmesi" (2007: 67–68) şeklinde anlatılmıştır. Yurttaşın temsilcilerine politikacılar veya siyasetçiler denir. *Heywood* da politikacıları "halkın hizmetkârı olarak tanımlar ve kendilerini seçen insanlar için veya onlar adına hareket etme sorumluluğu verir" (2006: 323) demesine rağmen pratikte böyle değildir.

Topçu temsil sistemini "kendini seçenlerin iradesini, meclislerde yapılacak kanunlara aynen ve hiç değiştirmeksizin kullanmak" (1969: 28) olarak tanımlamıştır. Her ne kadar temsil sistemi halkın yetki ve sorumluluklarını üstlenmiş gibi gözükse de halkın karar alınırken etkin katılımı esastır. Seçilmiş siyasetçilerin, kendi siyasi tercihleriyle tutarlı olmayan parti programlarına uyamamalarını, seçmeni göz ardı edebilir (Redoano ve Scharf, 2004: 801). Dahl kitabında demokratik sürecin kriterlerinden olan etkin katılımı tanımlamıştır. Bu kriteri yakalamak için "vatandaşların katılım hakkı, siyasi konularda görüşlerini açıklama hakkı, diğer vatandaşların söyleyeceklerini duyma ve siyasi meseleleri onlarla tartışma hakkı" (Dahl, 2001: 52) ndan bahseder. Halk bu haklarını kullanmadığı sürece yabancılaşır ve temsil sistemi halkı sistemin dışında tutar.

Dahl temsil sistemi ile ilgili yaptığı saptamada, demokratik bir birimde vatandaş sayısı arttıkça, alınan kararlara katılımın sayısının da o oranda azalacağı ve vatandaşların başkalarına yetki vermesi gerektiğini (2001: 114) vurgular. *Heywood* temsil sisteminin "bir kişi, bir oy" (2006: 324) ilkesiyle çözüldüğünü ifade eder. *Topçu* halkın haklarını devrettiği seçimi; "insan haklarından birini teşkil eden halk oyunu, kendi haklarını yine kendi iradesiyle devretmesi" (1969, 13) olarak anlatmaktadır. Halkın haklarını devretmesi yetki ve sorumluluklarını sonlandırmaz.

Halk seçtiği temsilcilerini sürekli kontrol etmek durumundadır. Şayet seçilenler halkın temsilcileri olduklarını unuturlarsa halkın yönetimi olmaz. Halka öğrenmek için şans, imkân ve motivasyon verilirse politik konularda bilgi sahibi olur (Carpini ve diğerleri, 1994: 443). Bu tür yönetimler belli bir gücün elinde başka yönetim şekillerine doğru kayar. Bu yüzden temsili demokrasilerde "halkın seçtiği kişileri sürekli kontrol etmesi ve denetleyebilmesi" (Öztekin, 2007: 68) düzeninin kurulmasının şart olduğu vurgulanmaktadır. "Temsili liberal demokrasi kuramına göre, nihai otorite bir başka deyişle egemenlik halka aittir. Halk, yani yurttaşlardan oluşan topluluk sözü edilen gücü, otoriteyi kullanamamakta, sadece kullanacak olan temsilcileri belirlemekte ve kendisine ait gücü devretmektedir" (Şaylan, 2008: 205).

Temsili demokraside yönetenler ile yönetilenler arasındaki karşılıklı diyalog ve uzlaşma şarttır. Yönetilenler, siyasi otoritenin koyduğu kurallara uyarak yöneticinin meşruiyetini kabul ederler. Düzenin sağlanabilmesi için bireylerin siyasi otoritenin koyduğu kurallara uyması şarttır. *Türköne* temsili demokrasiden bahsederken "halkın iradesini yönetimde belirleyici güç olarak muhafaza edebilmek için "temsil" kurumunu işletiyoruz. Düzenli yapılan seçimlerle, kendimizi yönetme hakkını birilerine vekâletle devrediyoruz" (2009: 191) diyerek seçim ve vekâletin önemine vurgu yapmıştır. Seçilenler halktan aldıkları vekâletle yasama organlarını oluştururlar. "Yasama organına duyulan güven ve desteğin sadece yasama organının çalışmasının değil, aynı zamanda temsili demokrasinin çalışmasının da temeli olduğunu düşünmek gerekir" (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 343).

Jean-Jacques Rousseau "Ulusun vekilleri, onun temsilcileri değil, olsa olsa onun memurları olabilirler" (Kışlalı, 2000: 88) diyerek temsilcilerin, onları seçen halka bağlı

olması gerektiğini vurgulamıştır. *Kışlalı*, özgürlüklerin güvence altına alınabilmesi için *Rousseau*'nun "gücün gücü dengelemesi gerektiği" (2000: 88) fikrini savunmuştur. *Rousseau*; halk hükümetlere "bir işi başarmaları için görev vermiştir ve halkın görevlisi olarak yöneticiler halk adına kendilerine verilen yetkileri kullanırlar" (Göze, 1993: 202) demiştir. Tabi ki bu görüşlere katılmayan ve temsil sistemini eleştirenler de olmuştur.

Temsil sistemi ile ilgili eleştirilere bakılırsa; *Rousseau* İngiliz anayasasını anlatırken, halkın yetkilerini, temsilcilerine devretmesini, "İngilizler hür olduklarını zannediyorlar ama, gerçekte, yedi yılda tek bir gün, yani temsilcilerini seçtikleri gün hürdürler" der (Mosca, 2005: 171). *Mosca* da demokratik temsilin ve kurumların boşuna olduğunu; "temsilci, temsil edileni kandıran bir kişidir ve bunun böyle olması önlenemez bir zorunluluktur" (Vergin'den aktaran Hatipoğlu, 2007: 15) diye ifade eder. *Kropotkin* ise "hiç kimse bir başkasının yaşadığı yaşamı aynen yaşamayacağı için kimse kimseyi temsil edemez" (Şenel'den aktaran Hatipoğlu, 2007: 16) demiştir. *Topçu* da genel iradenin "bütün halkın müşterek iradesi olmaktan ziyade menfaatların harekete geçirdiği zümrelerin iradesi" (1969, 18–10) olduğunu belirtmiştir. Boudrillard'a göre ise "bir 'bilinç oluşturma sanayi' olan ya da tam tersine, bilinçleştirme tornası olan kitle medyaları aracılığıyla halkın yönlendirildiği bir ortamda temsilden söz etmek mümkün değildir (Vergin, 2008: 317).

Barber'a göre temsil ilkesi "bireylerden, değerleri, inançları ve eylemlerinin nihai sorumluluğunu çalar" (1995: 189). Temsil ilkesinin özgürlükle bağdaşmadığını, siyasal iradenin başkasına havale edildiğini böylece onu yabancılaştırdığını anlatan *Barber*'ın iddiasına göre yabancılaşmanın bedeli de "öz yönetimin ve özerkliğin ortadan kalkması" (1995: 190) şeklinde olur. Artık o halk yönettiğini iddia edemez sadece yönetilir. *Barber,* temsil mekanizmasıyla yurttaşların, yapılışlarına gerçekten katılmadıkları yasalara tabi olduklarından, böylece yurttaşlık işlevlerinin gasp edildiğinden ve temsilcilerin pasif bileşenleri haline geldiklerinden bahseder (1995: 192).

Heywood, (2006: 100) temsili demokrasiyi, demokrasinin sınırlı ve dolaylı bir şekli, halkın yönetime katılmasının birkaç yılda bir oy vermeyle sınırlandırılması olarak görmektedir. Her toplumda temsili demokrasiyi uygulama imkânı yoktur. "Yerleşik demokrasilerde temsili demokrasinin giderek çekiciliğini yitirdiği, yerine referandum,

seçmen inisiyatifi, görevden azil (recall) gibi kurumlara rağbetin arttığı görülmektedir" (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 345). Böyle durumlarda yasama kurumlarının ve temsili demokrasinin öneminin azalmaya yüz tutacağı, buna karşılık doğrudan demokrasi benzeri uygulamaların yaygınlaşacağı ileri sürülebilir.

John Stuart Mill, toplumsal ihtiyaçları en yetkin biçimde karşılayacak hükümet biçiminin, bütün halkın katıldığı bir sistem olmasına karşın, artan nüfusun buna izin vermediğinin altını çizmiştir. Bu nedenle en ideal hükümet türü temsili hükümettir (1986: 80–82) diyerek temsili hükümetin önemini ortaya koymuştur. *Dahl* modern temsili demokrasinin siyasi kurumlarını açıklarken, hükümetin aldığı kararları kontrol etme işini, vatandaşın seçimle belirlediği memurlara verdiğinden bahisle "bu yüzden büyük ölçekli demokratik hükümetler temsilidir" (2001: 89) sözüyle temsil sisteminin en önemli özelliklerinden birinin altını Mill gibi çizme ihtiyacı hissetmiştir. Bununla birlikte *Dahl*, küçük organizasyonların " tam anlamıyla temsili bir demokrasi " (2001: 94) olmasına gerek olmadığını da söylemiştir. Halkın yetkisini, temsilcileri vasıtasıyla alan iktidarların gücü de sonsuz değildir.

Gücün de bir şekilde sınırlandırılması gerekir. *Bostancı* iktidarın sınırlandırılmasını açıklarken *Aristo*'nun "güçlü bir orta sınıf tarafından belirlenen ve denetlenen iktidar, Aquino'lu *Thomas*'daki 'halkın direnme hakkı,' *Montesquieu*'daki 'güçler ayrılığı'… siyasal iktidarın halkoyuyla denetlenmesi" (1998: 111) ile gücün sınırlandırılabileceği fikrine parmak basmıştır. *Dahl* da kitabında temelde temsil'in demokratik olmayan sonradan demokratik teori ve pratiğe uygulanan bir kurum (2001: 108) olduğundan bahsetmiştir. O halde iktidarın sınırlandırılmasının da bir gereklilik haline geldiği açıktır.

Şaylan demokratik bir siyasal rejimin meşruluğunun temel ilkesini, "kamu otoritesini kullanacak temsilcilerin yurttaşların seçimi ile belirlenmesi" (2008: 224) olarak anlatır. İktidarlar halktan aldığı gücü meşru bir şekilde kullanmak için yasama organını kullanacaktır. "Yasama organı politik temsil gereksinimin ortaya çıkarttığı bir yapıdır" (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 345). Siyasi bir ilke olarak temsil ise *Heywood*'a göre, "bir bireyin veya grubun daha geniş bir insan topluluğu adına hareket etmesini sağlayan bir ilişki biçimi " (2006: 324) olarak ifade edilir. *Barber*'a göre "Bir yurttaş topluluğunun

çoğunluğa ve azınlığa bölünmesi, temsili demokrasinin zorunlu bir koşulu, etkili işlediğinin bir kanıtıdır" (1995: 259).

Siyasal temsilin liberal yorumuna bakılırsa, liberal demokratik temsil kuramlarının başlıca özelliği "bireysel mülkiyetin dokunulmazlığı ve söz konusu hakları korumak için hükümet gücünün sınırlanması gereksinimi" (Ball'dan aktaran Hatipoğlu, 2007: 35) ile bireysel hakların ön plana çıktığı görülmektedir. Liberal temsil kuramları arasında en öne çıkan, parlamenter demokrasi kuramı olarak da bilinen, milli egemenlik kuramıdır.

Milli egemenlik, "Millet denilen topluluğun bağımsız bir sosyal ve tarihi gerçek olduğu kadar bağımsız hukuki ve siyasi gerçek olduğu" (Eroğlu'dan aktaran Hatipoğlu, 2007: 38) fikrine dayanır. Milli egemenlik kuramı; "iktidarın kullanılmasını, istediği gibi sınırlayabileceği bir seçmen kitlesinin seçtiği, ancak hiçbir biçimde talimat veremeyeceği temsilcilere bırakmaktadır" (Tanilli, 2007: 245). Temsilciler halkın ihtiyaçlarını düşünebilecek nitelikte kimseler olup seçmenlerden mümkün olduğunca sınırlandırılmıştır. Sadece seçimden seçime hesap verirler. Seçmenlerin temsilcilere müdahale etme imkânları kısıtlanmıştır. Milli egemenlik kuramında akdedilen bir sözleşmeyle "insanlar iradelerini birleştirmişler ve kendilerini bütün hakları ve yetkiler ile birlikte topluluğa devretmişlerdir" (Kapani, 1996: 71). Millet, bireylerde ayrı bir hukuki kişiliktir. Sadece belli bir dönemde ülkede yaşayanları değil, geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak olanları da içeren egemenliğin tek meşru kaynağı ve sahibidir (Sarıca, 1969a: 183, Kapani, 1996: 72).

Milli egemenlik kuramına göre insanlar "prensip olarak doğuştan eşit haklara sahip, günlük hayatlarından ve içinde yaşadıkları koşullardan arınmış, kamu yararından başka endişeleri olmayan yaratıklardır" (Sarıca, 1969a: 94). Millet de parlamento aracılığıyla iktidarı kullanacaktır. Parlamenterler ise milli iradeyi, milletin oyuyla kullanan ve millete hesap veren kişilerdir. Millet iradesini "doğrudan doğruya açıklayabilecek bir varlığı olmaması ve soyut bir kavram olarak kalması yüzünden, iktidarı kendi eliyle kullanamadığı gibi, bu iktidarı kendi yerine kullanacak olanlara da talimat ve vekâlet veremez" (Sarıca, 1969a: 186).

Milli egemenlik teorisinde millet adına konuşma yetkisi milletvekilindedir. Fakat "millet soyut olduğu ve temsilcilere gerçek bir vekâlet veremeyeceği için temsilciler parlamentoda bağımsız olacaklardır" (Sarıca, 1969b: 188). Milli egemenlik kuramına göre tek tek temsilciler milletin temsilcisi değildir. "Milletin bütünlüğünün temsilcisi, yine Temsilciler Meclisinin bütünüdür" (Sarıca, 1969b: 196). Millet adına yasama yetkisini kullananlar "temsilciler değil, Meclis'tir" (Sarıca, 1969b: 202). Dolayısıyla temsilci tüm milleti temsil eder. Ülkemizde 1924 Anayasasından sonra 1961 ve 1982 Anayasaları da milli egemenlik ilkesini benimsemiştir (Kapani, 1996: 71).

Buna karşılık halk egemenliği kuramı da her ne kadar milli egemenlik kuramıyla aynı gibi algılansa da farklıdır. Bu kuramda iktidar, "toplumu oluşturan bireylerdir ve bireyler bu haklarını devretmezler" (Tanilli, 2007: 246). Halk egemenliği teorisinde egemenlik "somut olarak belli bir zamanda milli topluluğu meydana getiren vatandaşlar kitlesine" (Kapani, 1996: 73) verilmektedir. Rousseau, millet egemenliğine karşı halk egemenliğini savunur. Parlamentonun kararları halk onayına sunulmalıdır. Temsili sistemlerde özgürlük yoktur. Temsilcilerin yasa yaparken açıkladıkları iradeleri kendi iradeleridir (Sarıca, 1969b).

Heywood tarafından dört temel temsil modeli ortaya konmuştur. Bunlar;

- Mütevellilik/vesayet
- Delegasyon
- Vekâlet
- Benzeyiş (2006: 325).

Temsili demokrasinin en öncelikli sorunlarından bir tanesi de halkın alınan kararların içeriğini bilmemesi, sadece temsilcileri seçmekle yetinmesidir. Temsilcilerin aldıkları kararlar beğenilmezse bir daha parlamentoya seçilemeyebilirler. Ancak bu onları seçen yurttaşın kanundan dolayı gördüğü zararı tazmin etmez. Temsili demokrasi, halkın iradesinin temsilcilerin iradesi ile gerçekleştiğini varsayar. Genel iradeyi ortaya koyduğu varsayılan toplum aslında son derece karmaşık ve ortak bir siyasal davranış sergileyemeyecek kadar dağınıktır. "Temsil genel iradeyi yansıtan değil, onu yaratan bir meşrulaştırma süreci olduğundan demokrasilere özgü bir uygulama değildir. Her siyasal sistemde temsil mekanizması hayata geçirilebilir" (Hatipoğlu, 2007: 45–46).

Temsili bir yönetimde vatandaşlar kararlarla ilgili ihtiyari yetkilerini sadece kendi seçtikleri temsilcilere değil, dolaylı olarak yöneticilere, bürokratlara, devlet hizmetinde çalışanlara, hâkimlere ve dolaylı olarak uluslar arası kurumlara verirler (Dahl, 2001: 118).

Temsili demokrasinin gücünü *Heywood* şöyle açıklamıştır;

- Demokrasinin uygulanabilir bir şeklini sunmaktadır.
- Sıradan vatandaşı karar verme yükünden kurtarır, böylece siyasette iş bölümünü mümkün kılar.
- Hükümetin daha iyi eğitimli, daha fazla bilgi sahibi ve daha tecrübeli olanların elinde bulunmasına imkân verir.
- Sıradan vatandaşları siyasetle mesafeli tutarak ve böylece onları uzlaşmayı kabul etmeye teşvik ederek, istikrarı mümkün kılar (2006: 100).

Yukarıda anlatılan temsili demokrasinin gücü, çağdaş demokrasilerde, siyasal partiler aracılığıyla kullanılmaktadır. İktidarın kullanılması ve denetlenmesi büyük oranda siyasal partilerin seçimlerde belirledikleri adaylar arasından, halkın seçtiği temsilciler eliyle yapılmaktadır.

1.1.3. Siyasal Partiler

Siyasal Partilerin çok işlevli örgütlenmeler olarak halkın kamusal tercihini yansıttığı söylenebilir. Siyasal partilerin temel işlevi, toplumla siyasal iktidar arasında köprü olmak ve siyasal katılımın aracılığını yapmak olarak tarif edilebilir. Parti kavramının çok eskilere dayanan bir tarihi geçmişi olduğu bilinmektedir.

"Roma İmparatorluğu'nda 'parti' kavramı, Senato tarafından kontrol edilen şeref payelerini, ücretleri ve terfileri tartışmak üzere asillerin (*Optimates*) ve halkın (*Populares*) biraraya gelmelerini anlatmakta kullanılırdı" (Sarıbay, 2000: 136). Türk Dil Kurumu Sözlüğünde parti "Ortak düşünce ve görüşteki kişilerin oluşturdukları siyasal topluluk" (www.tdkterim.gov.tr/bts/) olarak tanımlanır. Günümüzde anlaşılan manada siyasal partiler 19. yüzyılın ortalarında tarih sahnesine çıkmıştır. Batı toplumlarında meydana gelen önemli sosyo-politik gelişmeler sonucu siyasal partiler "demokratik ideolojinin

yaygınlaşması ve buna paralel olarak da parlamentoların yetkilerinin ve oy hakkının genişlemesi" (Kapani, 1996: 161) sonucu kendini göstermiştir. Fransız hukukçu *G. Burdeau* "gönümüzde halk iradesinin en etkili organları anayasanın öngördüğü kurumlardan çok politik partilerdir" (Sarıbay, 2000: 136) demiştir.

Anayasanın 68. Maddesi, "siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak tanımlamaktadır. Çağdaş temsili demokrasiler, partiler demokrasisi olarak vücut bulmakta ve işlemektedir. O zaman siyasal partilere merceği tutarak, demokrasinin nasıl işlediğini de anlamak mümkündür. Hemen bir başlangıç tanımı yapılabilir: "Siyasi partiler, halkın desteğini sağlamak suretiyle, devlet iktidarının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan ve bu suretle politika belirleme ve belirlenen politikaları uygulama amacı güden, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasi topluluklardır" (Türköne, 2009: 254).

Parlamento ve siyasal partiler, bu iki kurum hem siyasal iktidarların belirlendiği odaklar hem de siyasal temsilin gerçekleştiği kurumlardır (Tekin ve Çiftçi, 2006: 70). *Özbudun* da siyasal partileri "Halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolunu [kontrolünü] ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluklar" (1977: 4), *Heywood* ise; "iktidarı seçimle ya da başka yollarla kazanmak için örgütlenen insan topluluğu" (2006: 356) olarak tanımlar.

Siyasal parti *Sarıbay*'ın kitabında "asıl amaçları iktidara gelmek ve bunu sürdürmek olan, hükümet aygıtını tek başına ya da koalisyon şeklinde kontrol etmeyi isteyen kişilerin kendi bilinçleriyle oluşturdukları resmi bir örgüt" (2000: 142) olarak anlatılmaktadır. *Şaylan* ise "temsil edilen yurttaşların siyasete katılımlarının, yani kendi kaderlerini kendi elleriyle belirlemelerinin, temsilci adaylarından oluşan siyasal seçkinler ve onların örgütlendiği siyasal partiler eliyle" (2008: 208) olduğunu ileri sürmüştür.

Temsili demokraside, 'temsili' kurumlaştıran siyasal partilerdir. Bu yüzden siyasal partilerin asli işlevi, halkı temsil etmektir. "Temsil, siyasal partilerin hem üyelerinin, hem de seçmenlerinin görüşlerini ve tercihlerini siyasal sisteme taşımaları anlamına gelmektedir" (Türköne, 2009: 255). Temsil partilerin temel işlevi olarak görülmekle birlikte, partilerin seçmenlerinin ve üyelerinin görüşlerine karşılık verebilme ve ifade

edebilme kapasitesi (Heywood, 2006: 362) olarak da açıklansa da, *Çetin*'e göre siyasal partiler devleti temsil edenler/bürokrasi ile demokrasiyi temsil edenler/halk arasında temsil krizi yaşarlar (2003: 103). Buna rağmen siyasal partiler "halktan gelen talepler ile yönetim nezdindeki resmi karar yapıcı kurumlar arasında arabuluculuk yapmakta çok önemlidir" (Ball ve Peters, 2007: 83).

Seçimlerde halkın temsili "sadece seçimde oy kullanmış olan seçmen çoğunluğun siyasal tercihi" (Kapani, 1996: 77) ile sınırlıdır. Oy kullanmayan veya kullandığı halde azınlıkta kalanların fikirleri parlamentoda temsil edilemeyebilir. Kaldı ki seçimde oyunu kullanan seçmen, temsilcilerinden, "verdiği politik desteğe (*oy*) karşılık kayrılma (*iş, nakil, tayin, terfi*)" (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 345) gibi isteklerde bulunmaktadır. Bu şartlarda, temsil edenle edilen arasındaki haksız menfaat ilişkisi sürdüğü sürece, gerçek bir demokrasiden ne kadar söz edilebilir!

Demokrasilerde siyasal temsil için bir başka kurumun varlığı gerekir ki, o da "seçimdir" (Tanilli, 2007: 247). Seçmen sayısının artması ve giderek toplumun büyük bir kesimine yayılması, "siyasal partileri temel amacı oy maksimizasyonu sağlamak olan bürokratik/hiyerarşik örgütlere dönüştürmüştür" (Şaylan, 2008: 216).

Siyasal partilerin parlamentoda temsilinde genelde *Nisbi Temsil* sistemi uygulanmaktadır. *Nisbi Temsil*; "bir seçime katılan bütün partilere, aldıkları oy oranında parlamentoda temsil olunma olanağı sağlayan bir sistem" (Tanilli, 2007: 250) olarak ifade edilebilir. Nisbi temsilde partilerin "mecliste sahip oldukları sandalye sayısıyla seçimlerde elde ettikleri oy sayısının birbirine eşit olması gerektiği ilkesi" (Heywood, 2006: 336) üzerinde şekillenmiş olmasına rağmen, aldığı oy oranıyla temsil kabiliyeti arasında da orantısız bir dağılım söz konusudur.

1.1.4. Liberalizm

Liberalizm feodalizm çöktükten sonra kapitalizmin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. *Yılmaz*'a göre liberalizm "iktidarın sınırlandırılması ve böylece özgürlüğün sağlanması" (2003: 27), *Türköne*'ye göre ise "Kişisel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla devletin sınırlandırılmasını isteyen bir ideoloji" (2009: 120) olarak tanımlamıştır.

Bu anlayışla liberalizmin sosyal yapıda esas aldığı model, özgürlüklerin güvence altına alındığı bir toplum modelidir. Liberal ekonomiye göre " ekonomi kendi doğal kuralları ile işlemeli" (Öztekin, 2007: 269) ve devlet hiçbir şekilde müdahil olmamalıdır.

"Liberalizmin biri iktisadi, öteki siyasal olmak üzere iki yüzü vardır" (Tanilli, 2007: 37). İktisadi liberalizm girişim ve ticaret özgürlüğüdür. Siyasal liberalizm de başta "çoğulculuk" olmak üzere çeşitli ilkelere dayanır. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler (*laisser-faire, laisser-passer*)" (Gürbüz, 1980: 20, Çavdar, 1992: 84) anlamındaki Fransızca sözcükler liberal kapitalizmin ekonomik yapısını açıklamaktadır. Bu modelde serbest pazar ekonomisi geçerlidir.

Liberalizmin siyasal temeli ise özgürlükler üzerine kurulmuştur. Halk siyasal yaşama sadece seçimlerde oy vererek katılmaz. Halk kitle eylemleri baskı grupları vb. şekilleri kullanarak kamuoyu yaratabilir. Katılımcı demokrasinin özünde de bu yatmaktadır. *Yılmaz* liberal özgürlüklerin "toplumsal ve ekonomik gelişmelerle" (2003: 30) güçlendiğini savunmaktadır. Özgürlükleri koruyan ise anayasalardır. Liberalizm'de kuvvetler ayrılığı ve çoğulculuk esastır. Liberal teorisyenler kamusal alana karşı özel alanı ön plana çıkarmaktadır.

Klasik liberalizmin temel esasları; "bireycilik, özgürlük, sınırlı devlet ve piyasa ekonomisidir" (Yılmaz, 2003: 37). Türkiye'de liberal ekonomik düşüncenin savunucusu bilim ve politika adamı *M. Cavit Bey* "bireyciliğin toplumların ilerlemesine en fazla katkıda bulunan bir doğal davranış olduğunu" (Çavdar, 1992: 92) söylemiştir.

Heywood'a göre liberal demokrasi; "halkın rızası idealiyle sınırlı yönetim ilkesini dengeleyen demokratik bir yönetim şekli" (2006: 39) dir. Liberal ideoloji "bireyin önemi, gücü, çıkarları üzerine kurulu olduğundan devlet olanaklarından bağımsız, hatta devlete karşı, bireyin oluşturduğu grupların çıkarlarını, gücünü, önemini" (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 535) savunur. Liberalizm bireylere sorumluluk duygusu da vermekle birlikte bir toplumda mülkiyet ve serbesti ne kadar sağlanmışsa o toplum o derece gelişir (Çavdar, 1992: 99) denmektedir. Liberal çoğulcu sistemlerde parlamento önemli bir yer tutar. Bu yüzden parlamenter sistem de incelenmesi gereken önemli bir konudur.

1.1.5. Parlamenter Sistem

"Fransızca "parler" (konuşmak) sözcüğünden kaynaklanan parlamento" (Kışlalı, 2000: 251; Şaylan, 1981: 38) nun ilk çıkışı krala danışmanlık yapan yaşlı ve soylulardan oluşan bir kurul olup "XIII. yüzyıl ortalarında kullanılmaya başlandığı" (Soysal, 1969: 27) söylenebilir. *Teziç* parlamentoyu, "konuşulan, tartışılan, savunma yapılan yer" (2004: 147) olarak anlatmaktadır. Parlamentoların meşruiyetlerinin kabul görme nedeni halkı temsil etmeleri ve seçimle işbaşına gelmeleridir. Burke'e göre parlamento "tek bir çıkara sahip bir ulusun- bütün bir toplumun - beli bir amaç doğrultusunda oluşturulmuş meclisidir" (Heywood, 2006: 329).

Türköne'nin de açıkladığı gibi hükümet sistemi devlette iktidar sahiplerinin örgütlenme ve yönetme biçimini gösterir. Farklı hükümet sistemlerinin olmasındaki ayırt edici özellik yürütme organı ile yasama organı arasındaki ilişkidir. Yürütme ve yasama çoğunlukla tek gücün elinde toplanıyorsa, buna parlamenter sistem denir (2009: 160). *Heywood* da parlamenter yönetim sistemini, hükümetin meclis ya da parlamentoya hâkim olduğu ve onun aracılığıyla yönettiği, bu suretle yasama ve yürütme güçlerini 'kaynaştıran' bir sistem (2006: 449) olarak anlatır. *Yılmaz* ise "konuşma ve uzlaşma ile çözüme ulaşmak" (2003: 305) için parlamenter sistemin olduğundan bahseder. Bu çalışmada parlamento ile meclis kelimesi aynı anlamda kullanılmıştır.

Meclis kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup "bir konuyu görüşmek için yapılan toplantı ve bu toplantının yapıldığı yer, şura" (www.tdksozluk.com/) anlamında kullanılmıştır. Parlamento yasama, devletin bütçesini çıkarma, hükümeti denetleme görevleri olan, üyeleri halkın oyu ile belirli süreler için seçilen meclistir. Meclis, öncelikle bir temsil organıdır. Burada bahsedilen temsil siyasal nitelikte bir temsildir (Tanilli, 2007: 243).

Öztekin parlamenter demokrasiyi anlatırken, özellikle bazı terimlerin altını çizmiştir. Bunlar "çoğulculuk, katılımcılık, anayasacılık ve temsili" (2007: 326) olan özelliklerdir. Eğitim seviyesi düşük, ekonomik gelişmişliği zayıf, ticaret ve sanayinin gelişmediği, geleneksel tarımın yaygın olduğu, nüfusun büyük oranda kırsal kesimde yaşadığı ve

kentleşmenin yavaş olduğu toplumlarda parlamenter demokrasinin gelişmesi (Öztekin, 2007) olası görülmemektedir.

> *Türköne* parlamenter sistemlerde yasama ile yürütme arasındaki ilişkiyi açıklarken, "Yürütme ve yasama organları arasında işbirliği ve etkileşim mekanizmaları bulunmaktadır. Bunun yanında karşılıklı bir bağımlılık da söz konusudur. Yürütme organı, görevine başlayabilmek için yasamanın vereceği güvenoyuna ihtiyaç duyar; aynı şekilde görevini sürdürürken de her an parlamentodan gelecek güvensizlik kararıyla düşme tehlikesine maruzdur. Bunun karşısında yürütme organının tepesinde yer alan devlet başkanı da belirli şartlar oluştuğunda meclisi feshedebilme yetkisi taşır" (2009: 162) şeklinde ifade etmiştir.

Parlamenter sistemin ana özelliği yasama ve yürütme gücünün kaynaşmasıdır. Hükümet parlamentodur, çünkü meclis ya da parlamentonun içinden çıkar ve ona karşı sorumludur. Bu sistemin gücü, etkin, ama sorumlu hükümet varsayımına dayanır (Heywood, 2006: 451). Parlamenter sistemlerde, hükümet, parlamentoda genellikle çoğunluğu ele geçiren parti veya partiler tarafından kurulmaktadır. Seçimleri kazanan bir parti hem yasama hem de yürütme gücünü eline geçirme şansına sahiptir. "Böylece yasama ve yürütme güçleri birleşmekte; meclisin yürütme organı üzerindeki denetim yetkisi anlamını yitirmektedir. Parlamenter sistemin yarattığı en önemli sakınca olarak da bu durum gösterilir" (Türköne, 2009: 162). O halde parlamenter sistemin özellikleri nasıl olmalıdır.

> *Heywood*' a göre parlamenter sistemin özellikleri;
>
> - Hükümetler, meclis seçimlerinin sonucu ve parti temsil gücüne dayanılarak oluşturulur; ayrıca bir icra organı seçimi yoktur.
> - Hükümet üyeleri genellikle meclis çoğunluğunu kontrol eden parti ya da partilerin liderlerinden başlayarak, meclis içinden alınır.
> - Hükümet, meclis güvenine dayanması anlamında meclise karşı sorumludur, güveni kaybettiğinde ise düşürülür.

- Hükümet, çoğu durumda meclisi feshedebilir ki bunun anlamı, seçim dönemlerinin azami bir sınır içinde genellikle esnek olmasıdır.

- Hükümetin başkanı, bir parlamento üyesidir ve ayrıca bir devlet başkanı vardır: bir anayasal monark ya da icracı olmayan bir başkan (2006: 449)

olmalıdır.

Parlamenter demokraside hükümet halka karşı değil ama halkın seçtiği temsilcilere karşı doğrudan hesap verir (Heywood, 2006: 108). Parlamenter demokrasi; "halk tarafından seçilmiş olan ve yönetenler ile yönetilenler arasında detaylı bir ilişki kuran müzakereci bir meclis aracılığıyla faaliyet gösteren demokratik yönetimin bir türü" (Heywood, 2006: 108) dür.

Demokratik sistemin özünde farklı tercihlerin siyasalara yansıması esas olduğundan, parlamentoda temsilci olarak bulunan kişilerin bu tercihleri yansıtacak yönde davranışlar sergilemesi gerekir. Seçimler sonucunda parlamentoya üye olarak katılan parlamenterler ise, bir yandan destekçilerini memnun etmeye çalışırken, bir yandan da parti liderleri ile iyi ilişkiler geliştirmek isteyeceklerdir.

Heywood **vekâlet**'i, "kendisine itaat edilmesini talep eden üst düzey bir organdan gelen talimat veya emir... **halkın vekâleti***'ni* de, seçimi kazanan bir parti adına partinin ortaya koyduğu vaatlerin bunları hükümet programları halinde dönüştürme yetkisi vererek onayladığı" (2006: 330) bir durum olarak açıklar.

Meclis basitçe müzakere odaları veya temsil organları (Heywood, 2006: 454) olarak tanımlanabilir. Meclisler, hem yönetimi destekleyip rejime arka çıkan ve hem de onu toplumun talep ve kaygılarına cevap vermeye zorlayan bir iletişim kanalı olarak, yönetim ile halk arasında bir bağlantı sağlar (Heywood, 2006: 454). Meclislerin yerine getirdiği fonksiyonlara bakıldığında;

Meclisin başlıca fonksiyonları;

- Yasama
- Temsil
- İnceleme ve teftiş

- Siyasete katma ve eğitme

- Meşruluk (Heywood, 2006: 454) olarak sıralanabilir. Bu fonksiyonların neler olduğuna bakılacak olursa konu daha iyi anlaşılacaktır.

Yasama, Meclislerin ana fonksiyonudur. Yasamanın özellikleri de;

- Meclis, teklif edilen yasaların açıkça tartışılabildiği ve müzakere edilebildiği bir forumdur.
- Meclisler, halkın yasaları kendilerine mal ettikleri fikrini uyandıracak şekilde oluşturulmuşlardır.
- Yasalar, büyük sıklıkla meclisler tarafından yapılmaktan çok, meclisler aracılığıyla kabul edilmekte olup ağırlıklı olarak **yasa yapmayı** yürütme yani hükümet yapmaktadır (Heywood, 2006: 455–455).

Temsil, "Meclisler, yönetimle halk arasında irtibat sağlayarak, temsilde önemli bir rol oynarlar" (Heywood, 2006: 455).

İnceleme ve teftiş, "Meclisler, giderek artan ölçüde, başlıca rolü sorumlu veya hesap sorulabilir hükümetler meydana getirmek olan inceleme organları haline gelmektedir" (Heywood, 2006: 456). Gensoru buna bir örnektir.

Siyasete katma ve eğitme, "Meclisler, siyasi müzakere ve politik analiz tecrübesi kazandırmak suretiyle, gelecek nesli siyasi lider olarak siyasete katmakta ve yetiştirmektedir" (Heywood, 2006: 457).

Meşruluk, Meclisler, "halkı, 'dürüst' bir düzen olarak görmeye teşvik ederek, rejimin meşruluğunu artırmaktadır" (Heywood, 2006: 458).

"Neredeyse bütün meclisler, bir tür komisyon sistemine sahiptir. Bunlar parlamento meclislerinin gücü, yani yasama sürecinin gerçek merkezi olarak nitelenmektedir; parlamento meclisleri konuşma mekânları olmasına karşılık, komisyonlar iş görme yeridir" (Heywood, 2006: 463).

1.1.6. Türkiye’de Parlamenter Sistem

“Türkiye’nin 1877’deki ilk meclis tecrübesinden bugüne kadar takip ettiği sistem parlamenter sistemdir” (Türköne, 2009: 180). Bugün yürürlükte olan 1982 Anayasası, Türkiye’nin parlamenter geleneğini büyük ölçüde muhafaza etmektedir.

> “TBMM köken itibariyle egemenliğin saltanattan alınarak halka mal edilmesi işlevini gören ve egemenliğin tamamen ulusa ait olduğu ilkesinin gereği olarak, ulus adına halk tarafından seçilerek meşrulukları tescil edilmiş olan temsilcileri aracılığıyla egemenliği kullanma tekelini elinde bulunduran kurumdur” (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 333).

Yürürlükteki Anayasanın 2. maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti, “...insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik bir sosyal hukuk devletidir”. Devletin temel amaç ve görevleri, “Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır” (Ay. 5). “Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez” (Ay. 7).

Türkiye de parlamento “toplum içinde en çok siyasi iktidar kullanabilen kurum”, Türkiye özelinde siyasal sistemin ‘anahtar kurumu’ olarak” (Şaylan, 1976: 134, Turhan, 1991: 108) kabul edilmektedir. Bu nedenden ötürü “parlamento kavramının çözümlenmesi toplumdaki temel iktidar ilişkisini ortaya çıkaracağı gibi, toplumsal ayrıcalıkların da gösterilmesini sağlayacaktır” (Turhan, 1991: 108). Parlamento üyeliği temsili bir görev olup seçilenler “seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil bütün milleti temsil ederler” (Ay. 80). Ancak ülkemizde parlamenterler seçildikleri partilerin güdümünde hareket ederler. Büyük oranda zamanlarını kendilerini seçenlerin taleplerini yerine getirmeye ayırırlar. Türkiye’deki seçim kanunları ve özellikle de uygulanmakta olan % 10

ülke barajı nedeniyle de parlamentonun temsil niteliğine ilişkin kamuoyunda endişeler vardır (Tekin ve Çiftçi, 2006: 87).

> "Yürütme, parlamenter sisteme uygun şekilde cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulundan meydana gelmektedir. Bu ikili yapı içinde bakanlar kurulu, yürütmenin esas kanadını oluşturmakta, yetki ve sorumluluk burada odaklanmaktadır. Bakanlar kurulu, yine parlamenter geleneğe uygun şekilde parlamentodan çıkmaktadır. Hükümet, parlamentonun onayı ile vücut bulur ve ona karşı sorumludur. Parlamento, bakanlar kurulunu denetleme araçlarına sahiptir ve yine parlamento tarafından düşürülebilmektedir" (Türköne, 2009: 181).

İcranın diğer kanadını meydana getiren "Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir" (Ay. 104).

Anayasamıza göre, "yasama yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne" (Madde 7), yargı yetkisi de "bağımsız mahkemelere" (Madde 9) aittir. "İcra" ile birlikte (Madde 8) bu organlar egemenlik hakkını kullanmaktadır. Ancak bu hak, yine "anayasanın koyduğu esaslara göre sınırlandırılmıştır".

Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez (Ay. 7). Yasama Organı; "Doğrudan seçimle oluşan tek organ, yine parlamenter geleneğe uygun olarak yasama organı yani TBMM'dir".

"Anayasanın 4. maddesinde yer alan "devletin niteliği" hakkındaki hükümler ve 174. maddesinde sıralanan "İnkılâp Kanunları" TBMM'nin egemenliğinin sınırlarını da çizmektedir" Anayasanın 67. maddesine göre seçimler, serbest, gizli, tek dereceli, açık sayım, genel oy ilkelerine göre yapılır. Yargı yönetimi ve denetimiyle açık sayım ve döküm esastır (Öztekin, 2007: 423).

TBMM, yasama yetkisinin yanında, yürütme organını, yani hükümeti denetleme ve düşürme yetkisine de sahiptir. TBMM 25 yaşını dolduran ve anayasada belirtilen seçilme

şartlarına haiz vatandaşlar arasından **(**Ay. 76**-** (Değişik: 13/10/2006–5551/1 md.) seçilen 550 milletvekilinden (Ay. 75**-** (Değişik: 17/5/1987 - 3361/2 md.; 23/7/1995- 4121/8 md.) meydana gelmektedir. TBMM seçimleri her 4 yılda bir **(**Ay. 77**-** (Değişik: 21/10/2007–5678/1 md.) yapılmaktadır; ancak yine TBMM yasama süresi dolmadan seçimleri yenileyebilmekte veya Cumhurbaşkanının süresi içerisinde seçilmemesi durumunda fesih olmuş sayılmaktadır.

"TBMM'nin yaptığı esas iş, kanun yapmaktır. Kanunlar, yurttaşlar için hak ve yükümlülük yaratan yasama işlemleridir. TBMM, kanun dışında Meclis kararları da vermektedir (Sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilanının onaylanması, bir bakanın yüce divana sevk edilmesi gibi)" (Ay. 87- (Değişik: 3/10/2001-4709/28 md.; 7/5/2004-5170/6 md.). TBMM'nin yaptığı kanunlar, kuvvetler ayrılığı prensibine uygun olarak, yüksek mahkeme tarafından denetlenmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi denetim yollarını, parlamenter geleneğe uygun olarak işletir. "***soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması*** yollarıyla denetleme yetkisini kullanır (Ay. 98). Bunun için kullanılan araçlar, hükümetin faaliyetlerinden bilgi edinmeyi ifade eden ***soru*** ve ***genel görüşme***lerdir. Denetim amacıyla, M***eclis araştırması, gensoru, Meclis soruşturması*** gibi usuller kullanılmaktadır. Meclis araştırması veya soruşturması, Meclisin kuracağı bir komisyon aracılığıyla yapılmaktadır (Ay. 98). Gensoru (Ay. 99) ise, hükümetin veya bakanın siyasal sorumluluğunu hedef almaktadır; bu yolla hükümet veya bakan düşürülebilmektedir".

Hükümet, **"**Yürütmenin asıl kanadını oluşturan bakanlar kurulu, başbakan ve bakanlardan meydana gelmektedir (Ay. 112). Cumhurbaşkanı tarafından atanan başbakan, bakanlar kurulu üyelerini seçmekte ve cumhurbaşkanına atanmak üzere sunmaktadır (Ay. 110). Cumhurbaşkanı tarafından atanan bakanlar kurulu, hemen göreve başlar ve akabinde TBMM'nin güvenoyuna başvurur (Ay. 109)"

"Başbakan, gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştükten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinden güven isteyebilir. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir" (Ay. 111).

Tabi ki *TBMM* zaman zaman halkın temsilcilerinin yaptığı yanlış uygulamalarla zarar görmekte ve halkın nazarında TBMM'nin meşruiyeti sorgulanmaktadır. "Temsili demokrasinin temel kurumu niteliği yeniden oluşturulmadığı sürece *TBMM*'nin değer ve istikrar kazanmaya başlamasının zor olacağını düşünmek yanlış olmayacaktır" (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2007: 348). Siyasilerin icraatları bir şekilde onları seçen temsilcilere anlatılmak zorundadır. Aksi takdirde bir sonraki seçimde iktidara talip olan siyasiler halktan yetki alamazlar. İşte siyasilerin yaptıklarını halka aktarırken kullandıkları en etkili araçlardan biri de ***medya'***dır.

1.2. Medya

Tarihin kaydettiği dönemlere kadar uzanabilen bilgiye bakıldığında, insanların toplum içinde yaşadıklarını, insan hayatının toplum hayatıyla birlikte süregeldiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle, toplumun bir parçası olan insan, sürekli çevresinde olup bitenleri öğrenmek, başından geçenleri başkalarına duyurmak ve bu olaylar hakkındaki düşüncelerini başkalarına iletmek ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç *haberleşme* eyleminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarihte haberleşmeye verilen önemi ortaya koymak için verilen şu iki örnek çarpıcıdır. *Makro Polo*'ya göre Moğol İmparatorluğu haber ulaştırma işinde iki yüz bin attan yararlanmıştır. Yunanlıların Persleri yenilgiye uğrattığı haberini hayatı pahasına kırk iki kilometrelik bir koşudan sonra Atina'ya ulaştıran *Maraton* koşucusu aslında bir yaya habercidir (İnuğur, 2005: 26).

Yazının icadıyla birlikte haberleşme eylemi de değişime uğramıştır. İnsanların yazılı kültürünün temeli olan yazı, "duygu, düşünce ve arzuların başkalarına iletilmesi ve kalıcılığın sağlanması için kullanılan ve ortak anlamları olan işaretler sistemi" olarak tanımlanmaktadır (Vural, 1999: 3). İşte bu haberleşme ihtiyacının en eski, etkili ve yaygın aracı, yazının icadından sonra günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçen, yirminci yüzyılda *dördüncü kuvvet* olarak da nitelenen, ***medya***'dır.

Medya toplumsal yapıyı besleyen ve oluşumuna yardım eden ***Kamuoyu***'nu etkileyen kurumların başında gelmektedir. "Latincenin, aracı anlamına gelen medium

kelimesinin çoğulu olan media, bizde büyük bir anlam çarpıtmasına uğratılarak kitle iletişim araçları anlamına getirilmiştir” (Kılıçbay, 1998: 139–140). Oysa dünya literatürüne bakıldığında “İngilizcenin mass media’sı, habere ve bilgiye doğrudan ulaşma olanağı olmayan büyük kitleye bu konuda aracılık eden organları ifade etmektedir” (Kılıçbay, 1998: 140). Toplum büyük ölçüde medya aracılığıyla kanaat sahibi olmaktadır.

Demokratik bir rejimde basın ve siyaset etkileşiminin basının kamu adına siyasal iktidarı denetlediği, siyasal iktidarın karar ve uygulamalarıyla ilgili halka bilgi verdiği; buna karşın siyasal iktidarın basının özgür bir biçimde görevini sürdürebilmesi için gerekli hukuki ve idari düzenlemeleri sağladığı bir zeminde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Ancak uygulamada basın ve siyaset arasındaki ilişki “karşılıklı çıkar” temelinde gerçekleşebilmektedir. Bu çıkar ilişkilerinin bir süre sonra çıkar çatışmasına dönüşmesi ihtimali de mevcuttur. Böylesi bir durumda siyasal iktidar, kendi görüşlerini desteklemeyen muhalif yayın organına hukuki ve ekonomik yaptırım uygulayabilmektedir. Basın da, anlaşmazlık içerisinde olduğu siyasal iktidarın yapmış olduğu etkinliklere ya hiç yer vermeyebilir ya da olumsuz haberler vererek karalama kampanyasına yönelebilmektedir (Öksüz, 2004: 71).

Şaylan’a göre demokratik bir siyasal rejimin sağlıklı bir biçimde işlediğinin söylenebilmesi için “etkin, özgür, çoğulcu ve kapsamlı” (2008: 324) bir bilgilendirme sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreç de özgür medyadan geçmektedir. “Demokratik sistemler açısından basın önemli bir muhalefet aracıdır” (Gürkan, 1998: 15–17). Özgür basın kendini daha rahat ifade eder. Her medya kuruluşu da kendisini yeniden üretebilmek ve pazarda ayakta kalabilmek için bir kitleye ihtiyaç duyar. Medya demokratik rejimle yönetilen ülkelerde reklâm ve pazarlama teknikleri kullanarak rızayı biçimlendirip üretmektedir. Medya örgütleri ekonomik amaçlarını gerçekleştirebilmek için, bazen siyasal sistemle menfaat ilişkisine bazen de gerginliğe ve çatışmaya girerler. Bu da toplumun doğru ve nesnel bilgilenme hakkı ve gazeteciliğin kamusal görevini yerine getirmesi açısından ciddi problemler oluşmasına neden olur. Siyasi iktidarı destekleme karşılığında medya örgütleri, vergi muafiyeti ve indirimi, KDV indirimi, gümrük muafiyeti, fon kaynaklı kredi gibi teşvikler, ulaştırma ve haberleşme yatırımlarının artması, kâğıt tahsis tarifelerinden yararlanma, ilan ve reklâm yardımı alırlar (Alver, 2011: 400–401).

Medya günlük olaylar hakkında kamuda oluşan tartışma ortamına bir forum sağlayarak, tartışmalardan sonra oluşan kamuoyunun ifadesine yardımcı olmaktadır. Medya hükümet ve siyasileri halkın ne düşündüğünü anlama ve hesaba katma konusunda zorlayarak, bireyler adına gayri resmi gözetim ve denetim gerçekleştirir. (Curran ve Seaton'dan aktaran Işık, 2005: 117). Toplumdaki değişik fikir ve görüşleri ifade ederek, kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlaması gereken medyanın, aksine belirli görüş, düşünce ve kanaatleri topluma dayatarak, kamuoyunu yönlendirmeye çalıştığı bir gerçektir. Demokrasinin tam olarak işleyebilmesi için önce medyanın demokratikleşmesi gerekir. Medya çalışanlarının, halkın güven ve itibarını kazanabilmesi için mesleki itibarlarını zedeleyici her türlü faaliyetten kaçınması gerekir. Medyanın, siyasal iktidara ve rakip şirketlere karşı bir şantaj ve baskı unsuru olarak kullanılmasının önüne geçmek için yapısal ve örgütsel olarak hükümet ve siyasetten bağımsız olmasının önü açılmalıdır.

Geniş anlamıyla basın, "belirli zamanlarda basılıp, her çeşit haberi ve fikirleri topluma ulaştıran tüm yayın ürünlerini... Dar anlamıyla sadece gazete ve dergileri" (İnuğur, 2005: 19) içerir. Basının genel bir tanımı yapılmak istenirse "Haberleri ve fikirleri toplama, değerlendirme, işleme ve bunları başkalarına ileterek kamuoyu oluşturma san'atını mümkün hale getiren yazılı kitle haberleşme aracı" (İnuğur, 2005: 20) olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla basın ve yayın araçlarının belli bir gücü vardır. Bunları *İnuğur* şöyle sıralamıştır;

- Okuyucuya bilgi vermekle, okuyucuyu eğitmekle ve dünyadaki olaylardan haberdar etmekle kalmayıp, ayrıca tarih için esaslı bir kaynak teşkil eder.
- Sadece günlük olayları tespit etmekle yetinmeyip, reformları ve devrimleri hazırlar.
- Düşünce ve fikirlerin yayılması için eşsiz bir propaganda aracı olduklarından kamuoyu oluştururlar ve kamuoyuna yön verirler (2005: 16).

Heywood'a göre medya "meseleler ve siyasalar, dolayısıyla siyasi tercihler hakkındaki enformasyonun halka sunulmasını sağlayan başlıca mekanizmadır" (2006: 296). *Meyer*'de "Kitle iletişim araçlarının siyasal yaşamı yansıtmakla kalmayıp, medyanın, gereksinmelerine uygun biçimlendirilmiş bir siyasal gerçeklik ürettiğini" (2004: 10) ifade

etmiştir. *İrvan*'a göre ise medyayı kamunun bir gözcüsü ve temsilcisi gibi görmenin yanında onun bilgilendirme işlevi de önemli bir yer tutmaktadır (2002: 217).

Medya "insanlara istediklerini verir; katılmayacakları siyasi görüşleri sunarak mevcut ve potansiyel seyircileri ve okurları uzaklaştırma riskini alacak bir konumda değildir" (Heywood, 2006: 299). Çünkü medya sektörünün ayakta kalabilmek için ekonomik olarak güçlü olması beklenir. Bu görüşü *Meyer* "Kitle iletişim araçlarının mantığı, ekonomik yapılarıyla doğrudan bağlantılıdır" (2004: 62) diyerek açıklamıştır. Kimse akan bir musluğu kesmek istemez. Hayatlarını sürdürebilmek için medya endüstrisi de arz ettiği ürünü talep edecek bir pazar arar. Bu arz talep dengesi bozulursa medyanın yaşama şansı yoktur. Gücü elinde bulunduranlar, topluma neyi kabul ettirmek istiyorlarsa medyayı da yönlendirerek kamuoyunu istedikleri gibi oluşturmak isterler. İnsanlar da buna karşın açık denizde daima güvenli bir liman ararlar. *Tokgöz* bunu şu şekilde açıklamıştır; "Kitle iletişim araçları, insana çevresine yönelik bilgiler sunarak kendine karşı güven duyması, güçlü olması, toplum içinde kendine yer sağlamasına olanak tanımaktadır" (2010: 149).

Kitle iletişim araçlarının teknolojisinin hızla gelişmesi, "insanların dünyanın her bir tarafındaki olaylardan anında haberdar olmasına, her türlü konu hakkında daha kolay ve çok düşük maliyetle bilgilenmesine" (Kalender, 2000: 113) neden olmuştur. Toplumsal habercikten eğlenceye, kamuoyu oluşturmadan kültürel değerleri etkileme ve eğitime kadar uzanan yelpaze içinde birçok işlevi yerine getiren medya, günümüzde kamusal göreve sahip toplumsal bir kurum olarak hizmet vermektedir (Vural, 1999: 8). McLuhan'ın ifadesiyle, "insanoğlu dünyayı kitle iletişim araçlarıyla algılayabilmektedir" (Tokgöz, 2010: 150). Büyükerşen ise "basının toplumun 'karşısında' bir 'ayna' gibi durduğunu" (Vural, 1999: 31) söyleyerek basının toplumu yansıttığının altını çizmiştir.

Toplumsal ve teknolojik değişimlerin birleşmesiyle ***medya*** gittikçe çok daha güçlü bir siyasi aktör haline geldi ve bir bakıma siyasi sürece derinden nüfuz etti (Heywood, 2006: 295). *Meyer*'e göre, halkın merak ettiği siyasal gerçeklikle ilgili bütün haberler, "medyanın en büyük toplumsal tepkiyi elde etmek üzere malzeme seçim ve sunumuna uyguladığı ölçütlerden" (2004: 10) etkilenir. Bu yüzden medya "başarı için denenmiş ve

başarısı kanıtlanmış" (Meyer, 2004: 90) yöntemleri sürekli kullanma temayülündedir. Başarıyı öne çıkaran ve imajı cilalayan medya olayları tercih edilmeye çalışılır.

Buna karşılık kitle iletişim araçlarının tutumları değiştirmede sınırlı etkiye sahip olduğu ancak bilgi verici etkisinin olduğu (Tokgöz, 2010: 150–151) bilinmektedir. *Heywood* da gazeteler ve televizyon halkın genelinin görüşlerini şekillendirmekten ziyade bunları yansıtır (2006: 299) diyerek bu görüşü desteklemektedir. Kitle iletişim araçlarıyla gönderilen mesajların en önemli özelliklerinden biri de tek yönlü olmasıdır. Kitle iletişim aracı denilince; "akla öncelikli olarak televizyon ve gazete gelmektedir" (Kalender, 2000: 114).

Aysel Aziz İktisadi Araştırmalar Vakfının Seminerinde kitle iletişim araçlarının işlevlerine değinerek onları gruplamıştır. Bu işlevler ise; Haber verme, eğitme ve kültürün aktarımı, mal ve hizmetlerin tanıtılması, eğlendirme işlevi (1994: 25–26) olarak aktarılırken *Güz*'e göre ise "Haber ve bilgi verme, eğitme, eğlendirme, denetleme ve eleştiri ile toplumsallaştırma" (1997: 47) olarak söylenmiştir. Bunun dışında basın, kamuoyunu bilgilendirerek kamuoyunun belirli görüşler doğrultusunda serbestçe oluşmasını sağlamaktan sorumludur. Demokratik ülkelerde basın kamuoyunun oluşumunda en etkili araçlardan biri ve demokratik yaşamda toplumu temsil eden kurumların işleyişlerini gözleyen ve denetleyen bir kurum olarak kabul edilir.

Heywood, modern siyaset içinde, hükümet ve medya arasında yakın bir ilişkinin var olduğunu ve kendi amaçları doğrultusunda, her ikisinin de birbirini kullandığı yönünde kaygı olduğunu (2006: 300) belirtmiştir. Bu durum, siyasal iletişim tarzında ve niteliğinde bir dönüşüme yol açmıştır. Hatta bu konuda uzmanlaşmış bir takım kişiler medyada kendine yer bulmuştur. Haberi yorum katarak sunan bu kişiler kamuoyu oluşturmada toplumda da geniş ölçüde etkili olmuştur.

Etkili bir araç haline gelen, haberi yorum katarak sunmak (*spin*) "Enformasyonun, arzu edilen tepkinin ortaya çıkmasını veya 'gerçekle[ri] sınırlı ölçüde yansıtmayı' sağlayacak şekilde sunumu" (Heywood, 2006: 300) olarak tarif edilebilir. Bu sayede "Siyasetten ayrı olarak kitle iletişim araçları alt sistemi, halkın dikkatini sınırlı konulara ya da temalara odaklandırır ve böylece sosyal sistemin bütününde, kalıpların devamına

katkıda bulunur" (Meyer, 2004: 45). Ancak bunun parlamenter yönetim sistemine zararlı olduğu açıktır.

Heper ve Demirel'in de ifade ettiği gibi "1983'den sonra Türk basını politikada önemli bir aktör haline geldi" (1996: 112). Böylece Türk parlamentosunda basının gücü yaptığı haberlerle orantılı olarak daha çok hissedilmeye başlandı. Medyanın yanlı haber yapması "meclisler ve parlamentolar gibi temsili kurumların oynadığı rolü zayıflattığı" (Heywood, 2006: 301) ve demokratik sürece tehdit oluşturduğu söylenebilir. Bu konuya parmak basmak için T. Patterson, "haber medyasının giderek daha çok olumsuz ve küçümseyici bir tavır takınarak siyasetçilere ve hükümete karşı daha fazla güvensizlik ürettiğini, hatta siyasal yaşamdan genel bir kopuşa neden olduğunu" (Meyer 2004: 10) belirtmiştir. "Gazete ve televizyonların belli başlı siyasi tartışma forumları olarak meclislerin yerini alması ve siyasi liderlerin halkla iletişimlerini meclisler aracılığıyla dolaylı olarak kurmaktan ziyade medya üzerinden yapmayı giderek daha çok istemeleri sebebiyle" (Heywood, 2006: 472) kitle medyası meclisleri gereksiz görülür hale getirmiştir. Medyanın siyasette etkin kullanımının "yurttaşları siyasal süreçten zaten yabancılaştırdıkları gerekçesiyle temsil kurumlarının ölümü" (Meyer, 2004:133) olarak algılandığı iddia edilmektedir.

Meyer medyanın oynadığı rolü belirtirken; "medya siyasal süreci tüm farklı boyutlarıyla ve görünümüyle betimlediği zaman yurttaşlar kendilerini ilgilendiren politikalarla ilgili gerekli bilgiyi medyadan alabilirler" (2004: 28) demiştir. Tabi ki halkın ülkenin çeşitli yerlerinde ve farklı zamanlarda meydana gelen siyasal olayları takip etme şansı ancak medya sayesinde olmaktadır. Bu nedenle, "Yurttaşlar, istedikleri an siyasal sürece müdahale edebilmek için, siyasal iletişimdeki gelişmeleri dikkatle izlemelidirler" (Meyer, 2004: 15). Böylece halk, seçim zamanında oyunu kullanırken, temsilcilerini doğru değerlendirme şansına sahip olacaktır.

Bu yüzden medya "her zaman konuları seçmek ve sunum şeklini tercih etmek zorundadır" (Meyer, 2004: 46). Şayet medya yanlış veya yanlı bir şekilde bilgilendirme yaparsa halkın gözünden düşme ve popülaritesini kaybetmeyle karşı karşıya kalabilir. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için, medya temsilcileri, hitap ettikleri toplulukların özelliklerini araştırırlar. "farklı izleyici toplulukları medya mesajlarını, kısmen ait oldukları sosyal

tabakanın bir sonucu olarak farklı biçimlerde anlamlandırır" (Meyer, 2004: 21). Toplumun özelliklerini dikkate alarak yayın yapan kitle iletişim araçlarından bir tanesi de gazetedir.

1.2.1. Gazete

Medyanın modern yaşamın birçok alanı üzerinde derin izler bırakan etkisi, epeyce ayrıntılı bir şekilde araştırıldı. Bu araştırmalarda gazeteler önemli bir yer tutmuştur. *Thomas Jefferson'*ın ***(1787)*** ifade ettiği gibi "Gazetesiz bir hükümetimiz mi yoksa hükümetsiz gazetelerimiz mi olsun sorusuna cevap vermek bana düşse, bir an tereddüt etmeden ikinciyi seçerdim" diyerek gazetenin gücünü vurgulamıştır (Öksüz, 2004: 70).

Geleneksel bilgi kaynağı kitaba, elle çoğaltılan haber mektupları eklenmiş, sonra bunların yerine, daha çok haberi, belirli aralıklarla, düzenli olarak okura ulaştıran yeni bir kitle iletişim aracı, gazete geçmiştir. "XV. yüzyılda İtalya'da soyluların haber alma ihtiyacını gidermek amacıyla ortaya çıkan ve mektup yazarlığını meslek edinen profesyonel haberciler bugünkü gazetecilerin ataları sayılmaktadırlar" (İnuğur, 2005: 15). 17. yüzyılın başından itibaren seçkinlere hitap eden gazeteler, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren seçkinlerin gazetesi olmaktan kurtularak kitle gazetesi olmaya yönelmiştir (Tokgöz, 2010: 25).

Gazete "Olaylardan halkı sürekli haberdar ederek kamuoyunu düzenleyen, yönetici otoriteleri uyaran, ele aldığı konular yönünden uğraş alanı sınırsız olan, bir yayın organı" (İnuğur, 2005: 21) olarak tanımlanabilir. Tarihe bakılırsa gazeteyi kullanım amacına göre insanlar çeşitli şekillerde tanımlamıştır.

Prof. *Dovifat*'a göre gazete "en taze haberi, en geniş alanda ve en kısa zamanda halka ulaştıran araçtır"; *Napolyon*'a göre "Hükümetin kararlarını destekleyen, onun istediği şekilde hareket eden matbuadır"; *Lobl*'a göre "düzenli aralıklarla yayınlanan, mekanik baskı sayesinde çoğaltılıp her yana yayılan ve içinde genel, değişik, aktüel haberler olan basın aracıdır"; *Ziya Gökalp*'e göre "Her gün herkesin ayağına giden ve herkesin anlayabileceği dersleri okutan canlı bir okuldur"; *M. Zekeriya Sertel*'e göre "Gazete bir aynadır. Gazeteci, cemiyeti, bütün istekleri, bütün dertleri ve kederi bir aynaya yansıtır" (İnuğur, 2005: 21–22).

Gazete okumak gönüllü bir iştir. Yani birey kendi iradesi ile istediği gazeteyi alır, istediği sayfalara göz atar. Gazete tercihinde yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, siyasal tercih, meslek, eğitim seviyesi gibi değişkenler etkili olmaktadır. Örneğin, herkes spora ilgi duymayabilir ya da ekonomi sayfasına hiç uğramadan bir sonraki sayfaya geçebilir. Bu nedenle gazete okuru, görece özgürdür. Bu özgürlük, onun sadece tercih ettiği sayfadaki mesajlara maruz kalması sonucunu getirir.

Gazeteyi, "toplum içinde çeşitli ve çok sayıda işlevi olan bir toplumsal kurum" (2010: 74) olarak gören *Tokgöz*'e göre, gazetelerin bir güç haline gelmesi, "dünyada okuma yazma oranının artmasıyla" (Tokgöz, 2010: 113) olduğu söylenebilir. *Klapper*'in, insanların neden gazeteyi tercih ettikleri sorusuna cevabı "yazılı araçlar özellikle gazete, kişiye dilediği hızda ilerleme, materyale ise istenildiği kadar sunulabilme, istenilen uzunlukta ele alınabilme" (Aktaran Kalender, 2000: 114) olmuştur.

Tokgöz'e göre "emeğin çok pahalandığı ve uzmanlaştığı günümüzde, gazete hala çok emek isteyen bir kitle iletişim aracı" (2010: 75) olmasına rağmen, göze hitap eden bir kitle iletişim aracıdır. Okur kendi siyasi görüşünü yansıtan gazeteyi tercih edebilir, bu da tutum değişimini ortadan kaldırmaktadır. Yani, gazete okurunun var olan tutumu genellikle pekişmekte, ama bu tutumun değişimi söz konusu olmamaktadır. Gazeteyi gazete yapan ise, "dizgisi, düzeni ve baskısıdır" (Tokgöz, 2010: 76).

Türkiye'de ilk gazeteyi Fransız Devrimini izleyen yıllarda Fransızlar çıkarmıştır. İstanbul'daki Fransız elçiliğinin basımevinde 1795 yılında Fransızca olarak basılan ilk gazetenin adı *Bulletin des Nouvelles* '***haberler bülteni***'dir (İnuğur, 2005: 165–166; Alver, 2011: 270). Türkçe olarak basılan ilk gazeteyi de 01 Kasım 1831'de yayınlanan Takvim-i Vekayi olarak basın tarihimizin başlangıcı olarak kabul edilebilir (İnuğur, 2005: 172).

"Çağdaş anlamda gazete, kapitalist üretim biçimi ve piyasa ekonomisi içinde, toplumsal bir kurum ve ticari işletme olarak var olagelmiştir" (Tokgöz, 2010: 109). Bununla birlikte gazetelerin, kamuoyunun bağımsız bir temsilcisi oldukları kabul edilir. Bu nedenle medya "yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü güç" (Tokgöz, 2010: 125) olarak kabul edilebilir.

Günlük gazeteler düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğüne hizmet etmektedir. Gazete, günlük olayların değerlendirilmesinde gerekli olan bilgiyi en doyurucu şekilde sunabilen kitle iletişim aracıdır (Akçalı, 1995: 132). Yazılı basın bu yolla kamuoyu oluşturmakta ve kamuoyu adına siyasal iktidarı denetlemektedir. Yazılı basın bu görevini kamuya haber ve bilgi aktararak yerine getirmektedir (Işık, 2005: 116). Günlük gazetelere bakıldığında *Tokgöz*'ün tespitine göre, "En önemli haberler gazetelerin birinci sayfalarında yer almaktadır" (2010: 201). Haberlerin hepsinde bir anlatıcı (*narrator*) bulunur. "Gazetelerde başlıklar, alt başlıklar, flaş ve özet girişler, bunları izleyen cümleler, spotlar, fotoğraflar haberde anlatıcıyı destekler" (Tokgöz, 2010: 207). "Gazeteler ülke gündemini kimi zaman manşetlerden vererek, kimi zaman da görmezden gelerek etkilemeye çalışıyorlar" (Çobanoğlu, 2007: 49).

Gazetenin görevi haber aracı olmanın yanında halkı eğitip kamuoyu oluşturduğu gibi kamuoyuna aynı zamanda yön vermektir (İnuğur, 2005: 23). Gazete, hem kendi kanaatlerini hem de kendisi dışındaki diğer kanaatleri yansıtmaktadır. Gazete buna ilave olarak herhangi bir olay veya fikri gündemine alarak, halkın ve siyasi otoritenin dikkatini o noktaya çekebilmektedir. Gazeteler, kamuoyu oluşturarak siyasi otoriteyi kamu adına denetlemektedir.

Sonuç olarak gazeteler, verdiği haberlerle gündemi belirleyerek kamuyu bilgilendirir ve haber verme işlevini yerine getirir. Eleştiri yapmak da gazetenin haber verme işlevi kadar önemli bir görevidir. Çünkü gazete, bu yolla bireylerin sosyal ve siyasal yaşamla ilgili fikir ve yorumlarını şekillendirmektedir. Gazeteciler yaptıkları haberlerle kamuoyunun oluşmasına önemli katkıda bulunmaktadır.

1.2.2. Gazetecilik

> *Singer*'in (2006) kuramcılardan derlediği tanımlara göre gazeteci, "Tarihin ilk ham taslağını yazan kişidir"; "Bir toplumun/topluluğun 'eşik bekçisi'dir ki, öğrenilmeye değer bilgilere onlar adına karar verir"; "Bir dizi kuramsal rutinler ve yapılar aracılığıyla gündelik hayatı yeniden kurandır"; "Toplum için bilgiye süratle ulaşan ve hükümetin iddialarını araştırandır"; "Topluma günün

> olaylarına ilişkin rasyonel yansımalar, değerler ve ihtiyaçlar sağlayandır." (Aktaran Yüksel, 2009: 332).

Tokgöz, gazeteciliği, "enformasyonun toplanmasını, yazılmasını, düzenlenmesini ve dağıtılmasını içeren bir işlem" (2010: 110) olarak açıklamıştır. Gazeteci ise, "erişmek istediği kitle için en önemli diye nitelendirdiği enformasyonu toplayarak haber yapan, kişileri bilgi olarak düşünmeye sevk edendir" (Tokgöz, 2010: 110–111). Gazetecilikte mesleğe tümüyle egemen olan görüş "insanın ilgisini çekme olgusu" (Tokgöz, 2010: 229) olduğu söylenebilir. Bu konular arasında, "insanların cüzdanlarını ilgilendiren, vergiler, fiyat artışları gibi konular" (Tokgöz, 2010: 230) en önlerde yer almaktadır.

İnsanın ilgisini çekmek için gazeteciler haber verme işlevini kullanırlar. Gazetecinin anlatımı seçici ve kurmaca olabilir. *Deuze* (2005) gazetecilerin ortak meslek ideolojisinin ilkelerini şöyle sıralar "Kamu yararına hizmet, tarafsız olma, nesnel/objektif olma, adil ve güvenilir olma, bağımsızlık, hız ve etik ilkelere uygun habercilik" (Aktaran Yüksel, 2009: 335). *Dahlgren* de modern gazeteciliği, "en belirgin biçimi öykü anlatmak olan bir popüler kültür biçimi" (Meyer, 2004: 48) olarak tarif eder.

> Gazetecilik, "bir yandan siyasal ve ekonomik gibi sosyal sistemler tarafından yönlendirilmeye çalışılırken diğer taraftan ise, karşılıklı çıkar ilişkileri nedeniyle yönlendirilmeyi kendi rızası ile kabul edebilmekte veya kendisi muhalif bir yaklaşım içine girerek, siyasal sistem gibi diğer sosyal sistemler üzerinde etki ve yönlendirme yaratmayı amaçlayabilmektedir" (Alver, 2011: 399).

İdeal bir iletişim durumunu *Meyer* "Dengeli ve kapsamlı habercilik; özel hayata saygı; yayının biçiminde, içeriğinde ve üslubunda gerçeğe bağlılık ve tüm yurttaşları kamusal iletişime katılmaya teşvik edecek tarzda bir olay sunumu" (2004: 23) olarak betimler. Ayrıca gazetecilerin "medya sahipleri, reklamcılar, yayıncılar ve hükümet gibi medyanın dürüstlüğünü tehdit eden içsel ve dışsal güçler karşısında bir denge öğesi olarak hareket etmesi " (İrvan, 2002: 222) profesyonel sorumluluğunun gereğidir.

Meyer' göre, “Halkın dikkatini çekmesi en fazla olası malzemeyi seçip almak için, geniş bir olası tercihler eleğinden geçen habere atfedilen değer” (2004: 46) gazetecinin haber seçiminde etkili olur. Ciddi olarak kabul edilen, ama insanda hemen bir etki yaratmayan, ancak insanı düşünceye sevk ederek zamanla etki yaratan haberler olarak, iç ve dış politika, eğitim, ekonomi, işçi ve iş sorunları, terör gibi haberler sayılabilir (Tokgöz, 2010: 238).

Medyanın siyasal konulara ilgi gösterip göstermemesini etkileyen temel öncül konu olayın niteliğidir. Olay olarak nitelenemeyen veya akla uygun bir şekilde olaya dönüştürülemeyen düşünce, program, niyet, yorum, beklenti, metin ve projelerin medyada yer bulma şansı azdır (Meyer, 2004: 47). Ayrıca bir haberin medyada yer bulabilmesi ve halkın dikkatini çekebilmesi için her tür medya organı yeri gelince “geniş, düzensiz ve önemli olayların temsilinde taraflı ve sık sık ön yargılı bir görünüm sergilemektedir” (Woolley, 2000: 171).

Medyanın siyasal sistem için bir dizi hizmet ve işlevi yapması beklenmektedir. Bunlardan bazılarını *İrvan* şöyle ifade etmektedir.

- Toplumsal ve siyasal çevrenin gözetimi ve yurttaşın refahını etkileyecek konuların haber verilmesi,
- Günün önemli sorunlarını çözümleriyle birlikte gündeme getirme,
- Siyasetçilerin ve sözcülerinin görüşlerini aktaran bir platform oluşturma,
- İktidar ile kitleler arasında ve farklı görüş açılarını paylaşanlar arasında diyalog kurma,
- Resmi görevlilerden gücü nasıl kullandıkları ile ilgili hesap sorabilecek mekanizmalar kurma,
- Yurttaşları siyasal süreçleri öğrenmeleri, tercih yapmaları ve katılmaları konusunda teşvik etme,
- Medyanın bağımsızlığına zarar verecek çabalara karşı koyma,
- İzleyicileri siyasal çevreye duyarlı olarak görme ve onlara saygı duyma (2002: 265). Gazetecilerin siyasal sistemde haber yaparken bu işlevlere özen göstermesi gerekir. Teknoloji ilerledikçe gazetecilik de değişime ayak uydurmaktadır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, "İnternet gazeteciliğinin Batılı ülkelerde yazılı basın ve televizyon gazeteciliğinin önüne geçmesi" (2010: 82) *Tokgöz*'e göre gazeteciliğin geleceğini ciddi bir şekilde etkiliyor. *Philip Mayer* 2004'te yayımlanan *The Vanishing Newspaper* (Ortadan Kalkan Gazetecilik) adlı yapıtında, "2040 yılı Nisan ayında son gazetenin yayınlanacağını; bu durumun Gutenberg'in tipo baskı makinesinin devreye girmesinin 600. yıldönümünden 8 yıl önce gerçekleşeceğini savlıyor" (Tokgöz, 2010: 82).

"İnternette yer alan Türk gazetelerinin web sayfalarına girildiğinde, gazetenin günlük olarak kâğıt üzerinde yer alan kopyasını okuyabilmek mümkün" (Tokgöz, 2010: 103). Bu çalışmada incelenen gazetelerin büyük bir kısmı, gazetenin kâğıt kopyasının dijital ortamdaki halinden incelenmiştir. Bulunamayan nüshalar Milli Kütüphane'ye gidilerek arşivden gazetenin fotoğrafları çekilerek temin edilmiştir.

Günümüzde Türkiye'de gazetelerin toplam tirajı 4.704.670'dir. İncelenen gazetelerin tirajı ise; *Zaman*, 788.007; *Hürriyet*, 488.162; *Cumhuriyet*, 52.623 olarak tespit edilmiştir (www.medyatava.com/tiraj 11.07.2008' den aktaran Alver, 2011: 363).

"İslamcı-liberal bir çizgiye sahip olan *Zaman* Gazetesi... siyasette demokrat Müslüman kimliğin yapılandırılmasını ön plana çıkarmış, toplumsal ve kültürel açıdan ise, muhafazakar bir çizgide yayın yapmıştır" (Alver, 2009b: 302 'den aktaran Alver, 2011: 368).

"*Hürriyet* Gazetesi'nin genel yayın politikası siyasal ve toplumsal açıdan muhafazakar, demokratik ve laik, ekonomik açıdan ise, liberal bir çizgide olmuştur" (Alver, 2009b: 303 'den aktaran Alver, 2011: 372).

"Sol-Kemalist bir yayın kimliğine sahip olan *Cumhuriyet* Gazetesi ise, Aydınlanmaya dayanan Cumhuriyet felsefesini ve laiklik başta olmak üzere Kemalizm'in ilkelerinin savunucusu olmayı" (Alver, 2011: 374) sürdürmekle birlikte emperyalizme karşı çıkmaktadır.

1.2.3. Haber Kavramı, Önemi ve Özellikleri

Haberin ne olduğu ifade edilmeye çalışılırsa, ortak bir tavır sergilenmediği ve çeşitli tanımların olduğu görülebilir. Şöyle ki; "olan her şey haberdir", "dün bilmediğimiz haberdir", "insanların üzerinde konuştukları haberdir", "haber, okuyucuların öğrenmek istedikleridir" (Tokgöz, 2010: 208) denilebilir.

Medyada haber içerikleri üzerindeki etkenler habere farklı oranlarda yansımaktadır. Haber, basın kuruluşunun genel yayın politikası, haberi hazırlayan ve işleyen gazetecinin özyapısal nitelikleri, haber yapmanın kendi şartlarından kaynaklanan zorluklar ve dış çevreden gelen farklı çıkar gruplarının baskısı altında yayınlanmaktadır. Burada asıl olan, yukarıda belirtilen baskıların, gazeteci eliyle, haber içeriğine katılıp katılmadığıdır. Ayrıca gazetenin genel yayın politikası ve çıkarlarıyla uyuşan bir şekilde haber yapan ya da haber yapması telkin edilen gazeteciler de yok sayılmaz. Çeşitli baskıların altında haberin çarpıtmaya uğraması, haber üzerinde ortak çıkarı bulunan okur kitlesinin bilgilenme hakkının çiğnenmesi demektir. Haber içerikleri üzerinde doğrudan etkisi olan unsurlar "genel yayın politikası ile basın kuruluşunun gazeteciler üzerinde oluşturduğu baskılar ve ideolojik yanlılık" (Kılıç, 2005: 130) konularında yoğunlaşmaktadır.

Haberciliğin bazı faktörleri yapılan haberin değerini güçlendirir. Haberler; kısa zaman aralığında geçmeli, mümkünse sonuçlanmış olmalı, uzamsal, siyasal ve kültürel olarak gözlemciye yakın olmalı, bilginin toplumda sürpriz bir değeri olmalı, birine ciddi zararı olmalı veya büyük bir başarıyı canlandırmalıdır. Bu olaydaki kişiler mümkünse şöhret veya unvan sahibi olmalıdır (Meyer, 2004: 47). Bir olay habercilik faktörlerinden ne kadar çoğunu karşılarsa, medyanın o olaya ilgisi o oranda fazla olur. Bir olayın haber değeri taşıması için doğru olması gerekir. Bu gereklilik basının haber verme işlevinin de koşuludur.

"Van Dijk, haberi bir tür olarak değil, bir söylem olarak ele almakta, haberin söylemini toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görmektedir" (Tokgöz, 2010: 203). *Stuart Hall* ve diğerleri ise, "egemen söylemlerin haber metni içinde yeniden kurulduğuna işaret etmektedir" (Tokgöz, 2010: 203). *Kunelius* ise, gazeteciliği "büyük

ölçüde başka söylemlerden oluşan, başka söylemleri temsil eden ve dönüşüme sokan" (Tokgöz, 2010: 203) bir söylem olarak tarif eder.

"Hangi olay/olayların haber olarak verileceği kararı, yayın kuruluşunun yayın politikası çerçevesinde verilmektedir… İzleyiciye ise, ancak kendisine sunulan içerik içinde seçici davranma hakkı tanınmaktadır" (Tokgöz, 2010: 111). Gazeteciler haber yaparken öykülerin belirli noktalarını kısmen yansıtmaktadırlar. Sıradan olaylar çok önemli gibi önemli olaylar önemsiz gibi gösterilebilir. (Woolley, 2000: 171). "19. Yüzyılın ortalarında, 'okuyucu kendini ilgilendireni okur' diyen Amerikalı gazeteci Horace Greeley'nin bu sözleri, günümüzde geçerliliğini korumaktadır" (Tokgöz, 2010: 127). Bu yüzden gazeteci haberleri okuyucunun dikkatini çekecek formatta yapmaya gayret eder.

"Yazılı basının ulaştırdığı haber mesajları, saklanabilir bir belge niteliği taşımaktadır" (Tokgöz, 2010: 115) gazetenin tekrar okunup gözden geçirilebilir olması popülaritesini artırmaktadır. Bununla birlikte gazeteci haberleri derinliğine inerek sunabilme şansını yakalar. Gazeteci haberleri hazırlarken 5N1K kuralına göre hazırlar. 5N1K Kuralı: ***Ne – Nerede - Ne zaman – Neden – Nasıl - Kim?*** sorularına cevap verecek şekilde oluşturulmuştur.

Amerikalı yazar Bernard Roscho haber yapmayla ilgili olarak "Haber yapma (*newsmaking*) sırasında haberin içeriğini oluşturan enformasyonun bir kısmı bir toplumsal süreç sonucu olarak yayımlanmakta, diğer kısmı ise atılmakta veya üzerinde durulmamaktadır" (Tokgöz, 2010: 120) der.

Haber yapmayı değerlendirmeyle ilgili genel geçer üç yaklaşımdan söz etmek mümkündür.

***1. Yaklaşım*:** "Gazetecilerin kapitalist sistem içinde gazetecilik mesleği ve çalıştıkları gazetecilik kuruluşunun rutin işleyişi tarafından nasıl engellenmek istedikleridir" (Tokgöz, 2010: 204). Günümüzde haber yaparken haber çerçeveleri (*news frames*) kullanılmaktadır. Bu çerçeveler "bir kaynağın bir sorun veya olay hakkında enformasyon sunarken kullandığı, sözcüklere, simgelere, cümlelere ve sunum biçimlerine işaret etmektedir" (Tokgöz, 2010: 205).

***2. Yaklaşım*:** "Basının ticari bir işletmeye dönüşmesi, yatay, dikey tekelleşme olgusuyla birlikte, gazetecilik normları haber söylemini biçimlendirici olmuştur" (Tokgöz, 2010: 204). Aslına bakılırsa, "gazeteciliğin günlük uygulamaları ve gazetecilerin profesyonel ideolojileri içinde haberin oluşması gerekir" (Tokgöz, 2010: 204). Bununla birlikte, "haber söylemi, haberlerin üretildiği somut tarihsel koşulları ve haberin üretildiği an ile belirlenir... siyasal/ekonomik güç/iktidar ilişkileri de kesit olarak haberlere yansır" (Tokgöz, 2010: 204).

***3. Yaklaşım*:** Üçüncü yaklaşım biçiminde ise, "haber yapma süreci gazetecilik kuruluşunun ekonomik yapısıyla ilişkilendirilmektedir" (Tokgöz, 2010: 204). Haberin söylemi bu yaklaşım biçiminde, gazetecilik yapan kuruluşların ekonomi politiği içinde şekillenir. Kârlılık kaygısı haberde çeşitliliğin önüne geçer. Bu durum da benzeşen ve daha çok satan magazin konularının haber olarak seçilmesiyle sonuçlanır.

Haber değerleri, haberde bulunması gerekli öğeleri kapsar ve beş başlıkta toplanabilir. Tokgöz bunları şu şekilde sıralamıştır; "Zamanlılık (*immediacy*), yakınlık (*proximity*), önemlilik (*prominence*), sonuç (*consequence*), insan ilgisini çekme (*human interest*)" (2010: 222).

Bazı yazarlar ise yukarıdakilere ilave olarak bazı değerler eklemişlerdir. Bunlar; "Anlaşmazlık (*conflict*), kuşku (*suspence*), gariplik (*odditiy*), duygulara yönelme (*emotions*), yenilik, şimdi olması, tazelik, yeni ortaya çıkması (*orijinallik*)" (Tokgöz, 2010: 222) sayılabilir.

Gündem oluşturma ve haber çerçevesini kurma, haber olarak mesajın oluşturulmasıyla ilgilidir. Haberler kurgusal metinlerdir. Bu yüzden haberlerin bir söylemi olur. Bu sayede haberler olaylara anlam kazandırır. Bir taraftan anlatım şekliyle olaylar kurulurken diğer taraftan haber söylemindeki egemen söylemler doğallaşarak egemen ideoloji yeniden kurulur.

Gündem koyma; "medyanın belirli konulara öncelik vererek, bunları medyanın gündemine getirmesi bakımından izlerkitlenin, bu gibi konulara verdiği önemi anlatmaktadır" (Tokgöz, 2010: 205).

Roscho haberin ikili temeli olduğunu şöyle anlatmaktadır. “Toplumsal bir ürün olarak basının içeriği, içinden çıktığı toplumu yansıtır. Kurumsal bir ürün olarak ise, basının içeriği, işlevi haber toplama ve yazma olan uzmanlaşmış, kurumlaşmış çalışmaların sonucudur. Bu iç içe girmiş koşulların tümü ise haber sosyolojisini oluşturur” (Tokgöz, 2010: 121).

Haberciliğin değişmeyen temel gerekleri;

-Açıklık

-Sadelik

-Kesinlik

-Doğruluk’dur (Tokgöz, 2010: 128).

Tokgöz, haberlerin, “aynı zamanda güç/iktidar sahibi seçkin kişilerin görüşlerinin sunulmasıyla” (2010: 207) oluşturulduğundan bahseder. *Pareto* ise bunu ifade ederken “burjuva basını ahlaki çıkarlardan çok kişisel çıkarlara hizmet etmektedir” (2005: 86) şeklinde anlatmayı tercih etmiştir. Hangi haberin yayınlanacağının seçiminde toplumsal önem ve kamu yararı ilkelerinin temel ölçüt olarak alınması gerektiği halde, çoğu zaman ideolojik tercihler belirleyici olmaktadır. Haberin veriliş biçimi, uzunluğu, ön sayfada yer alıp almaması, başlığın büyüklüğü gibi unsurlar kamuoyunu oluşturan bireylerin, haberin önem derecesini algılanmasında etkili olmaktadır (Öksüz, 2004: 70).

Yazılı basının bu gücü etkili bir biçimde kullanması kamuoyunun şekillenmesinde büyük oranda etkili olmaktadır. Bu yüzden çalışmanın bu bölümünde kamuoyu ile ilgili bir bilgilendirme yapılarak literatür araştırması tamamlanacaktır.

1.3. Kamuoyu

İnsanlık tarihi boyunca ve özellikle devletin ortaya çıkmasıyla, toplumların nasıl bir yöneten-yönetilen ilişkisine sahip oldukları ya da olacakları tartışma konusu hâline gelmiştir. Gücü elinde tutmayı başaran toplumu yönlendirerek istediği doğrultuda şekillendirir. Siyasilerin temel amacı da iktidara ortak olmaktır. Bu hedefini gerçekleştirebilmek için siyasilerin halkın desteğini yanına alması veya en azından halkı karşısına almaması gerekir. Kamuoyunun nabzını doğru tutanlar bu konuda başarılı olmaya namzettirler. Burada önemli bir kavram olan kamuoyunu iyi anlamak gerekir.

"Latince 'publicus' ve 'opinion' sözcüklerinden türetilerek Batı dillerine giren kamuoyu kavram" (Çobanoğlu, 2007: 21) Türkçeye " 'efkarı umumiye', 'umumi efkar', 'amme efkarı', 'halk efkarı' ve 'kamu efkarı' gibi" (Çobanoğlu, 2007: 21) kelimeler kullanılarak girmiştir.

"Quot Homines, Tot Sententiae" M.Ö. 2. yüzyılda yaşamış Latin şairi *Tarentius*'un ***Phormion*** adlı eserinden alınan bu söz "ne kadar insan varsa, o kadar kanaat vardır" (Kılıçbay, 1998: 205) anlamına gelir. Peki, insanların kanaatleri ortak paydada nasıl bir araya getirilecektir. Tabi ki bu kamuoyu denilen kavramla sağlanabilir. Fransız ve İngiliz dillerinde "kamuoyu" için kullanılan terim (*opinion publique* veya *public opinion*) bizde ise "oy" yerine kanaat, yaklaşım, hatta inanç anlamına gelen bir sözcüğü içerir. Bu şekilde kesinleşmiş bir gerçeklikten ziyade bir eğilimi ifade eder. (Tufan, 2005: 21).

Kamuoyu 'kamu' ve 'oy' kavramlarıyla açıklanacak olursa; kamu terimi "belli bir sorun hakkında fikir ve kanaat sahibi olan kişilerden meydana gelen bir grubu" (Kapani, 1996: 146), "bir ülkedeki halkın tümünü" (Türköne, 2009: 316) tanımladığı söylenebilir. Oy kavramı ise, "rasyonel, kesin, pozitif bilgiye dayanan bir fikirden ziyade, az çok belirli bir eğilim, bir görüş, daha doğrusu bir 'kanaat' " (Kapani, 1996: 147, Türköne, 2009: 316) veya "belirli bir somut sorun etrafında, grubun çoğunluğu tarafından desteklenen, benimsenen kanaat" (Türköne, 2009: 316) olarak tanımlanabilir.

Mutlu'nun tarifine göre kamuoyu "Halkın kamuyu ilgilendiren konulara ilişkin kanılarının toplamı, genel kamunun üyelerinin siyasal konular ya da güncel olaylar

hakkındaki tutumlarının anlatımları" (2008: 164); *Budak*'ın ifadesiyle de "Aslında sıklıkla pek de bir anlam ifade etmeyen, çeşitli stratejilerle kolayca yönlendirilebilen ve adeta *görünmez* olan bu *kamuoyu*, kamuya sunulan bir düşüncenin, projenin, vb. sıradan vatandaşlarca kabul görmesi veya reddedilmesi" (2009: 406); *Marshall*'a göre ise "…kamusal düzeyde gözlemlenebilen durum ve davranışların onaylanması ya da onaylanmamasına işaret eden, hatalı tanımlanmış bir kavram" (2009: 379); Türk Dil Kurumu Sözlüğünde de "Bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu, toplumsal yaşamın olay ve olguları konusunda toplumsal kümelerin ya da toplumun ortaklaşa yargısını yansıtan düşünce ve kavramların toplamı" (www.tdkterim.gov.tr/bts) olarak anlatılır.

Kamuoyu kavramı yukarıda anlatılanların ışığında, "belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna veya gruplarına hâkim olan kanaat" (Kapani, 1996: 147, Türköne, 2009: 317), bir başka ifadeyle "halkı ilgilendiren belli bir konuda belli bir zamandaki genel yargıyı yahut ortak kanaatleri" (Türköne, 2009: 316) ifade eder. "'Kamuoyu' hiçbir zaman 'topyekûn bütün halkın kanaati'" (Champagne, 2005: 160) değildir. Bu tanımı 'çoğunluğun kanaati' olarak da algılamak mümkündür. Çünkü bireylerin üzerinde anlaştığı ortak bir fikir bulunması çok zordur. Bu nedenle kamuoyu "hâkim kanaat"tir (Türköne, 209: 317) de denilebilir. Champagne'e göre kamuoyu "...basında ya da başka yerde 'kamunun oyu'nu söyleme yetkisine sahip siyasal kanaat taşıyıcılarının [*opinion leaders*] farklı kategorilerinin birbirleriyle giriştikleri simgesel mücadelenin belirsiz ürünü" (2005: 160) şeklinde ifade edilebilir.

> *W. P. Davison* liberal demokratik toplumlarda kamuoyunun geleceğine ilişkin öngörülerine göre "İlkin, giderek artan sayıda siyasal karar, 'siyaseti biçimlendiren' kamular tarafından yönlendirilecektir; ikincisi karar-alma sürecindeki artan karmaşıklık toplumun artan karmaşıklığını yansıtacaktır; üçüncüsü, belki demagog sayısı azalacak ama demogoji miktarında artış olacaktır; dördüncü olarak da uluslararası kamuoyunun rolü artacaktır" (Mutlu, 2008: 164).

Meray'a göre kamuoyu, "önce, her tür zıt fikir, inanış, teamül, kararlar ve arzular yığınıdır. Bu karışıklık içinde, her sorunda vatandaşlar tarafından açıkça benimsenen ve

müdafaa edilen belirli görüş oluşuncaya kadar, bir araya gelme ve aydınlanma işlemi gerçekleşir. İşte halkın çoğunluğu tarafından kabul edilecek, tutulacak olan görüş kamuoyudur" (Aktaran Öksüz, 2004: 69). *Sezer*'e göre de kamuoyu, "kamu yaşantısı ile ilgili olan tartışmalı bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubunun veya gruplarının taşıdıkları kanaatlerin anlatımlarıdır. Bu anlatımlar hem çoğunluk, hem de azınlık kanaatlerini içine alır" (Aktaran Öksüz, 2004: 69).

Kamuoyu kavramına iki farklı şekilde bakılabilir. Birinci şekilde medya yönüyle; gazetecilerin anlamaya çalıştıkları "dönemin havası" biçiminde bir referans olarak, ikinci şekilde siyasal yönüyle ise; siyasal ve toplumsal aktörlerin yönlendirdiği bir girişimi meşrulaştırmaya veya gayri meşru kılmaya yönelik onay veya red çağrıları olarak kabul edilebilir (Raynaud ve Rials, 2004: 483).

Tarih boyunca hemen hemen bütün uygarlıkların, haberleşmede görülen kimi aksamaları ortadan kaldırabilmek, haberleşmenin sağlıklı olmasını sağlamak için birbirinden farklı yollar deneyerek sırasıyla yazı, kâğıt ve matbaanın icadını gerçekleştirdikleri bilinmektedir (Vural, 1999: 3–4). *Vural* kamuoyunu açıklarken " tartışmalı bir kamu sorunu hakkında görüşlerini duyuran, ifade eden bireylerin ve grupların kanaatleri... belli bir toplum içinde yaşayan insanların belli bir olgu ya da inanç üzerindeki ortak yargısı" (1999: 6) olarak ifade etmiştir. Sağlıklı işleyen demokratik yönetimlerde, şüphesiz ki "bir kamuoyu ve kamuoyu baskısından" (Çobanoğlu, 2007: 23) söz etmek mümkündür.

John Stuart Mill, "***On liberty***" (***Hürriyet***) adlı eserinde ferdi hürriyet üzerinde ağır baskı yapan iki kuvvetten bahsetmektedir. Bunlardan biri devlet kudreti, diğeri bir nevi sosyal baskı sayılan kamuoyu baskısıdır (Abadan, 1956: 14). *Bryce* ise kamuoyunu "Bütün devirler boyunca, bütün milletlere hâkim olan tek kudret halk efkârı olmuştur" (Abadan, 1956: 15) şeklinde açıklamıştır. *Lippmann* kamuoyunu kanaatlere değil de hayallere dayandırmasının sebebini "stereotip" adını verdiği söz, yazı veya hayal kilişelerinin[klişelerinin]" (Abadan, 1956: 23) etkisine bağlamaktadır. Siyaset açısından bakıldığında, kamuoyu karar alma sürecini etkileyen bir faktör olarak (Kapani, 1996: 146) karşımıza çıkmaktadır. Bourdieu ise '*kamuoyu yoktur*' adlı makalesinde kamuoyunun olmadığını, çıkarları olan baskı gruplarının harekete geçmiş kanaatleri olduğunu, diğer

kanaatlerin ise sadece yatkınlıklar veya elverişlilikler olarak ifade edilebileceğini söyler (2005: 188).

Abadan (*Halk Efkârı, 1956*) kitabında kamuoyunun yaygınlaşmasını kitle iletişim araçlarının hızlı gelişmesine bağlamıştır. Yine kamuoyuna ilgiyi artıran sebepler olarak da şehirleşmenin artması, reklâmcılık vasıtasıyla suni bir kamuoyu yaratma gayreti, endüstrileşmenin sonucu standardizasyonun artması olarak açıklamıştır. Ayrıca *Abadan* kamuoyunun doğal olarak oluşabileceği gibi suni yollardan da oluşturulabileceğine dikkat çekmiştir. Suni olarak kamuoyu oluşturulabilinmesi için bilinmesi gereken, "Başka birçok kişiyle aynı yönde hareket ettiği duygusu bireyi heyecanlandırır ve büyüler" (Neumann, 1998: 138) olgusudur. Kamuoyunu yönlendirmede usta olanlar bu büyünün etkisini bilenlerdir. Kamuoyu oluşturma kavramı iletişim ve siyaset bilimi literatüründe medyanın rolü ortaya konurken karşımıza çıkar. Medya kamuoyunu, halkın dikkatini bir konuya çekip o konudaki fikirleri yaygınlaştırarak yapar.

İktisadi Araştırmalar Vakfı Semineri'nin açılış konuşmasında *Orhan Dikmen,* "Basın her günkü yayınları ile kamuoyunu doğrudan ve en yaygın şekilde etkilemektedir. Buna karşılık, diğer 3 kuvvetin kamu ve kamuoyu ile ilişkileri, en geniş şekilde yine basın aracılığıyla sağlanmaktadır" (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1994: 13) demiştir. *İrvan*'a göre de "medyada sıklıkla dile getirilen fikirler, toplumun yaygın şekilde paylaştığı fikirlermiş gibi algılanıyor" (2002: 377).

Kişileri ve çevrelerini yakından ilgilendiren konularda, ortak kararları paylaşması böylelikle sosyal yapı ile bütünleşmesi, böylece varolan yalnızlığını paylaşması "**kamuoyu**" oluşturma ya da varolan kamuoyunun bir parçası olma olgusunun izlerini taşımaktadır. Kamuoyu süreci iletişim olgusundan geçmektedir. (Vural, 1999: 2). Herhangi bir görüşün kamuoyu niteliği taşıyabilmesi için zamanında ve anlaşılır bir dil kullanılmış olmalı, mesaj kitlelere doğru kanallarla ulaştırılmalı, mesaj okunur bir nitelikte olmalı ve okunmalıdır (Çobanoğlu, 2007: 24). Böylece iletişim sağlanmış ve kamuoyuna yön verilmiş olur.

Onaran'a göre "otoritesini ilahi ya da üstün kuvvetlerden elde etmediğini ilan eden her sosyal düzen, vatandaşlarla temasa geçme, bir karar vermeden önce onların onayını

alma durumunda ve zorundadır" (1984: 10). Toplumdaki değişik fikir ve görüşlere kendisini ifade etme fırsatı sunarak, kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlaması gereken medyanın, sadece toplumdaki belirli görüş, düşünce ve kanaatleri kamuoyuna empoze ederek, kamuoyunu yönlendirmeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu ise kamuoyuna yanlış veya eksik bilgi sunulmasıyla birlikte, haber ve bilgi alma-edinme hakkını kısıtlamaktadır. *Tokgöz* kitabında kamuoyu ile ilgili görüşlerini açıklarken "kitle iletişim araçlarınca çeşitli görüşler gündeme getirilmekte, gündemde tutulmakta, kamuoyu oluşturulmaktadır… gazetecilikle toplumda üzerinde konuşulan gündem saptanma yoluna gidilmektedir" (2010: 111) demektedir.

İyi bilgilenmiş, katılımcı vatandaşlığın oluşmasında temel kurumsal rol oynaması gereken kurum medya olmalıdır. Medyanın kamuoyunu oluşturmadaki önemi şu örnekle herhalde daha iyi anlatılır. *Saturday Review* dergisinde bir karikatürde çocuk babasına "Baba, ormanda bir ağaç devrildiğinde, orada bu olayı anlatacak medya mensupları yoksa, ağaç gerçekten devrilmiş olur mu?" (Çobanoğlu, 2007: 25) sorusunu sorar. İşte medyanın kamuoyu oluşturmadaki işlevi açıkça gözler önüne serilmektedir.

1.3.1. Kamuoyunun Unsurları

Kamuoyu kavramını anlamanın yollarından biri de onun unsurlarını incelemekten geçer. Kamuoyunun unsurlarını *Türköne* şöyle ifade etmiştir;

- Tartışmalı bir konunun varlığı,
- Halkın dinamik doğası,
- Kanaatlerin birleşmesi,
- Kanaatlerin ifadesi,
- Sayı,
- Süreç,
- Siyasal etki (2009: 317–318) dir.

Demokrasi ve özellikle halk egemenliği kavramlarının gelişmesiyle birlikte kamuoyu kavramı da halk egemenliğinin bir unsuru olarak değerlendirilmiştir (Domenach'den aktaran Öksüz, 2004: 69). Siyasal iktidarın faaliyetlerinin denetlenmesi

kamuoyunun bir işlevi olarak görülmüş ve halkın yönetimde daha fazla söz sahibi olacağı yönünde bir inanç gelişmiştir (Öksüz, 2004: 69). Kamuoyunun biçimlenmesi için belli şartların oluşması gerekir.

1.3.2. Kamuoyunun Oluşma Şartları

Kamuoyunun varlığından bahsedilebilmesi ve sağlıklı olarak ortaya çıkabilmesi için bir kısım şartların oluşması gereklidir. Öncelikle fikirlerin özgürce ifade edilebildiği bir ortam gereklidir. İnsanların asgari müşterek fikirleri olmalıdır. Temel ihtiyaçlarını karşılamış ekonomik, sosyal ve kültürel olarak belli bir seviyenin üzerinde bir topluluk olmalıdır. Kitle iletişim araçlarına erişim ve kullanımda bir kısıtlama olmamalıdır. Rasyonel davranışlar sergileyen bir topluluk olmalıdır. Aşiret, dini cemaat ve tarikatların etkisinden uzak serbest iletişim ortamı olmalıdır (Türköne, 2009: 319); medyanın olay ve olguları doğru, tam ve tarafsız bir şekilde sunması mümkün olabilmelidir (Işık, 2005: 116).

Çobanoğlu'na göre, "Kamuoyunun toplumsal denetim mekanizması ve bir hakem mahkeme gibi rol üstlenmesi demokratik toplumlarda önemli bir yer tutmaktadır" (2007: 29). Halkın temsilcilerini seçtiği seçimler yönetimi doğrudan belirlerken kamuoyu dolaylı olarak yönetimi etkileme aracı olarak kullanılır. Kamuoyu sayesinde halk, belki yönetime düşüncelerini direk olarak kabul ettiremez ama bir baskı oluşturarak belli sınırları geçmesine engel olur. Bireyler üzerindeki baskıyı toplumsal denetim, hükümetler üzerindeki baskıyı kamuoyu olarak görebilmek mümkündür (Neumann, 1998: 118). *Neumann*'ın kamuoyunu etkilemede Suskunluk Sarmalı Kuramı beş varsayım üzerine kurulur.

- Toplum sapkın bireyleri dışlamakla tehdit eder.
- Bireyler sürekli olarak dışlanma korkusu duyarlar.
- Bu dışlanma korkusu, bireylerin her an fikir iklimini değerlendirmeye çabalamalarına yol açar.
- Bu değerlendirmelerin sonuçları, kamu önündeki davranışları ve özellikle de fikirlerin açıkça ifade edilmesini ya da gizlenmesini etkiler.

- Son varsayım, yukarıdaki dört varsayımın bir birleşimidir. Bir arada ele alındıklarında bunların, kamuoyunun oluşumundan, sürdürülmesinden ve değiştirilmesinden sorumlu olduğunu söyleyebiliriz (İrvan, 2002: 385).

Kamuoyu oluşum sürecinde basının aktif bir rol üstlendiği ve bireylerin kanaatlerinin şekillenmesinde etkin olduğu söylenebilir. Basının etkili olabilmesi için de kamunun değişik görüşlerden haberdar olmasını sağlayarak sağlıklı karar vermesine katkıda bulunması gerekir. Kamuoyu oluşum sürecindeki bu rolü nedeniyle basın, siyasetin vazgeçilmez bir enstrümanı haline gelmiştir (Öksüz, 2004: 70). Basının kamuoyunun oluşumunda çok önemli işlevleri vardır.

1.3.3. Kamuoyunun Oluşması

Her toplumsal sistemde kamuoyunun varlığından söz edilebilir. Ancak, değişik fikirlerin demokratik bir ortamda serbestçe tartışılabilmesi ve kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi için en ideal rejim biçimi demokrasidir. Demokrasi sadece bir yönetim biçimini değil, değişik fikirlere, farklılıklara hoşgörüyle yaklaşan kurumsallaşmış bir siyasal kültürü, bir yaşam biçimini de ifade etmektedir (Öksüz, 2004: 67).

Kamuoyunun oluşmasında kişisel kanaatlerin önemi büyüktür. Kişisel kanaatleri de sosyal ve psikolojik etkenler yönlendirmektedir. İnsanın kişilik yapısı ve iç dünyası kanaatlerini etkilemektedir. İnsanların içinde yaşadığı sosyal çevre, ailesi ve okul ile çalıştığı iş ve meslek grupları da etkili olmaktadır. Yüz yüze temas, sohbet veya tartışma kanaatlerin oluşmasını etkilediği gibi çevredeki kanaat önderleri de kişinin fikirlerine etki etmektedir (Kapani, 1996: 149–150, Türköne, 2009: 322–325). *Neumann* Locke’un kamuoyu ile ilgili düşüncelerini aktarırken “Bizim kanaatlerimiz başkalarının kanaatlerinin bize yansımasından başka bir şey değildir” (1998: 93) demiştir.

Neumann’a göre Jean-Jacques Rousseau “[kamuoyu] sözcüğünü yazan ilk kişi oldu” (1998: 102). Kamuoyunun oluşmasında günümüzde kitle haberleşme araçlarının etkisi yadsınamayacak kadar fazladır. İnsanların, güvenerek takip ettikleri televizyon ve radyo kanalları ile okumayı tercih ettikleri gazete ve dergiler, insanların günlük yaşantısında kanaatlerinin oluşmasında önemli bir yer tutar.

Demokratik rejimlerde basın, yönetilenlerle yönetenler arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Basın bir taraftan siyasal iktidarın almış olduğu kararlarla ilgili olarak halkı bilgilendirirken diğer taraftan da halkın aynı konuda görüşünü yansıtarak kamuoyunun oluşumunda etkin bir rol almaktadır. Bu nedenle basın her zaman siyasal aktörlerin ilgi odağı olmuştur (Öksüz, 2004: 67).

Gerçek manada haber ve fikirlerin, serbestçe temsil edilebildiği bir ortamda kamuoyu sağlıklı gelişebilir. Ancak gazete gibi fikirlerin habere katılarak ayrıntılı verilebildiği bir kitle iletişim aracına sahip olan belli kimselerin, diğerlerine oranla bir üstünlüğe sahip olduğu söylenebilir. Bu üstünlük tarafsız bir biçimde haber vermek için kullanılırsa kamuoyu sağlıklı kararlar alabilir. Ama günümüzde medyanın sahiplik yapısı ve işleyişi buna izin verecek durumda değildir. Genelde bir tarafın görüşleri ön plana çıkarılırken diğer görüşler ihmal edilerek kamuoyunun bilgisinden kaçırılabilmekte veya istenmeyen görüşler acımasızca eleştirilerek doğruluğu hakkında şüphe yaratılmaktadır.

Aslında kamuoyu, siyasetçiler tarafından, toplum üzerinde etki yaratmak için oluşturulan, bir hâkimiyet mücadelesidir. Demokratik rejimlerde hükümetler kamuoyunu takip etmek yerine, kendileri kamuoyu oluşturmayı tercih ederler. Bunu sağlamak için de kendilerine yakın medyayı kullanırlar ve muhalif medyayı da etkilemek için iktidarın olanaklarından faydalanırlar. *Stanley Milgram*'ın saptadığı gibi "her toplumda insanları uzlaşmaya zorlayan bir baskı ve bu baskının başarıya ulaşmasını sağlayan bir dışlanma korkusu vardır" (Neumann, 1998: 110). Medya, insanların kamusal alanda yapacağı akılcı tartışmalar aracılığıyla, hükümet politikalarının biçimlendirmesini ve birey yurttaşların kamuoyu biçiminde bir kamusal organ halinde yeniden kurulmasını kolaylaştırır (İrvan, 2002: 185).

Bektaş'a göre siyasal karar alma sürecini yönlendirdiği varsayılan kamuoyunun oluşumu konusunda, genellikle demokratik rejimlerde serbestçe "oluşan" kamuoyu ile demokratik olmayan rejimlerde "oluşturulan" kamuoyu arasında bir ayrım yapmak da gereklidir (Aktaran Yüksel, 2007: 573). Serbest bir kamuoyu, haberlerin ve fikirlerin özgürce yayılabildiği, tartışılabildiği bir ortamın ürünüdür ve ancak haberleşme ve ifade özgürlükleri başta olmak üzere tüm temel hak ve özgürlüklerin sağlandığı bir hukuk düzeninde gerçekleşebilir (Bektaş'dan aktaran Yüksel, 2007: 573). Kamuoyunun oluşması

için öncelikle fikirlerin özgürce açıklanabilmesi daha sonra bu fikirlerin başkalarına iletilebilmesi gerekir. Bu bilgi ve fikirler, son aşamada algılanarak yorumlanır. Kamuoyu oluşturmak için fikirlerin iletilmesinde medyadan yoğun olarak faydalanılır.

Bir ortak bilinç olarak kamuoyu, toplumdaki sorunların çözülmesinde adeta bir hakem görevi üstlenir. Kamuoyunun gücü yasa ya da anayasaların değişmesine yol açabilir (Öktem'den aktaran Yüksel, 2007: 573). Vural'a göre kamuoyu, özünde demokrasi ile birlikte vardır ve demokrasinin sağladığı ortamdan beslenmektedir (Aktaran Yüksel, 2007: 574). Kamuoyunu siyasal bir güç olarak tanımlayan Key'e göre, politik etkileşimler kamuoyunun düşüncesi ile beraber davranışlarında da yer edinmektedir ve kamuoyu kanaati politik etkilere açık hale gelmektedir (Aktaran Öksüz, 2004: 68).

Kışlalı'ya göre kamuoyunun öne sürüldüğü gibi sağlıklı oluşabilmesinin üç koşulu; bireylerin yeterli ve doğru haber almalarına, aldıkları bilgileri duygularından uzak, akıllarıyla değerlendirmelerine ve "çıkar sağlama umuduyla" kamu işlerine yakın bir ilgi göstermelerine bağlıdır. Ancak bu üç koşulun bir araya gelmesi "son derece zor" kabul edilmektedir (Aktaran Yüksel, 2007: 574).

Medya ile kamuoyu arasındaki ilişkide iki temel eğilim dikkati çeker. İlki medya kamuoyunun sesi, kamuoyunun aynası ya da yansıtıcısıdır. İkinci ise medya kamuoyunun düzenleyicisi, hatta yaratıcısıdır. Ancak bu süreçlerin kesin çizgilerle birbirinden ayrılamaması ve medyanın kamuoyunu oluşturma ve yansıtma işlevlerinin bir arada tanımlanması gerekliliği savunulmaktadır (Atabek'den aktaran Yüksel, 2007: 575).

Kamuoyu eğilimleriyle uyuşmayan kararların başarılı olması, kamuoyunun tepkilerini göz önünde bulundurmayan kurumların amaçlarını gerçekleştirmesi son derece zordur. Alınan kararlara uyumun yüksek olması ve daha az direnç gösterilmesi için, kesinlikle kamuoyunu dikkate almak gerekmektedir (Kalender ve Tabakçı, 2005: 92).

BÖLÜM II.

TBMM GÜNDEMİNİN YAZILI BASIN GÜNDEMİNE YANSIMASINA YÖNELİK İÇERİK ANALİZİ BULGULARI

2.1. Metodoloji

2.1.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada survey-betimleme yöntemi kullanılmıştır. "Betimleyici istatistik, araştırma sonucu ortaya çıkan ham verilerin genel görünümünü veya özetini topluca görmemizi sağlar" (Geray, 2004: 72). Siyaset gündeminin yazılı basında yer alma şekli, ağırlıklı olarak içerik analizi ve kısmen de söylem analizi yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. Berelson (1952: 18) içerik analizini "iletişimin yazılı/açık içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği" olarak ifade etmiştir.

Öne çıkan konular tespit edilirken, gündem dışı konuşmalar, Meclis'in denetim yöntemlerinden olan "*Meclis araştırması, Meclis soruşturması, genel görüşme, gensoru ve güvenoyu*" ve kanunların görüşmeleri dikkate alınmıştır. Soru önergeleri dikkate alınmamıştır. Böylece Meclis'in ana gündemi tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.1.2. Evren

TBMM'nin 23. Dönem 3. Yasama Yılı'nda (01 Ekim 2008- 11 Ağustos 2009) işlenen konular ile aynı tarih aralığında yazılı basını temsil etmesi için seçilen üç gazete (*Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Zaman*) araştırmanın (çalışmanın) evreni olarak alınmıştır. TBMM internet sitesinde yayınlanan Tutanak Dergisi 23. Dönem 3. Yasama Yılı'nda 115 Birleşimden oluşmuştur. Aynı zaman aralığında yayınlanan, seçilen üç gazetenin incelenmiş olan nüshaları 314 gündür.

Yazılı basın gündemi ise, ulusal olarak yayın yapan gazetelerden, öncelikle farklı sahiplik yapısı olan gazeteler belirlenmiş, daha sonra farklı düşünceleri temsil eden üç gazete, kendi kategorisinde en yüksek tirajlılardan seçilmeye çalışılmıştır. Bunlar da, *Cumhuriyet, Hürriyet* ve *Zaman* gazeteleri olarak tespit edilmiştir. Seçilen gazetelerinin birinci sayfalarındaki haberler dikkate alınmıştır. Gazete haberlerinin kapladığı alan araştırma sorumuzla ilgili olmadığı için dikkate alınmamıştır. Çebi'ye göre "haber sayısı (kapladığı alana bakılmaksızın) farklı gazetelerde veya zamanda yayınlanan içeriğin miktarının uygun ve yeterli bir göstergesi olarak" (2003: 70) kullanılabilir.

2.1.3. Örneklem

Hem TBMM gündeminin belirtilen tarihlerdeki 115 birleşimi hem de üç gazetenin 314 günlük birinci sayfaları, örneklem olarak alınmıştır. Eğer araştırma zaman bakımından bir sınırlama gerektiriyorsa ve bu süre zarfında tüm metin çözümlenebiliyorsa tam sayım yapılmış demektir. Yani çalışma evrenine ulaşılmış demektir (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 49). Bu çalışmada da çalışma evrenine ulaşılması hedeflenmiştir.

2.1.4. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada belgesel tarama modeli ile siyaset, yazılı basın ve kamuoyu gibi kavramlara ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Belgesel tarama "varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya" (Karasar, 2009: 183) denir. Yine *Karasar* kitabında bu amaçla "kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme" (2009: 183) işlemlerinin de taramayı kapsadığını ifade etmiştir. Alana ilişkin bilgiler, TBMM Tutanak Dergisi ile her üç gazetenin dijital arşivlerinden ve Milli Kütüphanenin gazete arşivinden faydalanarak toplanmıştır.

2.1.5. Çözümleme Yöntemleri

Çalışmada nicel içerik çözümlemesi ve en fazla başvurulan tekniklerden biri olan konu çözümlemesi yapılmıştır. Nicel içerik çözümlemesi Çebi'ye göre, "öncelikle, mesajların içeriğinde yer alan göstergelerin açık, belirgin anlamlarından yola çıkarak içeriğe ilişkin değişkenler hakkında tanımlayıcı veriler elde etmek" (2003: 11) olarak ifade

edilmektedir. Kategoriler ile alt kategoriler kodlanmış, kodlanan bilgiler de nümerik hale getirilerek daha ayrıntılı analiz yapılması sağlanmıştır. Kategorisel analiz, "belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılması" (Bilgin, 2006: 18; Tavşancıl ve Aslan, 2001: 90) olarak açıklanmaktadır. Çalışmada betimleyici analiz uygulanarak verilerle ilgili Excel Programında frekans analizi yapılmıştır. Daha sonra da frekans tabloları ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Bilgin frekans analizini "birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığı" (2006: 18); Tavşancıl ve Aslan ise, "birimlerin nicel (yüzdesel ve oransal) olarak görünme sıklığı" (2001: 87) Karasar da "her bir verinin yinelenme sayısı" (2009: 209) olarak tarif etmektedirler.

2.2. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirmesi

Araştırma bulgusu, "amaçlar doğrultusunda yapılan aramadan sonra, problem çözümüne 'ışık' tutucu bilgidir" (Karasar, 2009: 247). Bu amaçla Excel Programı'nda elde edilen frekans ve çapraz tablolar, araştırma soruları, soruların çıkarıldığı kuramsal varsayımlar ve konudaki bilgi birikiminin ifadesi olan literatür taraması arasındaki bağlar kurularak bulgular ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son aşamasında da elde edilen bulgulardan sonuçlar çıkarılmaya ve öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

2.2.1. TBMM Gündemine Yönelik İçerik Analizi Bulguları

Berelson, "Bir içerik analizinin bel kemiği kategorilerdir. İçerik analizi ya kategorilerle ayakta durur ya da çöker" (1952: 147) demektedir. *Gökçe* ise "İçerik analizi, öncelikle araştırmanın yönünü belirleyen temel sorun ve bu bağlamda formüle edilen varsayımlar çerçevesinde oluşturulan bir kategorileşme işlemidir" (2006: 28–29) diyerek Berelson'a paralel bir açıklamada bulunmuştur. *Bilgin* de kategorisel analizin "belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesine ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasının" (2006: 18) önemi üzerinde durmuştur.

TBMM Genel Kurulu'nda 23.Dönem 3. Yasama Yılı'nda toplam 115 birleşim boyunca, gündeme gelen konuların incelenmesi amacıyla önce genel kategoriler oluşturulmuş daha sonra da alt kategoriler oluşturulmuştur. Genel kategoriler belirlenirken "ya başkaları tarafından daha önceden geliştirilmiş kategoriler alınır, bu yapılamadığında veya uygun olmadığında ise yeni bir kategori sistemi geliştirilir" (Bilgin, 2006: 19) denmektedir.

Bu çalışmada kategoriler ve alt kategoriler belirlenirken, bir doktora tezinin kategorileri başlangıçta ölçü olarak alınmıştır. Daha sonra çalışmanın doğası gereği uygun olmayan kategoriler çıkarılmıştır. İhtiyaç duyulan kategoriler çalışmaya eklenmiş veya bazı kategorilerin isimleri değiştirilmiştir.

Bu açıklamalar doğrultusunda ana kategori olarak on beş konu belirlenmiştir. Aşağıda verilen konuların sıralaması tesadüfü değildir. TBMM'de görüşülme sıklığına göre sıralanmıştır. Bunlar *Ekonomi, Dış Politika, Adalet ve Hukuk, İç Politika, Sosyal Konular, Çevre, Diğer, Savunma ve Ulusal Güvenlik, Adliye ve Polis/Jandarma, Eğitim, Sağlık, Medya, Kültür Sanat, Spor ve Uluslar Arası Olaylar*'dır. Başta kategori olarak belirlenip daha sonra çıkartılan iki konu ise *Magazin* ve *Bilim ve Teknik* konularıdır. Bu konular hakkında, incelenen dönem boyunca Meclis Genel Kurulu'nda, belirlenen kriterler çerçevesinde görüşme yapılmamıştır.

Alt kategoriler de genel kurulda görüşülme sıklıklarına göre sıralanmıştır. *Ekonomi* kategorisi kapsamında alt kategoriler *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık, Bütçe, İş Dünyası, KOBİ Esnaf ve Sanatkârlar, Vergi, İşsizlik/Hayat Pahalılığı/Enflasyon/Zamlar, Bankacılık ve Bankacılık Düzenlemeleri, Emlak, Ulaştırma, Enerji, Turizm, Denizcilik, Madencilik, Türkiye'de Ekonomik Kriz, İhracat ve İthalat, Küresel Kriz, Güneydoğu Anadolu'nun Kalkındırılması, IMF ile ilişkiler, Yabancı Sermaye Yatırımları, İç ve Dış Borç, Para Piyasaları ve Özelleştirme*'dir.

Dış Politika kategorisi kapsamında alt kategoriler de; *Diğer Ülkelerle İlişkiler, Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar, Suriye İle İlişkiler, Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler, AB İle İlişkiler, Azerbaycan İle İlişkiler, Filistin İle İlişkiler, BM İle İlişkiler, Fransa İle İlişkiler, Rusya İle İlişkiler, İran İle İlişkiler, Kıbrıs Sorunu ve KKTC ile*

İlişkiler, ABD İle İlişkiler, Almanya İle İlişkiler, Bakü-Ceyhan Boru Hattı, İngiltere İle İlişkiler, İsrail İle İlişkiler ve Yunanistan İle İlişkiler'dir.

Adalet ve Hukuk kategorisi kapsamında alt kategoriler; *TBMM ve İşleyişi, Sataşmalar, Hukuk ve Yargı Sistemi, İnsan Hakları, Ceza Kanunundaki Düzenlemeler, Çeşitli Kanunlar ve Cezaevlerinin Durumu ve Cezaevi Eylemleri*'dir.

İç Politika kategorisi kapsamında alt kategoriler; *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları, Siyasi Partiler, Yolsuzluk Usulsüzlük, Seçimler, Aleviler İle İlgili Sorunlar, Vatandaşlık ve Yasadışı Dinleme İddiası*'dır.

Sosyal Konular kategorisi kapsamında alt kategoriler; *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı, Doğal Afetler ve Tedbirler, Kadın ve Aile, Özürlü Vatandaşların Sorunları, Din, Türkçenin Korunması, Çocuk İstismarı ve Hayvanları Koruma*'dır.

Çevre kategorisi kapsamında alt kategoriler; *Çevre Sorunları ve Kirlenme, Su Kaynakları ve Küresel Isınma*'dır. *Diğer Konular* kategorisi kapsamında alt kategoriler; *Özel Günler, Vefat, Milli ve Dini Bayramlar ve Şans Oyunları*'dır. *Savunma ve Ulusal Güvenlik* kategorisi kapsamında alt kategoriler; *TSK İle İlgili Konular, Terör ve PKK* ve *NATO ve BAB İlişkileri*'dir.

Adliye ve Polis/Jandarma kategorisi kapsamında alt kategoriler; *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar, Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları, Kazalar ve İlgili Düzenlemeler, Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler ve Kolluğu İlgilendiren Diğer Konular*'dır.

Eğitim kategorisi kapsamında alt kategoriler; *YÖK, Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları ve Üniversiteler ve Sorunları*'dır. *Sağlık, Medya, Kültür Sanat, Spor* ve *Uluslar Arası Olaylar* Kategorilerinin alt kategorilere ayrılmasına ihtiyaç duyulmamıştır.

2.2.1.1. Genel Kategoriler ve Sıklıkları

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin incelenen 23.Dönem 3. Yasama Yılı'nda, gündeme gelen konuların genel kategorisi değerlendirildiğinde, % 24,4 oranıyla *Ekonomi* konusunun ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İncelenen dönemde TBMM'de 1577 konu gündeme gelmiş ve bunlardan 384'ü *ekonomi* kategorisinde olduğu değerlendirilmiştir. İkinci sırayı ise *Dış Politika* konusu almış ve % 18,7 oranıyla görüşülen konuların 295'i bu kapsamda değerlendirilmiştir. TBMM'de *Adalet ve Hukuk* konuları % 16,2 oranıyla 255 konu görüşülerek çalışmanın üçüncü sırasını almıştır. *İç Politika* konuları % 7,8 ile dördüncü sırada yer alırken *Sosyal Konular* % 7,7 ile beşinci sırada yer almıştır. TBMM'de en az gündeme gelen konu % 0,1 ile *Uluslar Arası Olaylar* olmuştur.

Tablo 1. TBMM Gündeminin Genel Kategorileri ve Sıklıkları

Konu Kategorisi	**Toplam**	**Yüzdesel Oranı**	**Sıralaması**
Ekonomi	**384**	**24,4%**	**1**
Dış Politika	**295**	**18,7%**	**2**
Adalet ve Hukuk	**255**	**16,2%**	**3**
İç Politika	**123**	**7,8%**	**4**
Sosyal Konular	**122**	**7,7%**	**5**
Çevre	**84**	**5,3%**	**6**
Diğer	**70**	**4,4%**	**7**
Savunma ve Ulusal Güvenlik	**66**	**4,2%**	**8**
Adliye ve Polis/Jandarma	**61**	**3,9%**	**9**
Eğitim	**48**	**3,0%**	**10**
Sağlık	**45**	**2,9%**	**11**
Medya	**9**	**0,6%**	**12**
Kültür Sanat	**8**	**0,5%**	**13**
Spor	**6**	**0,4%**	**14**
Uluslar Arası Olaylar	**1**	**0,1%**	**15**
Toplam	**1577**	**99,9%**	

2.2.1.2. Alt Kategoriler ve Sıklıkları

2.2.1.2.1. Ekonomi Kapsamındaki Konular

TBMM'de en fazla *Ekonomi* ile ilgili 384 konu gündeme gelmiş olup, bunların hangi alt konularının ağırlıkta olduğu önemlidir. İncelenen dönemde *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusu Meclis'te ekonomi kapsamında en çok görüşülen konu olarak % 28,6 ile birinci sırada göze çarpmaktadır. *Bütçe* görüşmeleri de tarımdan sonra % 9,4 ile ikinci, *İş Dünyası ile İlgili Konular* % 8,1 ile üçüncü ve *KOBİ, Esnaf ve Sanatkârlar*la ilgili gündem maddeleri de % 6,5 ile dördüncü sırada yer bulmuştur. Tablo incelendiğinde Meclis'te ekonomi ile ilgili görüşülen alt konuların dağılımı görülebilir.

Tablo 2. Ekonominin Alt Konularının Dağılımı

Ekonomi Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Tarım/Hayvancılık/Ormancılık	110	28,6%
Bütçe	36	9,4%
İş Dünyası	31	8,1%
KOBİ Esnaf ve Sanatkârlar	25	6,5%
Vergi	24	6,3%
İşsizlik/Hayat Pahalılığı /Enflasyon /Zamlar	22	5,7%
Bankacılık ve Bankacılık Düzenlemeleri	18	4,7%
Emlak	17	4,4%
Ulaştırma	16	4,2%
Enerji	14	3,6%
Turizm	14	3,6%
Denizcilik	9	2,3%
Madencilik	8	2,1%
Türkiye'de Ekonomik Kriz	7	1,8%
İhracat ve İthalat	7	1,8%
Küresel Kriz	6	1,6%
Güneydoğu Anadolu'nun Kalkındırılması	4	1,0%
IMF İle İlişkiler	4	1,0%
Yabancı Sermaye Yatırımları	4	1,0%
İç ve Dış Borç	3	0,8%
Para Piyasaları	3	0,8%
Özelleştirme	2	0,5%
Toplam	384	100%

2.2.1.2.2. Dış Politika Kapsamındaki Konular

Meclis'te görüşülen konulardan *Dış Politika* kapsamındaki 295 konu değerlendirildiğinde; % 51,5 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* kapsamında 152 konunun görüşüldüğü bu konuyu % 8,5 ile *Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar*ın takip ettiği üçüncü sırayı da % 7,8 ile *Suriye ile İlişkiler*in aldığı ve dördüncü sıraya bakıldığında da % 7,1 ile *Türk Cumhuriyetleri ile İlişkiler*in takip ettiği görülmüştür. Dış politika ile ilgili ayrıntılı tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Dış Politikanın Alt Konularının Dağılımı

Dış Politika Kategorisi	**Toplam**	**Yüzdesel Oranı**
Diğer Ülkelerle İlişkiler	**152**	**51,5%**
Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar	**25**	**8,5%**
Suriye İle İlişkiler	**23**	**7,8%**
Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler	**21**	**7,1%**
AB İle İlişkiler	**18**	**6,1%**
Azerbaycan İle İlişkiler	**12**	**4,1%**
Filistin İle İlişkiler	**9**	**3,1%**
BM İle İlişkiler	**8**	**2,7%**
Fransa İle İlişkiler	**7**	**2,4%**
Rusya İle İlişkiler	**5**	**1,7%**
İran İle İlişkiler	**4**	**1,4%**
Kıbrıs Sorunu ve KKTC İle İlişkiler	**4**	**1,4%**
ABD İle İlişkiler	**2**	**0,7%**
Almanya İle İlişkiler	**1**	**0,3%**
Bakü-Ceyhan Boru Hattı	**1**	**0,3%**
İngiltere İle İlişkiler	**1**	**0,3%**
İsrail İle İlişkiler	**1**	**0,3%**
Yunanistan İle İlişkiler	**1**	**0,3%**
Toplam	**295**	**100,0%**

2.2.1.2.3. Adalet ve Hukuk Kapsamındaki Konular

Adalet ve Hukuk kapsamında Meclis'te görüşülen 255 konu incelendiğinde; *Türkiye Büyük Millet Meclisi ve İşleyişi* ile ilgili konuların % 37,6 ile ilk sırayı aldığı, ikinci sırayı % 33,3 ile Meclis'te *Sataşmalar*ın oluşturduğu, üçüncü sırayı % 9,4 ile *Hukuk ve Yargı sistem*inin takip ettiği, dördüncü sırayı ise *İnsan Hakları*nın % 8,2 ile belirlediği izlenmiştir. Adalet ve hukuk ile ilgili alt konuların ayrıntılı dökümü aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Adalet ve Hukukun Alt Konularının Dağılımı

Adalet ve Hukuk Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
TBMM ve İşleyişi	96	37,6%
Sataşmalar	85	33,3%
Hukuk ve Yargı Sistemi	24	9,4%
İnsan Hakları	21	8,2%
Ceza Kanunundaki Düzenlemeler	16	6,3%
Çeşitli Kanunlar	9	3,5%
Cezaevlerinin Durumu ve Cezaevi Eylemleri	4	1,6%
Toplam	255	100,0%

2.2.1.2.4. İç Politika Kapsamındaki Konular

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde *İç Politika* kapsamında gündeme gelen 123 konu değerlendirildiğinde; en çok gündeme gelen konunun % 59,3 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* olduğu, ikinci sırayı % 13,8 ile *Siyasi Partiler* ile ilgili konuların aldığı, % 11,4 ile siyasi partileri *Yolsuzluk ve Usulsüzlük* konusunun takip ettiği bu konuyu da *Seçimler* konusunun izlediği çalışmanın bulguları arasında yer almıştır. Ayrıntılı döküm aşağıda tablo olarak sunulmuştur.

Tablo 5. İç Politikanın Alt Konularının Dağılımı

İç Politika Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları	73	59,3%
Siyasi Partiler	17	13,8%
Yolsuzluk Usulsüzlük	14	11,4%
Seçimler	12	9,8%
Aleviler İle İlgili Sorunlar	3	2,4%
Vatandaşlık	2	1,6%
Yasadışı Dinleme İddiası	2	1,6%
Toplam	123	100,0%

2.2.1.2.5. Sosyal Konular Kapsamındaki Konular

TBMM'de görüşülen *Sosyal Konular*la ilgili 122 konuya bakıldığında; gündemi % 47,5 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* ile ilgili konunun işgal ettiği müşahede edilmiştir. İkinci sırayı % 18 ile *Doğal Afetler ve Tedbirler* almıştır. *Kadın ve Aile* ile ilgili konular % 13,1 ile üçüncü sırada % 8,2 ile dördüncü sırada da *Özürlü Vatandaşların Sorunları* yer bulmuştur. Sosyal konularla ilgili detaylı tablo aşağıda görülebilir.

Tablo 6. Sosyal Konuların Alt Konularının Dağılımı

Sosyal Konular Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı	58	47,5%
Doğal Afetler ve Tedbirler	22	18,0%
Kadın ve Aile	16	13,1%
Özürlü Vatandaşların Sorunları	10	8,2%
Din	7	5,7%
Türkçenin Korunması	6	4,9%
Çocuk İstismarı	2	1,6%
Hayvanları Koruma	1	0,8%
Toplam	122	100,0%

2.2.1.2.6. Çevre Kapsamındaki Konular

Meclis gündeminin *Çevre* kapsamındaki 84 konusu detaylı bir şekilde incelendiğinde; *Çevre Sorunları ve Kirlenme* konusunun % 82,1 ile büyük oranda gündemi işgal ettiği görülebilir. *Su Kaynakları* ile ilgili sorunlar ve *Küresel Isınma*nın da nispeten birbirine yakın bir oranda görüşüldüğü çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7. Çevre Konularının Alt Konularının Dağılımı

Çevre Kategorisi	**Toplam**	**Yüzdesel Oranı**
Çevre Sorunları ve Kirlenme	**69**	**82,1%**
Su Kaynakları	**8**	**9,5%**
Küresel Isınma	**7**	**8,3%**
Toplam	**84**	**100,0%**

2.2.1.2.7. Diğer Kapsamındaki Konular

Meclis'te genel kategoride yedinci sırayı işgal eden *Diğer* konular kategorisinde değerlendirilen 70 konu incelenmiştir. Sonuçta ilk sırayı % 48,6 ile *Özel Günler* almıştır. İkinci sırayı da % 25,7 ile *Vefat* eden önemli şahsiyetlerle ilgili konular almış ve bu konuyu ise *Milli ve Dini Bayramlar* ile ilgili gündeme gelen konular % 24,3 ile takip etmiştir. Ayrıntılı tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 8. Diğer Konuların Alt Konularının Dağılımı

Diğer Kategorisi	**Toplam**	**Yüzdesel Oranı**
Özel Günler	**34**	**48,6%**
Vefat	**18**	**25,7%**
Milli ve Dini Bayramlar	**17**	**24,3%**
Şans Oyunları	**1**	**1,4%**
Toplam	**70**	**100,0%**

2.2.1.2.8. Savunma ve Ulusal Güvenlik Kapsamındaki Konular

TBMM gündeminde *Savunma ve Ulusal Güvenlik* ile ilgili 66 konu aşağıda tabloda olduğu gibi alt kategorilere ayrılmıştır. Konuların Meclis'te görüşülme sıklığı incelendiğinde *Türk Silahlı Kuvvetleri ile İlgili Konular*ın % 51,5 ile ilk sırayı aldığı, ikinci sırayı ise *Terör ve PKK* ile ilgili konuların % 37,9 ile aldığı gözlemlenmiştir. *NATO ve BAB İlişkileri* konularıda nispeten Meclis gündeminde yer bulmuştur. Tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 9. Savunma ve Ulusal Güvenliğin Alt Konularının Dağılımı

Savunma ve Ulusal Güvenlik Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
TSK İle İlgili Konular	34	51,5%
Terör ve PKK	25	37,9%
NATO ve BAB İlişkileri	7	10,6%
Toplam	66	100%

2.2.1.2.9. Adliye ve Polis/Jandarma Kapsamındaki Konular

Meclis genel kurulunda *Adliye ve Kolluk Güçleri*ni ilgilendiren konular değerlendirildiğinde toplam 61 konunun öne çıktığı saptanmıştır. Bu konuların yaklaşık yarısını *Kolluk ile İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* kapsamsındaki değerlendirmeler oluşturmuştur. *Kolluğun* yaptığı iddia edilen *İşkence ve Kötü Muamele* ile ilgili 12 konu ise % 19,7 ile ikinci sırayı almış, bu konuyu da sırasıyla % 14,8 oranıyla meydana gelen *Kazalar ve İlgili Düzenlemeler* ile % 13,1 oranında *Kolluk ile İlgili Yasal Düzenlemeler* takip etmiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı döküm aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10. Adliye ve Polis/Jandarma Alt Konularının Dağılımı

Adliye ve Polis/Jandarma Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar	30	49,2%
Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları	12	19,7%
Kazalar ve İlgili Düzenlemeler	9	14,8%
Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler	8	13,1%
Kolluğu İlgilendiren Diğer Konular	2	3,3%
Toplam	61	100,0%

2.2.1.2.10. Eğitim Kapsamındaki Konular

Meclis'te *Eğitim* kategorisinde değerlendirilen toplam 48 konu incelendiğinde; *YÖK* ile ilgili konuların % 67 gibi yüksek bir oranla birinci sırada olduğu onu da *Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları*nın % 31 oranıyla takip ettiği ortaya çıkmıştır. Tablo aşağıdadır.

Tablo 11. Eğitimin Alt Konularının Dağılımı

Eğitim Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
YÖK	32	67%
Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları	15	31%
Üniversiteler ve Sorunları	1	2%
Toplam	48	100%

2.2.1.2.11. Sağlık Kapsamındaki Konular

Sağlık kapsamındaki konular çalışmada tek bir başlık altında toplanmış ve toplam 45 konu TBMM gündemine gelmiş ve genel kurulda görüşülmüştür.

Tablo 12. Sağlığın Alt Konularının Dağılımı

Sağlık Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Sağlık	45	100%
Toplam	45	100%

2.2.1.2.12. Medya Kapsamındaki Konular

Meclis'te *Medya* kapsamındaki konular da tek başlık altında toplanmış ve toplam 9 konu gündeme gelmiştir.

Tablo 13. Medyanın Alt Konularının Dağılımı

Medya Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Medya	**9**	**100%**
Toplam	**9**	**100%**

2.2.1.2.13. Kültür ve Sanat Kapsamındaki Konular

Kültür ve Sanat kapsamında TBMM'nin genel kurulunda 8 konu görüşülmüş ve genel dağılıma bakıldığında Meclis'in 23.Dönem 3 Yasama Yılı'nda görüşülen 1577 konudan ancak 8 tanesi bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Tablo 14. Kültür ve Sanatın Alt Konularının Dağılımı

Kültür ve Sanat Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Kültür ve Sanat	**8**	**100%**
Toplam	**8**	**100%**

2.2.1.2.14. Spor Kapsamındaki Konular

Meclis'te *Spor* kapsamında değerlendirilen toplam 6 konu görüşülmüş ve gündemdeki yerini az da olsa almayı başarmıştır.

Tablo 15. Sporun Alt Konularının Dağılımı

Spor Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Spor	**6**	**100%**
Toplam	**6**	**100%**

2.2.1.2.15. Uluslar Arası Olaylar Kapsamındaki Konular

TBMM'de kategorik olarak son sırayı oluşturan *Uluslar Arası Olaylar* ise sadece bir defa gündeme getirilmiş ve genel kurulda yer bulmuştur. Sonuç değerlendirme açısından aşağıya konmuş ama çok bir şey ifade etmemektedir.

Tablo 16. Uluslar Arası Olayların Alt Konularının Dağılımı

Uluslar Arası Olaylar Kategorisi	Toplam	Yüzdesel Oranı
Uluslar Arası Olaylar	**1**	**100%**
Toplam	**1**	**100%**

2.2.1.3. Aylara Göre Genel Kategoriler ve Sıklıkları

TBMM Genel Kurulu'nda gündeme gelen konular, öne çıkan ilk iki konu açısından, aylara göre değerlendirildiğinde; 2008 Yılı Ekim ayı içerisinde, Meclis'te en fazla gündeme gelen konunun % 30,7 ile *Ekonomi* konusu olduğu bunu da % 24,1 ile *Dış Politika* konusunun takip ettiği görülmüştür. Kasım ayında; en fazla görüşülen konu % 26,8 ile *Ekonomi* konusu olmuştur. İkinci sırada ise % 18,4 ile *Adalet* ve *Hukuk* konusu olmuştur. Aralık ayı incelendiğinde; Meclis Genel Kurulu'nda en fazla yer bulan konu, yine ilk iki ayda olduğu gibi % 31,1 ile *Ekonomi* konusu olmuş, ikinci sırayı da bir önceki ayda olduğu gibi % 20,1 ile *Adalet* ve *Hukuk* konusu oluşturmuştur.

2009 Yılı'na bakıldığında, Ocak ayı içerisinde en fazla gündeme gelen konular sıralamasında yine ilk sırayı % 33,3 ile *Ekonomi* konusu almış, onu % 14,4 ile *Dış Politika* takip etmiştir. Şubat ayında gündeme bakıldığında; her zamanki gibi *Ekonomi* konusunun % 24,1 ile ilk sırada olduğu, *Dış Politikanın* ise % 20,1 ile hemen arkasından geldiği izlenmiştir. Mart ay gündemi incelendiğinde; Mahalli idareler seçimi dolayısıyla Meclis Genel Kurulu sadece 31 Mart 2009'da toplanabilmiş ve görüşülen konulardan % 28,2 ile ilk konuyu *Dış Politika* oluşturmuş, müteakibinde de ikinci konu % 17,9 ile *Diğer* kategorisindeki konular olmuştur.

Nisan ayına gelindiğinde; Meclis'te ilk sırayı % 32,6 ile *Dış Politika* konusu işgal etmiştir. İkinci sırada ise % 18,7 ile *Ekonomi* konusu gündeme gelmiştir. Mayıs ayında Meclis gündemdeki konular incelendiğinde; birinci sırayı % 22,5 ile *Adalet* ve *Hukuk* konusu almıştır. İkinci sırayı ise % 22 ile *Ekonomi* konusu almıştır. Haziran ayında Meclis Genel Kurulu'na gelen konular araştırıldığında milletvekillerinin görüştüğü konularda ilk sırayı % 23,8 ile *Ekonomi* konusu almış ikinci sırayı da % 12,4 ile *Dış Politika* konusu oluşturmuştur.

Temmuz ayında Meclis Genel Kurulu toplanamamış ve görüşme olmamıştır. Yasama yılının son ayı olan Ağustos 2009'da Meclis Genel Kurulu yeni Meclis başkanını seçmek için dört birleşimde bir araya gelmiş ve görüşülen konulara bakıldığında % 44,7 ile *Çevre* konusu ilk sırayı almış, ikinci sırada ise % 14,4 ile *Dış Politika* konusu gündeme gelmiştir. Aylara göre TBMM'de görüşülen konuların genel dağılımı aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 17. Aylara Göre Genel Kapsamdaki Konuların Dağılımı

Konu Kategorisi	Ekim 08	Kasım 08	Aralık 08	Ocak 09	Şubat 09	Mart 09	Nisan 09	Mayıs 09	Haziran 09	Ağustos 09	Toplam	Yüzdesel Oran
Ekonomi	47	51	37	53	36	4	39	43	69	5	384	24,35%
Dış Politika	37	27	18	23	30	11	68	34	36	11	295	18,71%
Adalet ve Hukuk	12	35	24	17	17	3	25	44	71	7	255	16,17%
İç Politika	7	11	12	18	11	0	16	11	34	3	123	7,80%
Sosyal Konular	7	19	10	13	18	2	7	23	15	8	122	7,74%
Çevre	14	2	0	0	6	0	1	1	26	34	84	5,33%
Diğer	10	11	4	12	7	7	12	3	4	0	70	4,44%
Savunma ve Ulusal Güvenlik	9	8	1	5	6	0	14	10	8	5	66	4,19%
Adliye/Polis/Jandarma	1	10	4	8	2	4	13	9	9	1	61	3,87%
Eğitim	3	10	8	4	4	4	4	5	5	1	48	3,04%
Sağlık	2	6	1	1	7	1	7	10	10	0	45	2,85%
Medya	1	0	0	4	1	0	1	0	1	1	9	0,57%
Kültür Sanat	1	0	0	0	4	1	0	1	1	0	8	0,51%
Spor	2	0	0	0	0	2	1	1	0	0	6	0,38%
Uluslar Arası Olaylar	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0,06%
Toplam	153	190	119	159	149	39	208	195	289	76	1577	100%
Yüzdesel Oran	9,7%	12,0%	7,5%	10,1%	9,4%	2,5%	13,2%	12,4%	18,3%	4,8%	100%	

2.2.1.4. Aylara Göre Alt Kategoriler ve Sıklıkları

2.2.1.4.1. Ekonomi Kapsamındaki Konular

TBMM'de incelenen 23. Dönem 3. Yasama Yılı'na bakıldığında, dönem boyunca en fazla gündeme gelen konunun, *Ekonomi* olduğu aşikârdır. Aylara göre, *Ekonomi* kapsamında hangi konuların konuşulduğuna ilk iki konu açısından bakıldığında; Ekim ayında, *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusunun % 42,5 ile ilk sırada, *İş Dünyası* ve *Vergi* ile ilgili konuların eşit oranda % 8,5 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusunun % 47 ile birinci, *İş Dünyası* ve *Enerji* konularının eşit oranda % 13,7 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, ilk sırayı % 59,4 ile *Bütçe*, ikinci sırayı da % 13,5 ile *İş Dünyası* almıştır.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 16,9 ile *Tarım/Hayvancılık/ Ormancılık* konusu, ikinci sırada ise % 13,2 ile eşit oranda *İş Dünyası* ve *Emlak* konuları yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 27,7 ile *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusu, ikinci sırayı da % 11,1 ile eşit oranda *Bankacılık* ve *Bankacılık Düzenlemeleri* ile *Turizm* konuları oluşturmuştur. Mart ayına gelindiğinde; *Bankacılık* ve *Bankacılık Düzenlemeleri* % 50 ile ilk sırada, *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* ile *İş Dünyası* konuları eşit oranda % 25 ile ikinci sırada yer bulmuştur.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 17,9 ile *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 16,2 ile *KOBİ, Esnaf* ve *Sanatkârlar* konusu olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 32,5 ile *Tarım /Hayvancılık/ Ormancılık* konusu birinci sıraya yerleşmiş, ikinci sıraya ise % 6,9 ile eşit oranda *İş Dünyası* ile *Güneydoğu Anadolu'nun Kalkındırılması* konuları yerleşmiştir. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 32,7 ile *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusu birinci sırada, % 13 ile *Vergi* konusu ikinci sırada olmuştur.

Temmuz ayında genel kurulda görüşme yapılmamıştır. Son ay olan Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 40 ile *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusu, ikinci sırayı da % 20 ile eşit oranda *Bütçe, İş Dünyası* ve *Vergi* konuları almıştır. Ayrıntılı döküm aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 18. Aylara Göre Ekonomi Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Ekonomi Kategorisi	Aylar										Toplam	Yüzdesel oranı
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
Tarım/Hayvancılık/Ormancılık	20	24	0	9	10	1	6	14	24	2	**110**	**28,6%**
Bütçe	2	0	22	4	1	0	1	2	3	1	**36**	**9,4%**
İş Dünyası	4	7	5	7	2	1	1	3	0	1	**31**	**8,1%**
KOBİ Esnaf ve Sanatkârlar	3	2	2	4	3	0	7	2	2	0	**25**	**6,5%**
Vergi	4	2	1	0	2	0	3	2	9	1	**24**	**6,3%**
İşsizlik/Hayat Pahalılığı /Enflasyon /Zamlar	2	4	1	4	3	0	2	2	4	0	**22**	**5,7%**
Bankacılık ve Bankacılık Düzenlemeleri	0	0	1	5	4	2	1	0	5	0	**18**	**4,7%**
Emlak	0	0	0	7	1	0	0	2	7	0	**17**	**4,4%**
Ulaştırma	2	2	0	4	1	0	5	1	1	0	**16**	**4,2%**
Enerji	2	7	0	1	0	0	0	1	3	0	**14**	**3,6%**
Turizm	0	0	1	5	4	0	1	1	2	0	**14**	**3,6%**
Denizcilik	2	0	0	0	2	0	3	1	1	0	**9**	**2,3%**
Madencilik	0	0	1	2	0	0	3	1	1	0	**8**	**2,1%**
Türkiye'de Ekonomik Kriz	1	1	0	0	0	0	2	2	1	0	**7**	**1,8%**
İhracat ve İthalat	0	0	1	0	1	0	0	1	4	0	**7**	**1,8%**
Küresel Kriz	3	2	0	1	0	0	0	0	0	0	**6**	**1,6%**
Güneydoğu Anadolu'nun Kalkındırılması	1	0	0	0	0	0	0	3	0	0	**4**	**1,0%**
IMF İle İlişkiler	0	0	0	0	2	0	2	0	0	0	**4**	**1,0%**
Yabancı Sermaye Yatırımları	1	0	0	0	0	0	0	2	1	0	**4**	**1,0%**
İç ve Dış Borç	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	**3**	**0,8%**
Para Piyasaları	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	**3**	**0,8%**
Özelleştirme	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	**2**	**0,5%**
Toplam	**47**	**51**	**37**	**53**	**36**	**4**	**39**	**43**	**69**	**5**	**384**	**100%**
Yüzdesel oranı	**12,2%**	**13,3%**	**9,6%**	**13,8%**	**9,4%**	**1,0%**	**10,2%**	**11,2%**	**18,0%**	**1,3%**	**100%**	

2.2.1.4.2. Dış Politika Kapsamındaki Konular

Meclis'te 23. Dönem 3. Yasama Yılı'nda en fazla gündeme gelen ikinci konu *Dış Politika* olmuştur. Aylara göre, *Dış Politika* kapsamında hangi konuların konuşulduğu ilk iki konuya göre incelenirse; Ekim ayında, *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusunun % 29,7 ile ilk sırada, *AB İle İlişkiler* konusu % 18,9 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusunun % 55,5 ile birinci, *AB İle İlişkiler* konusu % 18,5 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, ilk sırayı % 38,8 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler*, ikinci sırayı da % 16,6 ile *Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar* almıştır.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 39,1 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu, ikinci sırada ise % 26 ile *Filistin İle İlişkiler* konusu yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 50 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu, ikinci sırayı da % 16,6 ile *Suriye İle İlişkiler* konusu oluşturmuştur. Mart ayına gelindiğinde; *Diğer Ülkelerle İlişkiler* % 81,8 ile ilk sırada, *Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar* ile *Suriye İle İlişkiler* konuları eşit oranda % 9 ile ikinci sırada yer bulmuştur.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 63,2 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 7,3 ile *Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar* ile *Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler* konuları olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 47 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu birinci sıraya yerleşmiş, ikinci sıraya ise % 23,5 ile *Suriye İle İlişkiler* konusu yerleşmiştir. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 52,7 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu birinci sırada, % 13,8 ile *Suriye İle İlişkiler* ile *Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler* konuları ikinci sırada yer bulmuştur.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 72,7 ile *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu, ikinci sırayı da % 18,2 ile *Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar* konusu almıştır. Ayrıntılı döküm aşağıda tabloda sunulmuştur.

Tablo 19. Aylara Göre Dış Politika Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Dış Politika Kategorisi	Aylar										Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
Diğer Ülkelerle İlişkiler	11	15	7	9	15	9	43	16	19	8	**152**	**51,5%**
Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar	5	0	3	2	1	1	5	5	1	2	**25**	**8,5%**
Suriye İle İlişkiler	0	0	1	0	5	1	2	8	5	1	**23**	**7,8%**
Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler	5	0	2	1	1	0	5	2	5	0	**21**	**7,1%**
AB İle İlişkiler	7	5	2	0	0	0	1	0	3	0	**18**	**6,1%**
Azerbaycan İle İlişkiler	1	2	0	1	4	0	2	2	0	0	**12**	**4,1%**
Filistin İle İlişkiler	0	0	0	6	2	0	1	0	0	0	**9**	**3,1%**
BM İle İlişkiler	3	0	2	0	0	0	1	1	1	0	**8**	**2,7%**
Fransa İle İlişkiler	3	0	0	2	0	0	2	0	0	0	**7**	**2,4%**
Rusya İle İlişkiler	1	0	0	0	0	0	3	0	1	0	**5**	**1,7%**
İran İle İlişkiler	0	2	0	1	1	0	0	0	0	0	**4**	**1,4%**
Kıbrıs Sorunu ve KKTC İle İlişkiler	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	**4**	**1,4%**
ABD İle İlişkiler	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	**2**	**0,7%**
Almanya İle İlişkiler	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,3%**
Bakü-Ceyhan Boru Hattı	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	**1**	**0,3%**
İngiltere İle İlişkiler	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,3%**
İsrail İle İlişkiler	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,3%**
Yunanistan İle İlişkiler	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,3%**
Toplam	**37**	**27**	**18**	**23**	**30**	**11**	**68**	**34**	**36**	**11**	**295**	**100%**
Yüzdesel Oran	**12,5%**	**9,2%**	**6,1%**	**7,8%**	**10,2%**	**3,7%**	**23,1%**	**11,5%**	**12,2%**	**3,7%**	**100%**	

2.2.1.4.3. Adalet ve Hukuk Kapsamındaki Konular

TBMM'de incelenen dönem boyunca en fazla gündeme gelen üçüncü konunun, *Adalet ve Hukuk* kategorisi olduğu gözlenmiştir. Aylara göre, *Adalet ve Hukuk* kapsamında hangi konuların görüşüldüğüne ilk iki konu açısından bakıldığında; Ekim ayında, *Sataşmalar* konusunun % 50 ile ilk sırada, *TBMM ve İşleyişi* konusunun % 33,3 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *TBMM ve İşleyişi* konusunun % 28,5 ile birinci, *Hukuk ve Yargı Sistemi* konusunun % 22,8 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, ilk sırayı % 33,3 ile *Sataşmalar,* ikinci sırayı da % 29,1 ile *İnsan Hakları* konuları almıştır.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 29,4 ile *İnsan Hakları* konusu, ikinci sırada ise % 23,5 ile *TBMM ve İşleyişi* konusu yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 35,2 ile *Sataşmalar* konusu, ikinci sırayı da % 23,5 ile *İnsan Hakları* konusu oluşturmuştur. Mart ayına gelindiğinde; bu kategoride toplam üç konu görüşülmüş, *TBMM ve İşleyişi, Hukuk ve Yargı Sistemi* ve *Ceza Kanunundaki Düzenlemeler* gündemi işgal etmiştir.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 40 ile *TBMM ve İşleyişi* bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 20 ile *Sataşmalar* konusu olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 45,4 ile *TBMM ve İşleyişi* ve *Sataşmalar* eşit oranda yer bulmuştur. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 47,8 ile *TBMM ve İşleyişi* konusu birinci sırada, % 45 ile *Sataşmalar* konusu ikinci sırada yer almıştır.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 85,7 ile *TBMM ve İşleyişi* konusu, ikinci sırayı da % 14,2 ile *Ceza Kanunundaki Düzenlemeler* konusu almıştır. Detaylı tablo aşağıdaki gösterilmektedir.

Tablo 20. Aylara Göre Adalet ve Hukuk Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Adalet ve Hukuk Kategorisi	Aylar										Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
TBMM ve İşleyişi	4	10	5	4	2	1	10	20	34	6	**96**	**37,6%**
Sataşmalar	6	5	8	3	6	0	5	20	32	0	**85**	**33,3%**
Hukuk ve Yargı Sistemi	1	8	2	2	1	1	3	4	2	0	**24**	**9,4%**
İnsan Hakları	0	2	7	5	4	0	3	0	0	0	**21**	**8,2%**
Ceza Kanunundaki Düzenlemeler	1	4	2	2	2	1	1	0	2	1	**16**	**6,3%**
Çeşitli Kanunlar	0	5	0	1	0	0	2	0	1	0	**9**	**3,5%**
Cezaevlerinin Durumu ve Cezaevi Eylemleri	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	**4**	**1,6%**
Toplam	**12**	**35**	**24**	**17**	**17**	**3**	**25**	**44**	**71**	**7**	**255**	**100%**
Yüzdesel Oran	**4,7%**	**13,7%**	**9,4%**	**6,7%**	**6,7%**	**1,2%**	**9,8%**	**17,3%**	**27,8%**	**2,7%**	**100%**	

2.2.1.4.4. İç Politika Kapsamındaki Konular

Meclis'te dönem boyunca en fazla gündeme gelen dördüncü konu, *İç Politika* olmuştur. Aylara göre, *İç Politika* kapsamında hangi konuların konuşulduğuna ilk iki konu açısından bakıldığında; Ekim ayında, *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusunun % 71,4 ile ilk sırada, *Siyasi Partiler* ile ilgili konunun % 28,6 ile ikinci sırada olduğu ve bu ay başka konunun görüşülmediği tespit edilmiştir. Kasım ayı incelendiğinde; *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusunun % 45,4 ile birinci, *Aleviler İle İlgili Sorunlar*ın % 27,2 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, ilk sırayı % 91,6 ile *Siyasi Partiler*, ikinci sırayı da % 8,4 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* almıştır.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 44,4 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusu, ikinci sırada ise % 22,2 ile eşit oranda *Yolsuzluk, Usulsüzlük* ve *Seçimler* konuları yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 63,6 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusu, ikinci sırayı da % 18,2 ile eşit oranda *Siyasi Partiler* ile *Yolsuzluk, Usulsüzlük* konuları oluşturmuştur. Mart ayında iç politika ile ilgili bir konu gündeme gelmemiştir.

Nisan ayına gelindiğinde; birinci sırada *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* % 62,5 ile ilk sırada, *Seçimler* konusu % 31,2 ile ikinci sırada yer bulmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 63,6 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusu birinci sıraya yerleşmiş, ikinci sıraya ise % 18,2 ile *Yolsuzluk, Usulsüzlük* konusu yerleşmiştir. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 82,3 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusu birinci sırada, % 8,8 ile *Yolsuzluk, Usulsüzlük* ile *Seçimler* konuları ikinci sırada yer almıştır.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 66,6 ile *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konusu, ikinci sırayı da % 33,3 ile *Vatandaşlık* konusu almıştır. Ayrıntılı tablo aşağıdaki verilmiştir.

Tablo 21. Aylara Göre İç Politika Kapsamındaki Konuların Dağılımı

İç Politika Kategorisi	Aylar									**Toplam**	**Yüzdesel Oran**
	Eki.08	**Kas.08**	**Ara.08**	**Oca.09**	**Şub.09**	**Nis.09**	**May.09**	**Haz.09**	**Ağu.09**		
Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları	5	5	1	8	7	10	7	28	2	**73**	**59,3%**
Siyasi Partiler	2	0	11	1	2	0	1	0	0	**17**	**13,8%**
Yolsuzluk Usulsüzlük	0	2	0	4	2	1	2	3	0	**14**	**11,4%**
Seçimler	0	0	0	4	0	5	0	3	0	**12**	**9,8%**
Aleviler İle İlgili Sorunlar	0	3	0	0	0	0	0	0	0	**3**	**2,4%**
Vatandaşlık	0	0	0	0	0	0	1	0	1	**2**	**1,6%**
Yasadışı Dinleme İddiası	0	1	0	1	0	0	0	0	0	**2**	**1,6%**
Toplam	**7**	**11**	**12**	**18**	**11**	**16**	**11**	**34**	**3**	**123**	**100%**
Yüzdesel Oran	**5,7%**	**8,9%**	**9,8%**	**14,6%**	**8,9%**	**13,0%**	**8,9%**	**27,6%**	**2,4%**	**100%**	

2.2.1.4.5. Sosyal Konular Kapsamındaki Konular

TBMM'de bakılan 23. Dönem 3. Yasama Yılı'nda, en fazla gündeme gelen beşinci konu *Sosyal Konular* olmuştur. Aylara göre, *Sosyal Konular* kapsamında hangi konuların konuşulduğuna ilk iki konu açısından bakıldığında; Ekim ayında, *Doğal Afetler ve*

Tedbirler konusunun % 42,8 ile ilk sırada, *Türkçenin Korunması* konusunun % 28,5 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *Özürlü Vatandaşların Sorunları* konusunun % 26,3 ile birinci, *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* ile *Kadın ve Aile* konularının eşit oranda % 21 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, ilk sırayı % 50 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı*, ikinci sırayı da % 40 ile *Kadın ve Aile* almıştır.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 61,5 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* konusu, ikinci sırada ise % 23 ile *Kadın ve Aile* konusu yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 44,4 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* konusu, ikinci sırayı da % 27,7 ile *Doğal Afetler ve Tedbirler* konusu oluşturmuştur. Mart ayına gelindiğinde; sadece *Türkçenin Korunması* konusu 2 defa görüşülmüştür.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 85,7 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 14,3 ile *Doğal Afetler ve Tedbirler* konusu olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 30,4 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* ile *Doğal Afetler ve Tedbirler* konuları eşit oranda gündeme gelmiştir. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 80 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* konusu birinci sırada, % 13,3 ile *Doğal Afetler ve Tedbirler* konusu ikinci sırada olmuştur.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. Son yasama ayı olan Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 87,5 ile *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* konusu, ikinci sırayı da % 12,5 ile *Doğal Afetler ve Tedbirler* konusu dışında bu kategoride konu görüşülmemiştir. Aşağıda ayrıntılı döküm tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 22. Aylara Göre Sosyal Kapsamdaki Konuların Dağılımı

Sosyal Konular Kategorisi	Aylar										Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı	1	4	5	8	8	0	6	7	12	7	**58**	**47,5%**
Doğal Afetler ve Tedbirler	3	2	0	1	5	0	1	7	2	1	**22**	**18,0%**
Kadın ve Aile	0	4	4	3	2	0	0	3	0	0	**16**	**13,1%**
Özürlü Vatandaşların Sorunları	0	5	1	0	1	0	0	3	0	0	**10**	**8,2%**
Din	1	2	0	0	1	0	0	3	0	0	**7**	**5,7%**
Türkçenin Korunması	2	0	0	0	1	2	0	0	1	0	**6**	**4,9%**
Çocuk İstismarı	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	**2**	**1,6%**
Hayvanları Koruma	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**0,8%**
Toplam	**7**	**19**	**10**	**13**	**18**	**2**	**7**	**23**	**15**	**8**	**122**	**100%**
Yüzdesel Oran	**5,7%**	**15,6%**	**8,2%**	**10,7%**	**14,8%**	**1,6%**	**5,7%**	**18,9%**	**12,3%**	**6,6%**	**100%**	

2.2.1.4.6. Çevre Kapsamındaki Konular

Çevre kapsamındaki konulara TBMM gündeminde ilk iki konu açısından bakıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir. Ekim ayında, *Su Kaynakları* konusunun % 57,1 ile ilk sırada, *Çevre Sorunları ve Kirlenme* ile *Küresel Isınma* konularının eşit oranda % 21,4 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; sadece iki defa *Çevre Sorunları ve Kirlenme* konusunun gündeme geldiği görülebilir.

Aralık ve Ocak aylarında *Çevre* konusunda Meclis'te hiçbir konu gündeme gelmemiştir. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 66,6 ile *Çevre Sorunları ve Kirlenme* konusu, ikinci sırayı da % 33,3 ile *Küresel Isınma* konuları oluşturmuştur. Mart ayında *Çevre* konusunda Meclis'te hiçbir konu gündeme gelmemiştir.

Nisan ve Mayıs aylarında sadece *Çevre Sorunları ve Kirlenme* ile ilgili bir konu görüşülmüştür. Haziran ayı içerisinde sadece *Çevre Sorunları ve Kirlenme* ile ilgili bir konu 26 defa görüşülmüştür.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 94,1 ile *Çevre Sorunları ve Kirlenme* konusu, ikinci sırayı da % 5,9 ile *Küresel Isınma* konusu almıştır. Ayrıntılar tabloda verilmiştir.

Tablo 23. Aylara Göre Çevre Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Çevre Kategorisi	Aylar							**Toplam**	**Yüzdesel Oran**
	Eki.08	**Kas.08**	**Şub.09**	**Nis.09**	**May.09**	**Haz.09**	**Ağu.09**		
Çevre Sorunları ve Kirlenme	3	2	4	1	1	26	32	**69**	**82,1%**
Su Kaynakları	8	0	0	0	0	0	0	**8**	**9,5%**
Küresel Isınma	3	0	2	0	0	0	2	**7**	**8,3%**
Toplam	**14**	**2**	**6**	**1**	**1**	**26**	**34**	**84**	**100%**
Yüzdesel Oran	**16,7%**	**2,4%**	**7,1%**	**1,2%**	**1,2%**	**31,0%**	**40,5%**	**100%**	

2.2.1.4.7. Diğer Kapsamındaki Konular

TBMM'de görüşülen *Diğer* konular kapsamında kategori incelendiğinde, aylara göre ilk iki konu açısından en fazla gündeme gelen konular; Ekim ayında, *Özel Günler* konusunun % 60 ile ilk sırada, *Vefat* ile *Milli ve Dini Bayramlar* konularının eşit oranda % 20 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *Vefat* konusunun % 54,5 ile birinci, *Özel Günler* konusunun % 45,5 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, 4 defa *Özel Günler*le ilgili konular gündeme gelmiş başka bir konu da görüşülmemiştir.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 66,6 ile *Özel Günler* konusu, ikinci sırada ise % 16,6 ile eşit oranda *Vefat* ile *Milli ve Dini Bayramlar* konuları yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 57,1 ile *Özel Günler* konusu, ikinci sırayı da % 28,5

ile *Vefat* konusu oluşturmuştur. Mart ayına gelindiğinde; birinci sırada *Milli ve Dini Bayramlar* % 85,7 ile ilk sırada, *Vefat* konusu % 14,3 ile ikinci sırada yer bulmuştur.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 50 ile *Milli ve Dini Bayramlar* bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 33,3 *Özel Günler* konusu olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 33,3 ile *Özel Günler, Milli ve Dini Bayramlar* ile *Vefat* konuları birer defa görüşülmüştür. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 50 ile eşit oranda *Özel Günler* ve *Vefat* konularının ikişer defa gündeme geldiği tespit edilmiştir.

Temmuz ayında Genel Kurul'da ve Ağustos ayında ise bu konuda görüşme yapılmamıştır. Ayrıntılı döküm aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 24. Aylara Göre Diğer Kapsamdaki Konuların Dağılımı

Diğer Kategorisi	Aylar									Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	**Kas.08**	**Ara.08**	**Oca.09**	**Şub.09**	**Mar.09**	**Nis.09**	**May.09**	**Haz.09**		
Özel Günler	6	5	4	8	4	0	4	1	2	**34**	**48,6%**
Vefat	2	6	0	2	2	1	2	1	2	**18**	**25,7%**
Milli ve Dini Bayramlar	2	0	0	2	0	6	6	1	0	**17**	**24,3%**
Şans oyunları	0	0	0	0	1	0	0	0	0	**1**	**1,4%**
Toplam	**10**	**11**	**4**	**12**	**7**	**7**	**12**	**3**	**4**	**70**	**100%**
Yüzdesel Oran	**14,3%**	**15,7%**	**5,7%**	**17,1%**	**10,0%**	**10,0%**	**17,1%**	**4,3%**	**5,7%**	**100%**	

2.2.1.4.8. Savunma ve Ulusal Güvenlik Kapsamındaki Konular

Meclis'te 23. Dönem 3. Yasama Yılı irdelendiğinde, bu dönemde, *Savunma ve Ulusal Güvenlik* kapsamındaki konulara aylara göre, ilk iki konu açısından bakıldığında; Ekim ayında, *Terör ve PKK* konusunun % 44,4 ile ilk sırada, *TSK İle İlgili Konular*ın % 33,3 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *NATO ve BAB İlişkileri* konusunun % 50 ile birinci, *TSK İle İlgili Konular*ın % 37,5 ile ikinci sırada

olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, *TSK İle İlgili Konular* bir defa görüşülmüş başka bu kategoride konu görüşülmemiştir.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, *TSK İle İlgili Konular* beş defa gündeme gelmiş, bu kategoride başka konu görüşülmemiştir. Şubat ayına bakıldığında, ilk sırayı % 83,3 ile *TSK İle İlgili Konular*, ikinci sırayı da % 16,7 ile *Terör ve PKK* konuları oluşturmuştur. Mart ayında *Savunma ve Ulusal Güvenlik* kapsamında bir konu Meclis'te görüşülmemiştir.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 64,2 ile *Terör ve PKK* konusu bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 35,7 ile *TSK İle İlgili Konular* olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 80 ile *Terör ve PKK* konusu birinci sıraya yerleşmiş, ikinci sıraya ise % 20 ile *TSK İle İlgili Konular* yerleşmiştir. Haziran ayı içerisinde görüşülen konular irdelendiğinde; % 87,5 ile *TSK İle İlgili Konular* birinci sırada, % 12,5 ile *Terör ve PKK* konusu ikinci sırada yer almıştır.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. Ağustos 2009'da ise, birinci sırayı % 60 ile *TSK İle İlgili Konular*, ikinci sırayı da % 20 ile eşit oranda *Terör ve PKK* ile *NATO ve BAB İlişkileri* konuları almıştır. Döküm ayrıntılı olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 25. Aylara Göre Savunma ve Ulusal Güvenlik Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Savunma ve Ulusal Güvenlik Kategorisi	Aylar									Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
TSK İle İlgili Konular	3	3	1	5	5	5	2	7	3	**34**	**51,5%**
Terör ve PKK	4	1	0	0	1	9	8	1	1	**25**	**37,9%**
NATO ve BAB İlişkileri	2	4	0	0	0	0	0	0	1	**7**	**10,6%**
Toplam	**9**	**8**	**1**	**5**	**6**	**14**	**10**	**8**	**5**	**66**	**100%**
Yüzdesel Oran	**13,6%**	**12,1%**	**1,5%**	**7,6%**	**9,1%**	**21,2%**	**15,2%**	**12,1%**	**7,6%**	**100%**	

2.2.1.4.9. Adliye ve Polis/Jandarma Kapsamındaki Konular

TBMM'de *Adliye ve Polis/Jandarma* kapsamındaki konular incelendiğinde 23. Dönem 3. Yasama Yılı'nda, aylara göre, ilk iki konu açısından bakıldığında; Ekim ayında, *Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları* konusunun bir defa görüşüldüğü görülmüştür. Kasım ayı incelendiğinde; *Kazalar İle İlgili Düzenlemeler* konusunun % 50 ile birinci, *Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları* konusunun % 40 ile ikinci sırada olduğu gözükmektedir. Aralık ayında, ilk sırada % 50 ile *Kazalar İle İlgili Düzenlemeler* yer alırken, *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* ile *Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler* birer defa gündeme gelmiştir.

Ocak 2009 ayına gelindiğinde, birinci sırada % 50 ile *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* konusu, ikinci sırada ise % 37,5 ile *Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları* yer almıştır. Şubat ayına bakıldığında, iki konu birer defa görüşülmüş ve bu konuların *Kollukla İlgili İddialar* ve *Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* ile *Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler* olduğu görülmüştür. Mart ayına gelindiğinde; sadece 4 defa *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* gündeme taşınmıştır.

Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 38,4 ile *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* bu kategoride en çok konuşulan konu olmuş, ikinci sırada ise % 23 ile eşit oranda, *Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları* ile *Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler* konuları olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 66,6 ile *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* konusu birinci sıraya yerleşmiş, ikinci sıraya ise % 22,2 ile *Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler* konusu yerleşmiştir. Haziran ayı içerisinde tek bir konu başlığı 9 defa görüşülmüş bu da *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* konusu olmuştur.

Temmuz ayında Genel Kurul'da görüşme yapılmamıştır. En son Ağustos 2009'da ise, *Kazalar ve İlgili Düzenlemeler* konusu bir defa gündeme gelmiştir. Aşağıdaki tabloda ayrıntılar bulunabilir.

Tablo 26. Aylara Göre Adliye ve Polis/Jandarma Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Adliye ve Polis/ Jandarma Kategorisi	Aylar										Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar	0	0	1	4	1	4	5	6	9	0	**30**	**49,2%**
Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları	1	4	0	3	0	0	3	1	0	0	**12**	**19,7%**
Kazalar ve İlgili Düzenlemeler	0	5	2	1	0	0	0	0	0	1	**9**	**14,8%**
Kollukla İlgili Yasal Düzenlemeler	0	1	1	0	1	0	3	2	0	0	**8**	**13,1%**
Kolluğu İlgilendiren Diğer Konular	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	**2**	**3,3%**
Toplam	**1**	**10**	**4**	**8**	**2**	**4**	**13**	**9**	**9**	**1**	**61**	**100%**
Yüzdesel Oran	**1,6%**	**16,4%**	**6,6%**	**13,1%**	**3,3%**	**6,6%**	**21,3%**	**14,8%**	**14,8%**	**1,6%**	**100%**	

2.2.1.4.10. Eğitim Kapsamındaki Konular

TBMM'de *Eğitim* kapsamındaki konular aylara göre ilk iki konu açısından incelendiğinde; Ekim ayından Mart ayına kadar *Eğitim* kapsamında Meclis'te herhangi bir konunun görüşülmediği ortaya çıkmıştır.

Mart ayında, *YÖK* konusunun % 75 ile ilk sırada, *Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları* konusunun % 25 ile ikinci sırada olduğu görülmüştür. Nisan ayında sıralamaya bakıldığında % 50 ile eşit oranda *YÖK* ile *Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları* konuları bu kapsamda en çok konuşulan konular olmuştur. Mayıs ayı incelendiğinde; % 80 *YÖK* konusu birinci sıraya yerleşmiş, ikinci sıraya ise % 20 ile *Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları* konusu yerleşmiştir.

Haziran ayı içerisinde görüşülen konuların tamamı *YÖK* konusunda olmuştur. Temmuz ayında genel kurulda görüşme yapılmamıştır. Ağustos 2009'da ise, sadece *YÖK* konusunda bir görüşme yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda ayrıntılar görülebilir.

Tablo 27. Aylara Göre Eğitim Kapsamındaki Konuların Dağılımı

Eğitim Kategorisi	Aylar										Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09	Ağu.09		
YÖK	2	2	6	3	4	3	2	4	5	1	**32**	**66,7%**
Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları	1	7	2	1	0	1	2	1	0	0	**15**	**31,3%**
Üniversiteler ve Sorunları	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**	**2,1%**
Toplam	**3**	**10**	**8**	**4**	**4**	**4**	**4**	**5**	**5**	**1**	**48**	**100%**
Yüzdesel Oran	**6,3%**	**20,8%**	**16,7%**	**8,3%**	**8,3%**	**8,3%**	**8,3%**	**10,4%**	**10,4%**	**2,1%**	**100%**	

2.2.1.4.11. Sağlık Kapsamındaki Konular

Sağlık kapsamındaki konuların alt kategorileri olmadığı için, incelenen dönem boyunca görüşülen konunun aylara göre dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir. Tablolarda, incelenen on bir ay boyunca, sağlık kategorisinde görüşülen konuların aylara göre sıklıkları da (%) olarak ifade edilmiştir. En fazla Mayıs ve Haziran aylarında *Sağlık*la ilgili konular görüşülmüştür. Onları Nisan, Şubat ve Kasım ayları takip etmiştir.

Tablo 28. Aylara Göre Sağlık Kapsamındaki Konunun Dağılımı

Sağlık Kategorisi	Aylar									Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Kas.08	Ara.08	Oca.09	Şub.09	Mar.09	Nis.09	May.09	Haz.09		
Sağlık	2	6	1	1	7	1	7	10	10	**45**	**100 %**
Toplam	**2**	**6**	**1**	**1**	**7**	**1**	**7**	**10**	**10**	**45**	**100 %**
Yüzdesel Oran	**4,4%**	**13,3%**	**2,2%**	**2,2%**	**15,6%**	**2,2%**	**15,6%**	**22,2%**	**22,2%**	**100%**	

2.2.1.4.12. Medya Kapsamındaki Konular

Medya kapsamındaki konuların alt kategorileri olmadığı için, incelenen dönem boyunca görüşülen konunun aylara göre dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir. Tablolarda, incelenen on bir ay boyunca, *Medya* kategorisinde görüşülen konuların aylara göre sıklıkları da (%) olarak görülebilir. En fazla Ocak ayında *Medya* ile ilgili konular görüşülmüştür.

Tablo 29. Aylara Göre Medya Kapsamındaki Konunun Dağılımı

Medya Kategorisi	Aylar						**Toplam**	**Yüzdesel Oran**
	Eki.08	**Oca.09**	**Şub.09**	**Nis.09**	**Haz.09**	**Ağu.09**		
Medya	1	4	1	1	1	1	**9**	**100%**
Toplam	**1**	**4**	**1**	**1**	**1**	**1**	**9**	**100%**
Yüzdesel Oran	**11,1%**	**44,4%**	**11,1%**	**11,1%**	**11,1%**	**11,1%**	**100%**	

2.2.1.4.13. Kültür ve Sanat Kapsamındaki Konular

Kültür ve Sanat kapsamındaki konuların alt kategorileri olmadığı için, incelenen dönem boyunca görüşülen konunun aylara göre dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir. Tablolarda, incelenen on bir ay boyunca, *Kültür ve Sanat* kategorisinde görüşülen konuların aylara göre sıklıkları da (%) olarak ifade edilmiştir. En fazla Şubat ayında *Kültür ve Sanat* ile ilgili konular görüşülmüştür.

Tablo 30. Aylara Göre Kültür ve Sanat Kapsamındaki Konunun Dağılımı

Kültür ve Sanat Kategorisi	Aylar					**Toplam**	**Yüzdesel Oran**
	Eki.08	**Şub.09**	**Mar.09**	**May.09**	**Haz.09**		
Kültür ve Sanat	1	4	1	1	1	**8**	**100%**
Toplam	**1**	**4**	**1**	**1**	**1**	**8**	**100%**
Yüzdesel Oran	**12,5%**	**50,0%**	**12,5%**	**12,5%**	**12,5%**	**100%**	

2.2.1.4.14. Spor Kapsamındaki Konular

Spor kapsamındaki konuların alt kategorileri olmadığı için, incelenen dönem boyunca görüşülen konunun aylara göre dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir. Tablolarda, incelenen on bir ay boyunca, *Spor* kategorisinde görüşülen konuların aylara göre sıklıkları da (%) olarak ifade edilmiştir. En fazla Ekim ve Mart aylarında *Spor*la ilgili konular görüşülmüştür.

Tablo 31. Aylara Göre Spor Kapsamındaki Konunun Dağılımı

Spor Kategorisi	Aylar				Toplam	Yüzdesel Oran
	Eki.08	Mar.09	Nis.09	May.09		
Spor	2	2	1	1	**6**	**100%**
Toplam	**2**	**2**	**1**	**1**	**6**	**100%**
Yüzdesel Oran	**33,3%**	**33,3%**	**16,7%**	**16,7%**	**100,0%**	

2.2.1.4.15. Uluslar Arası Olaylar Kapsamındaki Konular

Uluslar Arası Olaylar kapsamındaki konuların alt kategorileri olmadığı için, incelenen dönem boyunca görüşülen konunun aylara göre dağılımı aşağıda tablo halinde verilmiştir. Tablolarda, incelenen on bir ay boyunca, *Uluslar Arası Olaylar* kategorisinde görüşülen konuların aylara göre sıklıkları da (%) olarak ifade edilmiştir. Sadece Ocak ayında *Uluslar Arası Olaylar* ile ilgili bir konu görüşülmüştür.

Tablo 32. Aylara Göre Uluslar Arası Olaylar Kapsamındaki Konunun Dağılımı

Uluslar Arası Olaylar Kategorisi	Aylar	Toplam	Yüzdesel Oran
	Oca.09		
Uluslar Arası Olaylar	**1**	**1**	**100%**
Toplam	**1**	**1**	**100%**
Yüzdesel Oran	**100%**	**100%**	

2.2.2. Yazılı Basın Gündemine Yönelik İçerik Analizi Bulguları

TBMM Genel Kurul'unda bir yasama dönemi boyunca her birleşimde ortalama 14 konu, ayda ortalama 143 konu, 11 ayda ise 1577 konu görüşüldüğü tespit edilmiştir. *Cumhuriyet* Gazetesi'nin birinci sayfasında, daha önce belirlenen kriterlere göre, günde ortalama 7 haber, ayda 210 haber, dönem boyunca da 11 ayda 2310 haber; *Hürriyet* Gazetesi'nin birinci sayfasında, günde ortalama 10 haber, ayda 300 haber, 11 ayda 3300 haber; *Zaman* Gazetesi'nin birinci sayfasında ise günde ortalama 10 haber, ayda 300 haber, 11 ayda 3300 haber yaptığı tespit edilmiştir.

Meclis gündemindeki 1577 konudan bir kısmını aynı dönemde *Cumhuriyet* Gazetesi 60, *Hürriyet* Gazetesi 35, *Zaman* Gazetesi ise 56 defa olmak üzere toplamda 151 defa birinci sayfasında haber yapmıştır. Üç gazetenin toplamı dahi TBMM'de görüşülen konuların % 10'u kadardır. Her gazetede ortalama TBMM'de görüşülen konuların % 3 oranında yer bulduğu söylenebilir.

TBMM'de gündeme gelecek konular, incelenen gazeteler tarafından Meclis'te görüşüleceği gün, kimi zaman da günler önce haber olarak birinci sayfalarda işlendiği görülmüştür. Bunun nedeni Meclis muhabirlerinin alt komisyon gündemlerini takip etmeleri ve Meclis'te gündeme gelmeden önce haber yapmalarından kaynaklanmaktadır.

TBMM dışında meydana gelen kimi olaylar, olayın önemine göre, daha sonra Meclis'te gündeme gelebilmektedir. Örneğin son gazi Mustafa Şekip Bingöl'ün vefatını müteakip Meclis Genel Kurulu'nda konu gündeme gelmiştir.

TBMM'de meydana gelen kavga ve yumruk atma olayı gibi kamuoyunun ilgisini çeken konular gazetelerin birinci sayfasında yer bulmuştur. TBMM'de kimi konular Genel Kurul'da gündeme gelmeden alt komisyonda gündemden düşürüldüğü halde gazetelerin birinci sayfalarında yer bulmuştur.

TBMM'de görüşülen bazı konular gazetelerin gündeminde birden fazla gün yer bulmuştur. Bunlar da konunun gücüyle ve kamuoyunun konuya ilgisiyle paralellik arz

etmektedir. Suriye sınırındaki mayınların temizlenme meselesi ve askere sivil yargıda yargılanma kanunu düzenlemesi gibi konular örnek olarak verilebilir.

TBMM'de görüşülen bazı konular her üç gazetenin de gündeminde olup birinci sayfalarında yer bulduğu halde, bazı konular ise yayınlanan gazetenin yayın politikası doğrultusunda sadece bir veya ikisinde yer bulmuştur.

TBMM'de görüşülen bazı konular ise gazetelerde birinci sayfaları birden fazla günde de işgal etmiştir. Ancak bu durum her gazetede aynı konu için aynı sürelerde cereyan etmemiş, yine gazetenin yayın politikası ve hitap ettiği toplum kesiminin konuya bakışıyla paralellik arz etmiştir.

Gazetelerin TBMM'de görüşülen konuya bakış açıları ile attıkları başlıklar paralellik arz etmektedir. Gazetelerin söylemlerine bakıldığında konuya yaklaşımları da gün gibi ortaya çıkmaktadır. Temsil ettikleri kesimlerin görüşleri ile okuyucu kitlesinin görüşleri ve söylemleri kendi içinde tutarlı olmakta, ama aynı konuyu iki gazete birbirine zıt iki bakış açısıyla değerlendirebilmektedir.

TBMM'de alt komisyonlarda görüşülen bazı konular Genel Kurul'a gelmediği halde veya alt komisyonda reddedildiği durumlarda bazı gazetelerin bunları birinci sayfalarına taşıdıkları görülmüştür.

Tablo 33. Aylara Göre TBMM'den Gazetelere Yansıyan Konuların Dağılımı

TBMM GENEL KURULUNDAN GAZETELERE YANSIYAN KONULAR												
Gazeteler	**Ekim 08**	**Kasım 08**	**Aralık 08**	**Ocak 09**	**Şubat 09**	**Mart 09**	**Nisan 09**	**Mayıs 09**	**Haziran 09**	**Temmuz 09**	**Ağustos 09**	**Toplam**
Cumhuriyet	**4**	**8**	**7**	**2**	**3**	**2**	**5**	**7**	**7**	**13**	**2**	**60**
Hürriyet	**3**	**5**	**5**	**1**	**3**	**1**	**1**	**5**	**5**	**4**	**2**	**35**
Zaman	**6**	**16**	**7**	**1**	**0**	**1**	**5**	**2**	**2**	**14**	**2**	**56**

Tablo 34.a. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Cumhuriyet Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü.

TBMM GENEL KURULUNDAN CUMHURİYET GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**CUMHURİYET GAZETESİ**
2 Ekim 2008	01 Ekim 2008 1.Birleşim	Uyarı çok önlem yok
		Protestolu açılış.
23 Ekim 2008	22 Ekim 2008 9. Birleşim	Öğrenci affı genişletildi.
		İçişleri'ne önemli yetki
14 Kasım 2008	12 ve 13 Kasım 2008 16. ve 17. Birleşim	Son Gazi için TBMM'de tören
16 Kasım 2008	13 Kasım 2008 17. Birleşim	Yine IMF'li günler geliyor
20 Kasım 2008	19 Kasım 2008 19.Birleşim	Gündüz Aktan yaşamını yitirdi
21 Kasım 2008	13 Kasım 2008 17.Birleşim	AKP yeniden IMF'ye sarıldı
	20 Kasım 2008 20. Birleşim	Aktan uğurlandı
22 Kasım 2008	20 Kasım 2008 20. Birleşim	İşçi çıkar fondan yararlan
28 Kasım 2008	25 Kasım 2008 21. Birleşim	Seçim şimdiden sakatlandı
30 Kasım 2008	12 Kasım 2008 16. Birleşim	Devlet inançlara eşit davranmalı
3 Aralık 2008	02 Aralık 2008 24. Birleşim	Engelleri aşamıyorlar
6 Aralık 2008	02, 03 ve 04 Aralık 2008 24., 25. ve 26. Birleşimler	Erdoğan'ın paketi. Damla damla kredi

Tablo 34.b. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Cumhuriyet Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü (Devam).

TBMM GENEL KURULUNDAN CUMHURİYET GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**CUMHURİYET GAZETESİ**
17 Aralık 2008	16 Aralık 2008 28. Birleşim	Meclis'te gergin görüşme: Bu ülkede Nazizm'i hortlattınız
18 Aralık 2008	18 ve 19 Aralık 2008 30. ve 31. Birleşimler	Özrü suçu işleyen dilesin
20 Aralık 2008	18 ve 19 Aralık 2008 30. ve 31. Birleşimler	Genelkurmay: 'Hem yanlış hem zararlı'
25 Aralık 2008	23 Aralık 2008 35. Birleşim	Hükümet AB'yi önemsemiyor. ABGS Teşkilat yasası bütçede yok
27 Aralık 2008	26 Aralık 2008 38. Birleşim	Meclis'te kavga.
28 Ocak 2009	27 Ocak 2009 49. Birleşim	Ormanlar arsa oluyor
11 Şubat 2009	10 Şubat 2009 55. Birleşim	Tezkere geçti
20 Şubat 2009	18 Şubat 2009 59. Birleşim	Krize önlem paketi. Kaçakçıya kriz affı
26 Şubat 2009	25 Şubat 2009 62. Birleşim	İşgalcilerin suçu kalktı. Şezlong yasası geçti
12 Mart 2009	20 Aralık 2008 32. Birleşim	Su Forumu'nda davet skandalı. Rumlar geliyor KKTC yok
17 Mart 2009	20 Aralık 2008 32. Birleşim	Dünyanın gündemi su
1 Nisan 2009	31 Mart 2009 69. Birleşim	Yazıcıoğlu'na devlet töreni
6 Nisan 2009	31 Mart 2009 69. Birleşim- 01-02 ve 06 Nisan 2009 70., 71. ve 72. Birleşim	Türkiye'yi üye yapın. TBMM'de konuşacak
7 Nisan 2009	06 Nisan 2009 72. Birleşim	Laik demokrasi vurgusu
23 Nisan 2009	22 Nisan 2009 80. Birleşim	DTP, eylemi Meclis'e taşıdı
24 Nisan 2009	23 Nisan 2009 81. Birleşim	Demokrasi anımsatması
21 Mayıs 2009	20 Mayıs 2009 91. Birleşim	Askerin mayın kaygısı
23 Mayıs 2009	20 Mayıs 2009 91. Birleşim	Bakanın mayın ikilemi
24 Mayıs 2009	20 Mayıs 2009 91. Birleşim	NATO mayınları daha ucuza temizliyor
25 Mayıs 2009		41 Yıl bedavaya gidecek
27 Mayıs 2009		Toprağı köylüye ver
29 Mayıs 2009	20 ve 28 Mayıs 2009 91 ve 95. Birleşimler	AKP'den mayında geri adım
31 Mayıs 2009	28-29 Mayıs 02 Haziran 2009 95.-96. ve 97. Birleşimler	Mayın da hükümete güven yok
4 Haziran 2009	03 Haziran 2009 98. Birleşim	Mayında taktik savaşı ve kavga

Tablo 34.c. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Cumhuriyet Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü (Devam).

TBMM GENEL KURULUNDAN CUMHURİYET GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**CUMHURİYET GAZETESİ**
24 Temmuz 2009	03 Haziran 2009 98. Birleşim	Yargı 'dur'dedi
14 Haziran 2009	12 Haziran 2009 104. Birleşim	Bu yasa faşist ülkelerde olur
25 Haziran 2009	24 Haziran 2009 109.Birleşim	Kart borcuna yapılandırma
28 Haziran 2009	25.06.2009 110. Birleşim	Yapılan değişiklik anayasaya aykırı
29 Haziran 2009		Üstü örtülü gözdağı
30 Haziran 2009		Bakanından da gizlendi.
1 Temmuz 2009		Askeri yargı soruşturamayacak. AKP'den Gülen'e dokunulmazlık'
2 Temmuz 2009		Ortak çalışma kararı
4 Temmuz 2009		Yargı iktidara bağlanıyor
5 Temmuz 2009		Eski Adalet Bakanı Türk: Gece yarısı yasası anayasaya aykırı.
6 Temmuz 2009		Gözler gül'e çevrildi
7 Temmuz 2009		Çatışma yaratır tartışması
8 Temmuz 2009		Hükümetten çelişkili rapor
9 Temmuz 2009		Gül'den tartışmalı onay
10 Temmuz 2009		Kaos ve gerginlik yaratacak
11 Temmuz 2009		AKP'nin AB takıyyesi
14 Temmuz 2009		Yasa mahkemelik oldu
15 Temmuz 2009		Yargıtay başkanı Gerçeker: Kurallara uyulmadı. Hükümet sözcüsü Çiçek: Telaşa gerek yok.
5 Ağustos 2009	04.08.2009 112. Birleşim	Meclis başkanlığı ilk iki turda sonuç yok
6 Ağustos 2009		Şahin dönemi

Tablo 35.a. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Hürriyet Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü.

TBMM GENEL KURULUNDAN HÜRRİYET GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**HÜRRİYET GAZETESİ**
2 Ekim 2008	01 Ekim 2008 1.Birleşim	Hükümete 5 mesaj.
15 Ekim 2008	08 Ekim 2008 3. Birleşim	Terörle mücadelede yeni dönem ve yeni yapılanma
23 Ekim 2008	22 Ekim 2008 9. Birleşim	İçişlerinin kabinedeki konumu güçlenecek
13 Kasım 2008	12 ve 13 Kasım 2008 16. ve 17. Birleşim	Son Gazi'yi Gazi Meclis uğurluyor
14 Kasım 2008	12 ve 13 Kasım 2008 16. ve 17. Birleşim	Eller üstünde.
16 Kasım 2008	13 Kasım 2008 17. Birleşim	IMF ile çözüme en yakın bir noktadayız
20 Kasım 2008	19 Kasım 2008 19.Birleşim	Gündüz Aktan kansere yenik düştü
22 Kasım 2008	20 Kasım 2008 20. Birleşim	Babaya veda
17 Aralık 2008	16 Aralık 2008 28. Birleşim	Erdoğan: Bahçeli'nin sözlerini paylaşıyorum. Baykal 'Beni bu güzel havalar mahvetti'.
17 Aralık 2008	16 Aralık 2008 28. Birleşim	Allah'ınızı severseniz altınları çıkarın
18 Aralık 2008	18 ve 19 Aralık 2008 30. ve 31. Birleşimler	Herhalde 'özür'cü soykırım yaptı
27 Aralık 2008	26 Aralık 2008 38. Birleşim	Meclis'te ihbarcı yumruğu
28 Aralık 2008	26 Aralık 2008 38. Birleşim	Kriz seksi etkiledi sözü AKP'lileri çok kızdırdı
7 Ocak 2009	06 Ocak 2009 40. Birleşim	Poşu ittifakı
6 Şubat 2009	05 Şubat 2009 54. Birleşim	Çevre için meclis dev adım attı
11 Şubat 2009	10 Şubat 2009 55. Birleşim	Somali görevine onay çıktı
16 Mart 2009	20 Aralık 2008 32. Birleşim	'Su forumu' var trafik akmayacak
7 Nisan 2009	06 Nisan 2009 72. Birleşim	Artık hepimiz değişmeliyiz
1 Mayıs 2009	22 Nisan 2009 80. Birleşim	1 Mayıs resmi tatil

Tablo 35.b. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Hürriyet Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü (Devam).

TBMM GENEL KURULUNDAN HÜRRİYET GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**HÜRRİYET GAZETESİ**
29 Mayıs 2009	20 ve 28 Mayıs 2009 91 ve 95. Birleşimler	Mayın gecesi
		Mayın tasarısı Meclis'te yeniden görüşülecek
30 Mayıs 2009	28 ve 29 Mayıs 2009 95. ve 96. Birleşimler	Yatırımcılara T.C. Kimliği. Yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu TBMM Genel Kurul'unda kabul edildi
30 Mayıs 2009	20 Mayıs 2009 91. Birleşim	Çek'te hapis bitiyor
3 Haziran 2009	02 Haziran 2009 97. Birleşim	Mayınlar Meclis'i kilitledi
4 Haziran 2009	03 Haziran 2009 98. Birleşim	Mayında 3'lü formül
27 Haziran 2009	25 Haziran 2009 110. Birleşim	Askeri yargıda iki düzenleme
29 Haziran 2009		Bir kelimeyle kopan fırtına
30 Haziran 2009		Ben affetmem cezasını veririm
9 Temmuz 2009		Askeri yargıya AB düzeni Gül yasayı onayladı
10 Temmuz 2009		Ne mağlubiyet ne galibiyet
14 Temmuz 2009		Baykal'dan hükümete üç öneri
24 Temmuz 2009	02 ve 03 Haziran 2009 97. ve 98. Birleşimler	Mayında 49 yıl kira durduruldu
5 Ağustos 2009	04 Ağustos 2009 112. Birleşim	DTP'den destek istedi
6 Ağustos 2009	05 Ağustos 2009 113. Birleşim	Kaderin cilvesi

Tablo 36.a. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Zaman Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü.

TBMM GENEL KURULUNDAN ZAMAN GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**ZAMAN GAZETESİ**
2 Ekim 2008	01 Ekim 2008 1.Birleşim	Anayasa'nın değişmesini istedi, partileri uyardı: Kısır çekişmeleri bırakın
9 Ekim 2008	08 Ekim 2008 3.Birleşim	Sınır ötesi operasyon tezkeresi Meclis'ten rekor oyla geçti
15 Ekim 2008	08 Ekim 2008 3. Birleşim	Terörle mücadelede koordinasyon artık İçişleri Bakanlığı'nda
23 Ekim 2008	22 Ekim 2008 9. Birleşim	Öğrenci affı, Meclis'ten uzlaşmayla geçti
23 Ekim 2008	22 Ekim 2008 9. Birleşim	Terörle mücadelede yeni yapı şekilleniyor
28 Ekim 2008	16 Ekim 2008 7. Birleşim	Reel sektöre destek: 1 milyar dolarlık ucuz ek kredi yolda
7 Kasım 2008	05 ve 06 Kasım 2008 13. ve 14. Birleşimler	Gül, Aliyev ile Sarkisyan'ı İstanbul'da buluşturacak
9 Kasım 2008	06 Kasım 2008 14. Birleşim	Doğalgaz zamlanınca kombi kısıldı
11 Kasım 2008	05 Kasım 2008 13. Birleşim	Krizde ücretsiz izne çıkarılan işçinin maaşını devlet ödeyecek
13 Kasım 2008	12 Kasım 2008 16. Birleşim	Çamuroğlu: Eylem, Alevilerin sorunlarını çözmek için yapılmadı
14 Kasım 2008	12 ve 13 Kasım 2008 16. ve 17. Birleşim	Son Gazi'yi Meclis uğurladı
16 Kasım 2008	13 Kasım 2008 17. Birleşim	IMF ile çözüme en yakın noktadayız
17 Kasım 2008	13 Kasım 2008 17. Birleşim	IMF ile anlaşma sinyali geldi, piyasalar haftaya moralli başlıyor
19 Kasım 2008	05 Kasım 2008 13. Birleşim	Şirketler, kendi hisselerini aracısız alıp satabilecek

Tablo 36.b. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Zaman Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü (Devam).

TBMM GENEL KURULUNDAN ZAMAN GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**ZAMAN GAZETESİ**
20 Kasım 2008	19 Kasım 2008 19.Birleşim	MHP'li Gündüz Aktan vefat etti
	13 ve 18 Kasım 2008 17. ve 18. Birleşimler	Erdoğan, IMF'den en az 20 milyar dolar bekliyoruz
21 Kasım 2008	13 Kasım 2008 17.Birleşim	IMF ile anlaşma kesin kredi miktarı net değil
	20 Kasım 2008 20. Birleşim	Binbaşı'nın oğlu: Bir Süleyman ölür, bin Süleyman doğar
26 Kasım 2008	26 Kasım 2008 22. Birleşim	Bakan Çelik: Burslar tehlikede
27 Kasım 2008	25 Kasım 2008 21. Birleşim	Seçmen sayısı 6 milyon arttı
	20 Kasım 2008 20. Birleşim	İşçi çıkaran patrona destek yok.
30 Kasım 2008	12 Kasım 2008 16. Birleşim	Ankara'da yeni açılım; Alevi zirvesi toplanıyor
3 Aralık 2008	02 Aralık 2008 24. Birleşim	Engelliler Günü'nde iki farklı fotoğraf
7 Aralık 2008	02, 03 ve 04 Aralık 2008 24., 25. ve 26. Birleşimler	Esnafa, sıfır faizli kredi iki katına çıkarıldı
17 Aralık 2008	16 Aralık 2008 28. Birleşim	Erdoğan'dan DTP'ye: Bu ülkede Nazizm'i hortlattınız
19 Aralık 2008	18 ve 19 Aralık 2008 30. ve 31. Birleşimler	'Ermenilerden özür' kampanyası mahkemelik
20 Aralık 2008	18 ve 19 Aralık 2008 30. ve 31. Birleşimler	'Özür dileme' tartışmasına Genelkurmay da katıldı
22 Aralık 2008	18 ve 19 Aralık 2008 30. ve 31. Birleşimler	Toptan: Özür bildirisi Türkiye'ye haksızlıktır
27 Aralık 2008	26 Aralık 2008 38. Birleşim	DTP'li Sakık, Meclis'te CHP'li vekile önce yumruk attı sonra odasına gidip kucaklaştı
22 Ocak 2009	Tutanaklarda yok. Komisyonda görüşüldü.	CHP'nin komisyon teklifine ret: Kimse yargının işine karışmasın
17 Mart 2009	20 Aralık 2008 32. Birleşim	Türkiye, tedbir alınmazsa 2010'da su fakiri olacak
1 Nisan 2009	31 Mart 2009 69. Birleşim	Vuslat gününde büyük birlik
7 Nisan 2009	06 Nisan 2009 72. Birleşim	Tarihi ve sıcak mesajlar
8 Nisan 2009	06 Nisan 2009 72. Birleşim	Yeni sayfayı Türkiye'de açtı

Tablo 36.c. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Zaman Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü (Devam).

TBMM GENEL KURULUNDAN ZAMAN GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**ZAMAN GAZETESİ**
10 Nisan 2009	31 Mart 2009 69. Birleşim	Meclis, Muhsin Yazıcıoğlu'nun ölüm sebebini araştıracak
11 Nisan 2009	06 Nisan 2009 72. Birleşim	Türkiye Afganistan'a bin asker gönderecek
29 Mayıs 2009	20 ve 28 Mayıs 2009 91 ve 95. Birleşimler	Hükümet, tekrir-i müzakere için tasarıyı geri çekti
30 Mayıs 2009	20 ve 28 Mayıs 2009 91. ve 95. Birleşimler	Mayın temizlemeye 3'lü formül
30 Haziran 2009	25 Haziran 2009 110. Birleşim	Anayasal düzene karşı fiiller askeri görev değil
1 Temmuz 2009		AB'den iki maddelik yargı reformuna destek
2 Temmuz 2009		İki maddelik yargı reformu Anayasa'ya aykırı değil
3 Temmuz 2009		Meclis darbecilere karşı en etkin adımı attı
4 Temmuz 2009		Yargı reformu Türkiye'nin AB ve BM'ye taahhüdü
5 Temmuz 2009		Yargı reformu demokrasi için büyük kazanç olacak.
6 Temmuz 2009		Yargı reformu askeri siyasetten çıkaracak
8 Temmuz 2009		Düzenleme Anayasa'ya aykırı değil AB yolundaki Türkiye için zorunlu
9 Temmuz 2009		Cumhurbaşkanı yargı reformunu onayladı, ek düzenleme istedi
10 Temmuz 2009	25 Haziran 2009 110. Birleşim	Türkiye taahhüde uydu, doğru adım attı
11 Temmuz 2009		Yasa yürürlüğe girdi, ilk görevsizlik talebi 'Dağlıca' için
12 Temmuz 2009		CHP'ye göre darbe askeri disiplin suçuymuş
13 Temmuz 2009		'CHP, bu gerekçelerle 12 Eylül'ü yargılayamaz'

Tablo 36.d. TBMM Genel Kurulu'nda Görüşülen Konulardan Zaman Gazetesi'nin Birinci Sayfasına Yansıyan Haberlerin Dökümü (Devam).

TBMM GENEL KURULUNDAN ZAMAN GAZETESİNE YANSIYAN KONULAR		
TARİHLER	**TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLDÜĞÜ ZAMAN**	**ZAMAN GAZETESİ**
14 Temmuz 2009	25 Haziran 2009 110. Birleşim	Baykal 4 darbe girişimini ve muhtırayı unuttu: Asker kime müdahale etti
21 Temmuz 2009		Avrupa Konseyi: Askere sivil yargı yolunu açan düzenlemeyi alkışlarız
5 Ağustos 2009	4 Ağustos 2009 112. Birleşim	Meclis başkanlığı seçiminin ilk turu dün yapıldı
6 Ağustos 2009		Meclisin yeni başkanı Şahin

2.2.3. Yazılı Basın Gündemine Yönelik Diğer İçerik Analizi Bulguları

Kamuoyunda infial yaratan olaylar veya ne yapılacağı önceden ilan edilmiş olaylar TBMM gündemine gelmeden gazetelerin birinci sayfalarında yer bulabilmiş ve daha sonraki bir tarihte de Meclis'te görüşülmüştür. Genelde gazetenin basıldığı gün Meclis'te gündeme gelecek konular ve olaylar gazetenin birinci sayfalarında yer bulabilmiştir.

Bu tür haberlerin sayısına bakıldığında *Cumhuriyet* Gazetesi'nin 49, *Hürriyet* Gazetesi'nin 31, *Zaman* Gazetesi'nin ise 33 haberi bu şekilde Meclis'te görüşülmeden önce birinci sayfalarına taşıdıkları görülmüştür. Toplamda ise bu şekilde 113 haberin bu kapsamda değerlendirildiği görülmüştür. Her gazetede ortalama TBMM'de görüşülen konuların % 2,7 oranında yer bulduğu söylenebilir.

Genele bakıldığında Meclis'te görüşülen konulardan 151, Meclis'te görüşülmeden önce haber yapılan konulardan 113 olmak üzere toplam 264 haberin, üç gazetenin birinci sayfalarında TBMM ile ilgili haber yaptığı söylenebilir. TBMM'de gündeme gelen konuların 1577 olduğu dikkate alınırsa gazetelerin Meclis'te görüşülen konuları halka yansıtma oranının toplamının % 17 oranına ancak yetiştiği görülebilir. Her gazetenin

birinci sayfasında TBMM'de görüşülen ve görüşülecek konuların % 6 oranında olduğu söylenebilir.

Alt komisyonlarda görüşülen bazı konular gazetelerin birinci sayfasında yer bulduğu halde, TBMM Tutanak Dergisi'nde sadece Genel Kurul'daki konular tutanak altına alındığı için kayıtlarına rastlanmamıştır.

TBMM çatısı altında her salı günü gerçekleştirilen partilerin grup toplantılarının bir kısmı basına açık olarak yapılmaktadır. Bu toplantılar Meclis'te grubu bulunan partilerin toplantılarıdır. Bu toplantılar ile ilgili haberler gazetelerin çarşamba günkü birinci sayfalarında sürekli yer bulduğu halde TBMM Tutanak Dergisi'nde kayıt altına alınmamaktadır. Bu yüzden bu tür haberler çalışma yapılırken dikkate alınmamıştır.

İsrail'in Gazze'ye saldırı olayı gibi bütün dünyada infial yaratan olaylar, Meclis o tarihlerde bir araya gelmediği için, gündemine gelmediği halde, yazılı basında çok geniş yer tutabilmiştir. Meclis gündemine ise olaydan sonra ilk birleşimde gelebilmiştir.

Mardin ilinin Bilge köyünde meydana gelen katliam olayı hem Meclis gündeminden önce yazılı basını çok işgal etmiş hem de Meclis'te görüşüldükten sonra yazılı basını işgal etmeye devam etmiştir.

Ergenekon davasıyla ilgili haberler *Zaman* Gazetesi'nin birinci sayfasında, incelenen dönem boyunca, oldukça sık yer bulmuştur. Meclis'te de Genel Kurul'da zaman zaman tartışma konusu olmuştur. Yazılı basından Meclis'e yansıyan bir konu olarak değerlendirilebilir.

Siyasi parti lider ve sözcüleri ile bakan ve milletvekillerinin Meclis dışında yazılı basına yaptıkları açıklamalar geniş yer bulmuştur. Ancak bunlar çalışmanın konusu dışında olduğu için dikkate alınmamıştır. Yazılı basında Meclis'e atıf yapılarak verilen bazı haberler, Meclis gündeminde görüşülen konular değil, Meclis'te yapılan basın toplantı ve açıklamalarından ibarettir.

Mart ayı boyunca Meclis Mahalli İdareler seçimleri dolayısıyla 31 Mart 2009'a kadar toplanamamıştır. Toplantılarda Başkanlık Divanı oluşmadığı için Meclis toplanamamıştır.

19 Şubat 2009 "*Meclis'te büyük uzlaşma 36 yıllık içtüzük değişiyor*" başlığıyla *Zaman* Gazetesi'nin birinci sayfasında duyurulan habere Meclis tutanaklarında rastlanmamıştır. Bu tür haberlerin zaman zaman yansıtıldığı halde gerçekleşmediği de olmuştur.

Tablo 37. Aylara Göre Gazetelerden TBMM'ye Yansıyan Konuların Dağılımı

GAZETE HABERLERİNDEN TBMM GENEL KURULUNA YANSIYAN KONULAR												
Gazeteler	**Ekim 08**	**Kasım 08**	**Aralık 08**	**Ocak 09**	**Şubat 09**	**Mart 09**	**Nisan 09**	**Mayıs 09**	**Haziran 09**	**Temmuz 09**	**Ağustos 09**	**Toplam**
Cumhuriyet	**9**	**7**	**8**	**7**	**4**	**0**	**2**	**8**	**0**	**3**	**1**	**49**
Hürriyet	**3**	**5**	**6**	**5**	**1**	**0**	**1**	**7**	**0**	**2**	**1**	**31**
Zaman	**8**	**1**	**7**	**6**	**1**	**2**	**2**	**3**	**2**	**0**	**1**	**33**

2.3. TBMM ve Yazılı Basın Gündeminin Karşılaştırılması

TBMM gündeminde öne çıkan konular çalışmanın önceki bölümlerinde kategorik olarak ortaya konmuştur. Yazılı basın gündemindeki konular da tespit edilerek listelenmiş ve nümerik olarak üç gazetede de çıkan haberler ortaya konmuştur. Burada TBMM gündeminde öne çıkan konuların, yazılı basın gündeminde yer bulabilmiş olup olmadığı, yer bulmuşsa bunun hangi oranda olduğu nedenleriyle birlikte ortaya konmaya çalışılacaktır.

TBMM Genel Kurul'unda bir yasama dönemi boyunca her birleşimde ortalama 14 konu, ayda ortalama 143 konu, 11 ayda ise 1577 konu görüşüldüğü tespit edildiği daha önce ifade edilmişti. Yazılı basında ise *Cumhuriyet* Gazetesi'nin birinci sayfasında, günde ortalama 7 haber ve 11 ayda 2310 haber yaptığı, *Hürriyet* Gazetesi'nin günde ortalama 10 haber 11 ayda 3300 haber yaptığı, *Zaman* Gazetesi'nin günde ortalama 10 haber 11 ayda 3300 haber yaptığı tespit edilmiştir.

Meclis gündemindeki görüşülen 1577 konudan bir kısmını aynı dönemde *Cumhuriyet* Gazetesi 60, *Hürriyet* Gazetesi 35, *Zaman* Gazetesi ise 56 defa olmak üzere toplamda 151 defa birinci sayfalarında haber yapmıştır. Üç gazetenin toplamı dahi TBMM'de görüşülen konuların % 10'u kadardır. TBMM'de görüşülen konuların her üç gazetede de ortalama % 3 oranında yer bulduğu söylenebilir.

Meclis gündeminde toplam 1577 konudan; *Ekonomi* konusunun 314 konuyla ilk sırada, *Dış Politika* konusunun 295 konuyla ikinci sırada, *Adalet ve Hukuk* konusunun 255 konuyla üçüncü sırada, *İç Politika* konusunun 123 konuyla dördüncü sırada ve *Sosyal Konuların* 122 konu ile beşinci sırada yer aldığı görülmüştür. TBMM'de en az gündeme gelen *Uluslar Arası Olaylar* bir defa görüşülmüştür. Gazetelerde ise gündeme gelen konular, çalışmanın amacı doğrultusunda, kategorilere ayrılmamış sadece Meclis Genel Kurulu'nda görüşülüp de gazetelerin birinci sayfalarda yer bulan haberler, listelenerek istatistikleri çıkarılmıştır. Buna göre Meclis Genel Kurulu'nda görüşülen konulara *Cumhuriyet* gazetesi 60 konuyla, *Zaman* gazetesi 56 konuyla, *Hürriyet* gazetesi de 35 konuyla birinci sayfalarında yer vermiştir.

Meclis'te görüşülen konular alt kategorilere göre değerlendirildiğinde; *Ekonomi* kapsamında; *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusu 110 konuyla en çok görüşülen alt kategori olarak göze çarpmaktadır. *Bütçe* görüşmeleri 36 konuyla ikinci, *İş Dünyası İle İlgili Konular* 31 konuyla üçüncü ve *KOBİ, Esnaf Ve Sanatkârlarla* ilgili konular 25 konuyla dördüncü sırada yer bulmuştur.

Dış Politika kapsamında; *Diğer Ülkelerle İlişkiler* 152 konuyla birinci, *Yabancı Devlet ve Kurumlarla Anlaşmalar* 25 konuyla ikinci, *Suriye İle İlişkiler* 23 konuyla üçüncü, *Türk Cumhuriyetleri İle İlişkiler* 21 konuyla dördüncü, *AB İle İlişkiler* 18 konuyla

beşinci sırada yer bulmuştur.

Adalet ve Hukuk kapsamında; *TBMM ve İşleyişi* 96 konuyla birinci, *Sataşmalar* 85 konuyla ikinci, *Hukuk ve Yargı Sistemi* 24 konuyla üçüncü, *İnsan Hakları* 21 konuyla dördüncü sırada yer bulmuştur. *İç Politika* kapsamında; *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* 73 konuyla ilk sırada, *Siyasi Partiler* 17 konuyla ikinci sırada, *Yolsuzluk Usulsüzlük* 14 konuyla üçüncü, *Seçimler* 12 konuyla dördüncü sırada yer bulmuştur.

Sosyal kapsamda; *Sosyal Güvenlik ve Çalışma Hayatı* 58 konuyla birinci, *Doğal Afetler ve Tedbirler* 22 konuyla ikinci, *Kadın ve Aile* 16 konuyla üçüncü, *Özürlü Vatandaşların Sorunları* 10 konuyla dördüncü sırada yer almıştır. *Çevre* kapsamında; *Çevre Sorunları ve Kirlenme* 69 konuyla ilk sırada, *Su Kaynakları* 8 konuyla ikinci ve *Küresel Isınma* 7 konuyla üçüncü sırada yer almıştır.

Diğer kapsamında; *Özel Günler* 34 konuyla ilk sırada, *Vefat* 18 konuyla ikinci sırada, *Milli ve Dini Bayramlar* ise 17 konuyla üçüncü sırada yer bulmuştur. *Savunma ve Ulusal Güvenlik* kapsamında; *TSK İle İlgili Konular* 34 konuyla ilk sırada, *Terör ve PKK* 25 konuyla ikinci sırada yer almıştır.

Adliye ve Polis/Jandarma kapsamında; *Kollukla İlgili İddialar ve Kolluğun Yürüttüğü Soruşturmalar* 30 konuyla ilk sırada, *Kolluğa İşkence ve Kötü Muamele İddiaları* 12 konuyla ikinci sırada yer bulmuştur. *Eğitim* kapsamında, *YÖK* 32 konuyla birinci, *Eğitim Sistemi, Eğitim Kalite ve Yatırım Sorunları* 15 konuyla ikinci sırada yer bulmuştur. Bu araştırmada Sağlık, Medya, Kültür Sanat, Spor ve Uluslar Arası Olaylar Kategorilerinin alt kategorilere ayrılmasına ihtiyaç duyulmamıştır.

Meclis'te görüşülen konuların sıklıkları aylara göre değerlendirildiğinde en fazla görüşülen ilk iki konu bazında yapılan inceleme sonucunda;

2008 Ekim ayında toplam **153** konu Meclis'te görüşülmüştür. Ekim ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Ekonomi* kapsamında *Tarım/Hayvancılık/ Ormancılık* konusu 20 defa ile ilk sırada, *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 11 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Ekim ayında *Cumhuriyet*

Gazetesi'nde 4 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 3 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 6 konu toplamda da 13 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2008 Kasım ayında toplam **190** konu Meclis'te görüşülmüştür. Kasım ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Ekonomi* kapsamında *Tarım/Hayvancılık/Ormancılık* konusu 24 defa ile ilk sırada, *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 15 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Kasım ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 8 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 5 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 16 konu toplamda da 29 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2008 Aralık ayında toplam **119** konu Meclis'te görüşülmüştür. Aralık ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Ekonomi* kapsamında *Bütçe* konusu 22 defa ile ilk sırada, *İç Politika* kapsamında *Siyasi Partiler* konusu 11 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Aralık ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 7 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 5 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 7 konu toplamda da 19 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Ocak ayında toplam **159** konu Meclis'te görüşülmüştür. Ocak ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Ekonomi* kapsamında *Tarım/Hayvancılık/ Ormancılık* konusu ile *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 9'ar defa ile ilk sırada, *Diğer* kapsamında *Özel Günler* 8 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Ocak ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 2 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 1 konu, *Zaman Gazetesi'nde* 1 konu toplamda da 4 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Şubat ayında toplam **149** konu Meclis'te görüşülmüştür. Şubat ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 15 defa ile ilk sırada, *Ekonomi* kapsamında *Tarım/Hayvancılık/ Ormancılık* konusu 10 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Şubat ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 3 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 3 konu, *Zaman* Gazetesi'nde konu yok toplamda da 6 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Mart ayında toplam **39** konu Meclis'te görüşülmüştür. Mart ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 9 defa ile ilk sırada, *Diğer* kapsamında *Milli ve Dini Bayramlar* konusu 6 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Mart ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 2 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 1 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 1 konu toplamda da 4 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Nisan ayında toplam **208** konu Meclis'te görüşülmüştür. Nisan ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 43 defa ile ilk sırada, *Adalet ve Hukuk* kapsamında *TBMM ve İşleyişi* ile *İç Politika* kapsamında *Yerel Yönetimler ve Yörenin Sorunları* konuları 10'ar defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Nisan ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 5 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 1 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 5 konu toplamda da 11 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Mayıs ayında toplam **195** konu Meclis'te görüşülmüştür. Mayıs ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Adalet ve Hukuk* kapsamında *TBMM ve İşleyişi* ile *Sataşmalar* konuları 20'şer defa ile ilk sırada, *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 16 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Mayıs ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 7 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 5 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 2 konu toplamda da 14 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Haziran ayında toplam **289** konu Meclis'te görüşülmüştür. Haziran ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Adalet ve Hukuk* kapsamında *TBMM ve İşleyişi* konusu 34 defa ile ilk sırada, Yine *Adalet ve Hukuk Kapsamında Sataşmalar* konusu 32 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Haziran ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 7 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 5 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 2 konu toplamda da 14 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Temmuz ayında Meclis Genel Kurulu toplanmamıştır. Buna rağmen Temmuz ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 13 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 4 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 14 konu toplamda da 31 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

2009 Ağustos ayında toplam **76** konu Meclis'te görüşülmüştür. Ağustos ayında en fazla görüşülen ilk iki alt kategori incelendiğinde; *Çevre* kapsamında *Çevre Sorunları ve Kirlenme* konusu 32 defa ile ilk sırada, *Dış Politika* kapsamında *Diğer Ülkelerle İlişkiler* konusu 8 defa ile ikinci sırada Meclis'te görüşülmüştür. Ağustos ayında *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 2 konu, *Hürriyet* Gazetesi'nde 2 konu, *Zaman* Gazetesi'nde 2 konu toplamda da 6 konu, gazetelerin birinci sayfalarında gündeme gelmiştir.

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, bu bölümünde Meclis'te en fazla gündeme gelen ilk iki alt kategorideki konular incelenmiştir. Buna karşılık yazılı basında Meclis'le ilgili konuların ne kadar sıklıkla yer bulduğuna bakılmıştır. Çalışmanın sonuçlar ve öneriler bölümünde tüm bu veriler ışığında, bir değerlendirme yapılacaktır. Meclis gündeminde görüşülen konuların yazılı basında ne kadar sıklıkla yer bulduğuyla ilgili bir genel çerçeve çizilmeye ve bir takım sonuçlar ortaya konmaya çalışılacaktır.

SONUÇ

Çalışmada hem Meclis'le ilgili hem de yazılı basınla ilgili bazı önemli olabilecek sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle Meclis Genel Kurulu'nun çalışmalarıyla ilgili şu unsurların önemli olduğu belirlenmiştir;

TBMM Genel Kurulu'nda 23.Dönem 3. Yasama Yılı'nda toplam 115 birleşim yapılmıştır. Burada görüşülen konuları anlamlı bir hale getirebilmek için oluşturulan kategori ve alt kategoriler, çalışmanın ilerleyen aşamalarında revize edilerek düzenlenmiştir. Çünkü bu tür çalışmaları anlamlı hale getirebilecek genel bir kategori sistemi bulunmamaktadır.

Meclis'te gündem dışı konuşmalar, Meclis'in denetim yöntemlerinden olan "*Meclis araştırması, Meclis soruşturması, genel görüşme, gensoru ve güvenoyu*" ve kanunların görüşmeleri dikkate alınmıştır. Soru önergeleri dikkate alınmamıştır. Böylece Meclis'in ana gündemi tespit edilmeye çalışılmıştır

Tutanak Dergisi'nde Meclis'te görüşülen konular yayınlanmasına rağmen bir sonraki birleşimin başında bulunan '*geçen tutanak özeti*' kısmında bir önceki birleşimde gündeme alınan konulardan bazıları yeter sayı olmadığı için görüşülemediğinden dikkate alınmamıştır.

Meclis'te görüşülen konularda ağırlığın ***ekonomi*** konularına odaklandığı görülmüştür. Bu da siyaset kurumunun dolayısıyla Meclis'in yurttaştan aldığı meşru temsil yetkisini genelde Devlet'in ekonomik gücünü yönlendirmede kullandığı varsayımını güçlendirmektedir. *Ekonomi* kategorisinde ağırlıklı olarak Meclis'in *Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık* konusu ile *Bütçe* görüşmelerine yöneldiği gözlenmiştir. Toplumun hemen her kesimini ilgilendiren ve bir şekilde yurttaşın cebine hitap eden bu tür konuları siyasal iktidarın gündeme taşıması, bir sonraki seçimde iktidarını devam ettirebilmek için gücü şekillendirdiğinin de bir göstergesidir.

Mecliste yoğun olarak görüşülen ikinci konu da *Dış Politika* konusu olmuştur. Bu konu da dolaylı olarak ekonomiyi ilgilendirmekte, dünya ülkeleri ile yapılan ticaretin hacminin genişletilip, ihracatın artırılması için çeşitli ülkelerle imzalanan ekonomik anlaşmaların, Meclis'te görüşülen konular arasında, büyük yer tuttuğu görülmüştür.

Meclis'in en fazla görüşülen üçüncü konusu ise *Adalet ve Hukuk* kategorisindeki konulardır. Burada da iktidarda olan partinin, sorunları çözmek ve ekonomi konusunda alacağı kararları meşru bir zeminde bir an önce hayata geçirebilmek için, yurttaştan aldığı yetki ile Meclis'in çalışmasını hızlandırmaya yönelik uygulamaları ön plana çıkardığı görülmektedir. Bununla birlikte Meclis Genel Kurulu'nda milletvekillerinin, hem parti grupları hem de şahısları adına sataşmalarla ilgili cevap vermek amacıyla kürsüde alınan sözler de büyük bir yer tutmaktadır. Bu da milletvekillerinin temsil ettiği yurttaşa mesaj vermek, görüşülen tasarının çıkmasına engel olmak ve partide etkili olmak amacıyla kullandıkları bir yöntem olarak değerlendirilebilir.

Yazılı basında yer alan haberler açısından önem taşıyan unsurlar ise şöyle olmuştur;

Meclis'te on bir ayda 1577 konu görüşülmesine rağmen aynı dönemde, Meclis Genel Kurulu'nda görüşülen konularla ilgili, *Cumhuriyet* Gazetesi'nin birinci sayfasında ortalama 2310 haberden 60 haber, *Hürriyet* Gazetesi'nin birinci sayfasında 3300 haberden 35 haber ve *Zaman* Gazetesi'nin birinci sayfasında da 3300 haberden 56 haber yer bulmuştur.

Kamuoyunda infial yaratan olaylar veya ne yapılacağı önceden ilan edilmiş konular TBMM gündemine gelmeden, gazetelerin birinci sayfalarında yer bulabilmiştir. Bu tür haberlerin sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 49 haber, *Hürriyet* Gazetesi'nde 31 haber, *Zaman* Gazetesi'nde ise 33 haber, Meclis Genel Kurulu'nda görüşülmeden önce gazetelerin birinci sayfalarına taşınmıştır. Üç gazetede toplamda 113 haberin yapıldığı gözlenmiştir. Aslında yazılı basının, ortaya konan istatistiklerden çok daha fazla konuyla ilgilenmesine rağmen, haber yapmada aynı ilgiyi göstermediği ortadadır.

Meclis Genel Kurulu’nda görüşülen konulardan 151 tane, Meclis Genel Kurulu’nda görüşülmeden önce haber yapılan konulardan da 113 tane olmak üzere toplamda 264 tane haberin, üç gazetenin birinci sayfalarında yer bulduğu söylenebilir. Bu sayı dahi Meclis’te görüşülen konuları, gazetelerin halka yansıtma oranının toplamını % 17’ye ancak ulaştırdığı görülmektedir. Dönem içinde TBMM’de görüşülen konuların her gazetenin birinci sayfasında ortalama % 6 oranında yer bulduğu söylenebilir.

Meclis dışında meydana gelip de yazılı basında yer bulan olaylar, önemine binaen Genel Kurul’a taşınabilmektedir. Bununla birlikte Meclis Genel Kurulu’nda meydana gelen sıra dışı olaylar (milletvekilinin diğerine yumruk atması gibi) yazılı basında yer alabilmektedir.

TBMM’de görüşülen bazı konular yazılı basında birden fazla gün yer alabilmektedir. Bunlar konunun gücü ve kamuoyunun ilgisiyle paraleldir. Bazı konular da her üç gazetede değil de bir kısmında haber olarak yer bulmuştur. Bunlar gazetenin yayın politikası ve temsil ettikleri topluluğun görüşleri çerçevesinde şekillenmektedir.

Gazetelerin Meclis Genel Kurulu’nda görüşülen konuya bakış açısıyla, haber için kullandığı başlık paralellik arz etmektedir. Temsil ettikleri kitlenin görüşü ile kullandıkları söylem arasında tutarlılık bulunmaktadır. Ancak incelenen gazetelerin Meclis’te görüşülen konuyu bazen birbirine zıt bir şekilde haber yaptıkları gözlenmiştir. Yurttaşın doğru bilgilenme hakkı bu sayede ihlal edilmektedir.

Mart ayı boyunca Mahalli İdareler seçimleri dolayısıyla Meclis 31 Mart 2009’a kadar toplanamamıştır. Ayrıca Temmuz 2009 ayında da Meclis hiç toplanmamıştır. Buna rağmen yazılı basında Meclis’le ilgili haberlerin yer aldığı gözlenmiştir.

Yukarıda gazetelerin oranlarına bakıldığında aslında halkın vekâlet vererek temsil edildiği TBMM’de görüşülen konuların büyük oranda yazılı basın aracılığıyla kamuya yansımadığı söylenebilir. Tabii ki bunun çeşitli sebepleri vardır.

Meclis’te alt komisyonlarda görüşülen konular Genel Kurul’a gelmeden önce yazılı basın tarafından haber yapılabilmektedir. Genellikle kamuoyunun ilgisini çeken bu tip

konular haber değeri taşımaktadır. Bazı konular alt komisyonda gündemden düşmesine rağmen gazeteciler tarafından yanıltıcı bir biçimde haber yapıldığına da şahit olunmuştur. Alt komisyonlarda görüşülen konular TBMM Tutanak Dergisi'nde kayıt altına alınmadığı için dikkate alınmamıştır.

TBMM çatısı altında her salı günü gerçekleştirilen partilerin grup toplantıları, gazetelerin çarşamba günkü sayılarının birinci sayfasında sürekli yer bulduğu halde TBMM Tutanak Dergisi'nde kayıt altına alınmadığı için çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Bütün dünyada infial yaratan olaylar ile ülkemizde meydana gelen sansasyonel olaylar Meclis'in tatiline denk geldiği halde, yazılı basında sürekli yer almıştır. Meclis'te ise ancak tatil bitiminde ilk birleşimde gündeme gelebilmiştir.

Siyasi parti lider ve sözcüleri ile bakan ve milletvekillerinin Meclis dışında yazılı basına yaptıkları açıklamalar, Meclis'e atıf yapılarak haber yapılmış, ancak bu çalışmanın dışında kaldığı için değerlendirme yapılırken dikkate alınmamıştır.

Gazetelerin birinci sayfasının dışındaki Meclis ile ilgili yapılan haberler, çalışmanın kapsamı dışında olduğu için, dikkate alınmamıştır. Her ne kadar oran düşük gibi görünse de aslında bu çalışmada, Meclis çalışmalarını yansıtan basının konuları aktarma oranı tam olarak ortaya konmamıştır. İncelenen sürenin uzun olması ve alınan örneklemin çalışma evrenini kapsaması nedeniyle böyle bir çalışma mümkün olamamıştır.

Kapani'nin de ifade ettiği gibi siyasetin amacı toplumda ortak çıkarları sağlamak olmasına rağmen Meclis'te görüşülen konuların genelde yurttaş tarafından algılanması küçük bir azınlığa üstünlük sağlarken diğer büyük kısma ek yükümlülükler getirdiği şeklindedir. Kaldı ki yapılan alan araştırmasında Meclis'te en çok görüşülen iki konu olan ekonomi ve dış politika kategorisinin özünü de rantın paylaşımı oluşturmaktadır. *Yılmaz*'ın da tespitinde siyasetin bir rant dağıtma mekanizmasına döndüğü görülmektedir. Nitekim *Kapani*'de *Easton*'a katılarak aynı tezi savunduğu ve bir toplumdaki değerlerin otoriteye dayanılarak bölüştürüldüğü iddia edilmiştir.

Heywood'un da ortaya koyduğu gibi politikacılar halkın hizmetkârıdır. Politikacılar kendilerini seçenlerin menfaatine göre hareket etmeleri gerekirken, uygulamada kendi fayda ve çıkarlarına hizmet ettikleri bir gerçektir. *Topçu*'da kitabında genel iradenin halkın müşterek iradesi olması gerekirken menfaatlerin harekete geçirdiği zümrelerin iradesi olduğunu belirtmiştir.

Millet adına yasama yetkisini kullanan Meclis'in yaptığı kanun tasarılarının içeriği hakkında yurttaşın hiçbir fikri yoktur. Yapılan çalışmada da görülmüştür ki iktidarda olan partinin aldığı kararlar doğrultusunda Meclis'te tasarılar kanunlaşmaktadır. Parlamenterler Meclis'te destekçilerini memnun etmek yerine parti liderlerinin hegemonyası altında hareket etmektedirler. Seçimlerde % 10 ülke barajı nedeniyle Türkiye'de parlamentonun temsil niteliği konusunda kamuoyunda tereddütler vardır. Her fikir veya görüş kendini aldığı oy oranında yasama organında ifade edememektedir.

Demokratik rejimlerde basının siyasal iktidarın eylemlerini kamu adına denetleyip halka bilgi vermesi, siyasal iktidarın da basının görevini yaparken özgür bir ortam yaratması gerekir. Ancak uygulamanın karşılıklı çıkar temelinde gerçekleştiği bezende çıkar çatışmasına döndüğü gözlenmektedir. İncelenen gazetelerin haber yapma pratiklerine bakıldığında parlamentoda görüşülen yasa tasarısıyla ilgili birbirine zıt yorumlar yapıldığı görülmüştür. Bunun nedeni olarak da gazetelerin sahiplik yapısı, genel yayın politikası ile basın kuruluşunun gazeteciler üzerinde oluşturduğu baskı ve ideolojik yanlılığın haber içeriklerine etki ettiğinin bir göstergesidir. Bu da gazetelerin toplumda değişik fikir ve görüşleri ifade ederek serbestçe kamuoyunun oluşmasına katkı sağlamak yerine, kanaatleri topluma dayatarak kamuoyunu yönlendirmeye çalıştığının bir kanıtıdır.

Medyanın yanlı haber yapması, parlamentonun etkinliğini azalttığı gibi demokratik sürece de sekte vurmaktadır. Oluşturulan güvensizlik ortamı sayesinde halkın siyasetten kopmasına ve temsil kurumunun ölümüne neden olduğu söylenebilir.

Kamuoyu süreci iletişim olgusundan geçer. Siyasilerle temsil ettikleri halk arasındaki iletişim vasıtası da medyadır. Siyasiler amaçlarına ulaşabilmek için medya aracılığıyla kamuoyunu etkilemeye ve gücü ellerinde tutmaya çalışır. Siyasiler demokratik yönetimlerde halkın gücünü yanına alabilmek için siyasal partiler vasıtasıyla parlamentoda

temsil edilirler. Yurttaşın oyunu alamayan ve kamuoyunun tepkisini çeken partiler, meşruiyetlerini ve temsil güçlerini kaybederler. Bireyler üzerindeki baskıyı toplumsal denetim, hükümetler üzerindeki baskıyı kamuoyu olarak görebilmek mümkündür.

K A Y N A K Ç A

Abadan, N. 1956. ***Halk efkârı (mefhumu ve tesir sahaları)***. Ankara: SBF.

Akçalı, S. 1995. ***Basın ve kamuoyu etkileşimi, düşünceler.*** E.Ü. İletişim Fak. Dergisi, Yıl: 9 - Sayı: 8 İzmir: Şubat 1995.

Alver, F. 2011. ***Gazetecilik bilim ve kuramlar. Gazetecilik kuram tasarımlarını Türkiye'deki gazetecilik sistemi ve uygulamalarıyla sınama denemesi.*** İstanbul: Kalkedon.

Alain, 1999. ***Politika***. Emil, B. (Çev.). İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.

Arat, Y. 2007. 1980'ler Türkiyesi'nde kadın hareketi: Liberal Kemalizm'in radikal uzantısı. ***Türkiye'de politik değişim ve modernleşme***. İstanbul: Alfa Aktüel. 527–542.

Atabek, G.Ş., ve Atabek, Ü. 2007 (Der.). ***Medya metinlerini çözümlemek. İçerik, göstergebilim ve söylem çözümleme yöntemler.*** Ankara: Siyasal Kitabevi.

Balcı, Ş., ve Ayhan, B. 2004 Seçmen tercihlerinin belirlenmesine yönelik yapılan kamuoyu araştırmalarında güvenilirlik ve geçerlilik problemleri: "28 Mart 2004 yerel seçimleri örneği". ***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.*** Sayı: 11. (135–167).

Ball, A., ve Peters, G. 2007. ***Çağdaş siyaset ve yönetim.*** Uzun, N. (Çev.). İstanbul: Yayınodası.

Barber, B. 1995. ***Güçlü demokrasi. Yeni bir çağ için katılımcı siyaset.*** Beşikçi, M. (Çev.) . İstanbul: Ayrıntı.

Barthes, R. 2009. ***Göstergebilimsel serüven***. Rifat, M. ve Rifat, S. (Çev.). İstanbul: YKY.

Berelson, B. 1952. ***Content analysis in communications research***. Glencoe.

Bilgin, N. 2006. ***Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar***. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bollen, K. 1993. Liberal democracy: Validity and method factors in cross-national measures. ***American journal of political science***. Vol. 37, No. 4 (Nov., 1993). 1207–1230. Published by Midwest Political Science Association.

Bostancı, N. 1998. ***Siyaset medya ve ötesi***. Ankara: Vadi Yayınları.

Bourdieu, P. 2005. Kamuoyu yoktur. ***Kamuoyu kimin oyu?*** Tufan, H. (Hazırlayan) İstanbul: Kesit Yayıncılık. (177–188).

Bozkurt, Ö., ve Diğerleri 1998. ***Kamu yönetimi sözlüğü***. 2. Baskı Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını No: 342.

Budak, S. 2009. ***Psikoloji sözlüğü***. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Carpini ve Diğerleri, 1994. Effects of the news media environment on citizen knowledge of state politics and government. ***Annenberg School for communication departmantal papers (ASC). Reprinted from Journalism Quarterly,*** Volume 71, Issue 2, July 1994, 443–456.

Çavdar, T. 1992. ***Türkiye'de liberalizm (1860–1990).*** Ankara: İmge Kitabevi.

Çebi, M.S. 2003. ***İletişim araştırmalarında içerik çözümlemesi.*** Ankara: Alternatif Yayınları.

Çetin, H. 2003. Demokratik meşruiyet versus karizmatik meşruiyet. ***C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi.*** Mayıs 2003. Cilt: 27 No: 1, 91–108.

Champagne, P. 2005. Kamuoyu araştırmaları, oy kullanma ve demokrasi. ***Kamuoyu kimin oyu?*** Tufan, H. (Hazırlayan). İstanbul: Kesit Yayıncılık. (143–176).

Çobanoğlu, Ş. 2007. ***Suskunluk sarmalı ve siyasal iletişim***. İstanbul: Fide Yayınları.

Dahl, R.A. 2001. ***Demokrasi üstüne***. Kadıoğlu, B. (Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Demir, Ü. 2006. ***Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde gazetelerin kamuoyu oluşturma işlevinin haber söylemlerine yansıması (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)***. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Elo, S. ve Kyngäs, H. 2007. The Qualitative content analysis process. ***Journal of advanced nursing.*** 62 (1), 107–115.

Ersöz, S. 2005. İnternet ve demokrasinin geleceği. ***Selçuk İletişim****, 3,4,2005 3. Cilt (*122–129*).*

Geray, H. 2004. ***Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemler giriş***. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gökçe, O. 2006. ***İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler***. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Göze, A. 1993. ***Siyasal düşünceler ve yönetimler***. İstanbul: Altıncı Baskı.

Guiraud, P. 1994. ***Göstergebilim***. Yalçın, M. (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Gürbüz, Y. 1980. ***Siyasal sistemler.*** İstanbul: May Yayınları.

Gürkan, N. 1998. ***Türkiye'de demokrasiye geçişte basın.*** İstanbul: İletişim Yayınları.

Güz, N. 1997. ***Türk basınında kamuoyu araştırmalarının yönlendirme aracı olarak kullanılması***. Ankara: Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1 (1).

Hatipoğlu, A. 2007. ***Parlamentoda sosyal kesimlerin temsil edilebilirliği ve parlamenter kimliği: Türk parlamento sistemine yönelik bir alan araştırması. (Yayınlanmış Doktora Tezi).*** İzmir: Ege Üniversitesi.

Heper, M., ve Demirel, T. 1996. The Press and the consolidation of democracy in Turkey. ***Taylor & Francis Group.*** Source: Middle Eastern Studies. Vol. 32, No. 2. (Apr., 1996) 109-123.

Heywood, A. 2006. ***Siyaset***. Kalkan, B. (Ed.). Ankara: Liberte.

Işık, M. 2005. Medya ve Demokrasi Paradoksu: Medya yoluyla demokrasinin tehdit edilmesi. ***Selçuk İletişim***, 3,4,2005 3. Cilt (114–121).

İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1994. ***Kitle iletişim araçları ve kamuoyu semineri***. İstanbul.

İnuğur, M.N. 2005. ***Basın ve yayın tarihi.*** İstanbul: Der Yayınları. Beşinci Basım.

İrvan, S. 2002. ***Medya kültür siyaset.*** Ankara: Alp Yayınevi.

Kalaycıoğlu, E., ve Sarıbay, A.Y. 2007. Türkiye'de politik rejimin evrimi ve yasama sistemi ***Türkiye'de politik değişim ve modernleşme***. İstanbul: Alfa Aktüel. 331–349.

Kalender, A. 2000. ***Siyasal iletişim seçmenler ve ikna stratejileri***. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Kalender, A., ve Tabakçı, N. 2005. İletişim fakültelerinin ortak örgütlenmesine yönelik bir proje önerisi: "Türk kamuoyu araştırmaları ağı". ***Selçuk İletişim***, 4, 1, 2005 (91–100).

Kapani, M. 1996. ***Politika bilimine giriş***. Ankara: Bilgi.

Kaptan, S. 1998. ***Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri.*** Ankara.

Karaçor, S. 2009. Yeni iletişim teknolojileri, siyasal katılım, demokrasi. ***Yönetim ve ekonomi.*** Manisa: Celal Bayar Üniversitesi. İ.İ.B.F. Cilt 16. Sayı 2. (121–131).

Karasar, N. 2009. ***Bilimsel araştırma yöntemi***. Ankara: Nobel.

Kılıç, D. 2005. Haber yapma sürecinin belirleyici unsurları ve basın ahlakı**.** Konya: ***Selçuk İletişim,*** 3,4,2005 3. Cilt (130–141).

Kılıçbay, M.A. 1998. ***Siyasetsiz siyaset***. Ankara: İmge Kitabevi.

Kışlalı, A.T. 2000. ***Siyasal sistemler siyasal çatışma ve uzlaşma***. Ankara: İmge Kitabevi.

Lipson, L. 2005. ***Siyasetin temel sorunları***. Yavuz, F. (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Marshall, G. 2009. ***Sosyoloji sözlüğü***. Akınbay, O. ve Kömürcü, D. (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Meyer, T. 2004. ***Medya demokrasisi***. ***Medya siyaseti nasıl sömürgeleştirir?*** Fethi, A. (Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Mill, J.S. 1986. ***Faydacılık (Utilitariarism).*** Coşkunlar, N. (Çev.). İstanbul: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 516. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 82.

Mosca, G. 2005, ***Siyaset biliminin temelleri***. Hasan İlhan (Çev.). Ankara: Alter yayıncılık.

Mutlu, E. 2008. ***İletişim sözlüğü***. Ankara: Ayraç.

Neumann, E.N. 1998. ***Kamuoyu suskunluk sarmalının keşfi***. Ankara: Dost Kitabevi.

Onaran, A.Ş. 1984. ***Kamuoyu el kitabı.*** İstanbul: Filiz Kitabevi.

Öksüz, O. 2004. Kamuoyu oluşum sürecinde basın – siyaset etkileşiminin etik açıdan değerlendirilmesi: "Kıbrıs müzakerelerinin Hürriyet Gazetesinde sunumu". ***İletişim ve medya çalışmaları uluslar arası sempozyumu***. KKTC: Doğu Akdeniz Üniversitesi (66–81).

Özbudun, E. 1977. ***Siyasal partiler.*** Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Öztekin, A. 2007. ***Siyaset bilimine giriş.*** Ankara: Siyasal Kitabevi.

Pareto, V. 2005. ***Seçkinlerin yükselişi ve düşüşü. Kuramsal bir sosyoloji uygulaması***. Doğan, M.Z. (Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Platon, 2006. ***Devlet***. Ankara: Yelkovan.

Raynaud, P. ve Rials. S. 2004. ***Siyaset felsefesi sözlüğü***. Yerguz, İ. ve Diğerleri (Çev.). İletişim Yayınları.

Redoano, M., ve Scharf, K.A. 2004. The political economy of policy centralization: Direct versus representative democracy. ***Journal of public ekonomics.*** 88 (2004) 799–817.

Sarıbay, A.Y. 2000. ***Global bir bakışla politik sosyoloji***. İstanbul: Alfa.

Sarıca, M. 1969a. ***Anayasayı niçin savunmalıyız***. İstanbul: İzlem Yayınları.

Sarıca, M. 1969b. ***Fransa ve İngiltere'de emredici vekâletten yeni temsil anlayışına geçiş.*** İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1439. Hukuk Fakültesi No: 318. Kurtulmuş Matbaası.

Soysal, M. 1969. ***Anayasaya giriş***. Ankara: Sevinç Matbaası.

Şahin, Y.E. 2007. Seçimlerinde İzmir İli kentsel alanında oy verme davranışı üzerine bir araştırma. ***Toplum ve demokrasi. 4 aylık hakemli sosyal bilimler dergisi***. Yıl 1. Sayı 1. Eylül-Aralık.

Şaylan, G. 1981. ***Çağdaş siyasal sistemler.*** Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 192. Sevinç Matbaası.

Şaylan, G. 2008. ***Temsili liberal demokrasinin önlenemez krizi.*** Ankara: İmge Kitabevi.

Tanilli, S. 2007. ***Devlet ve demokrasi***. İstanbul: Alkım.

Tavşancıl, E., ve Aslan, E. 2001. ***İçerik analizi ve uygulama örnekleri***. İstanbul: Epsilon.

Tekin, Y., ve Çiftçi, S. 2006. Temsil krizi tartışmalarına bir katkı: 22. Dönem TBMM'de yapılan bir alan araştırmasının sonuçları ışığında Türk siyasal yaşamında demokratik temsil ilkesinin görünümü. ***SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.*** 2006, 6(11): 69–90.

Terkan, B. 2005. ***Türkiye'de basın ve siyaset ilişkisi: Basın gündemi ve siyasal gündemin karşılaştırılmasına yönelik bir gündem belirleme çalışması (Yayınlanmış Doktora Tezi)***. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Teziç, E. 2004. ***Anayasa hukuku***. İstanbul, Beta, Dokuzuncu Baskı.

Tokgöz, O. 2010. ***Temel gazetecilik***. Ankara: İmge Kitabevi.

Topçu, N. 1969. ***Devlet ve demokrasi***. İstanbul: Hareket Yayınları.

Tufan, H. 2005. Kamuoyu araştırmalarının dayanılmaz hafifliği. ***Kamuoyu kimin oyu?*** Tufan, H. (Hazırlayan). İstanbul: Kesit Yayıncılık. (19–34).

Turhan, M. 1991. ***Siyasal elitler.*** Ankara: Gündoğan Yayınları.

Türköne, M.(Ed.) 2009. ***Siyaset***. İstanbul: Opus.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

Van Dijk, T. A. 1983. ***Discourse analysis: Its development and application to the structure of news***. Journal of Communication. 33:2.20–43.

Vergin, N. 2008. ***Siyasetin sosyolojisi, kavramlar, tanımlar, yaklaşımlar.*** İstanbul: Doğan Kitap. Altıncı Baskı.

Vural, A.M. 1999. ***Yerel basın ve kamuoyu***. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Woolley, J.T. 2000. Using media-based data in studies of politics. ***American journal of political science.*** Vol. 44, No. 1 (Jan., 2000), 156-173.

www.gazete.netgazete.com/Arsiv.aspx.

www.tbmm.gov.tr.

www.tdksozluk.com.

www.tdkterim.gov.tr/bts/.

Yılmaz, A. 2003. ***Çağdaş siyasal akımlar. Modern demokraside yeni arayışlar***. Ankara: Vadi Yayınları.

Yüksel, E. 2009. ***Sihirli aynanın sırları***. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Yüksel, E. 2007. "Kamuoyu oluşturma" ve "gündem belirleme" kavramları nerede kesişmekte, nerede ayrılmaktadır? ***Sosyal Bilimler Dergisi*** 2007/1 (571–586).

EKLER

Ek–1 TBMM İçtüzüğü (Dijital ortamda)